KA SHANG KHMIH-PYRTHEI

KA DIARI

IA KA RI KHASI

DA U SAHEP J. HERBERT ROBERTS

U LORD CLWYD, M.P. JONG KA RI WALES

KA SHANG KHMIH-PYRTHEI

KA DIARI IA KA RI KHASI

DA U SAHEP J. HERBERT ROBERTS, M.P.

(U LORD CLWYD JONG KA
RI WALES)

Naduh Ka Sngi U Blei, Nai Nohprah 14 Tarik, 1884

Haduh Ka Sngi Saitjain, Nai Kyllalyngkot, 17 Tarik 1885.

(Shi[illegible] Saw Sngi).

Ka dor 2.00 T. kawei.

Printed at the Shillong Printing Works, Shillong.

1964

KI KYNTHUP

LYNNONG XIX.

Ka jingleit lynti artet sha Shillong—Ha ka lynti sha ri Khasi, halor ka Wahbah Brahmaputra ; kaba leit lynti nalor ka wahbah ; ka jingshongkali na Gauhati sha Shillong ; ka jingïaseng banyngkong eh ha ri Khasi ; ha ka Iing Mishon....................peij 1–17

LYNNONG XX.

Ka Presbiteri Shangpung—Ha ka lynti sha ka Presbiteri ; ka Jowai ; ka janmiet ha ka Iing Mishon ha Jowai ; ka jingïaseng banyngkong eh jong ka Presbiteri ; ka Sngi u Blei jong ka Presbiteri : ki Khristan bad ki riewpyrthei ; ka thung pastor ïa ki trai-ri ; ka jingwai jong ka Presbiteri...... ....peij 18–39

LYNNONG XXI.

Shangpung, Jowai, and Shillong—Ki jingïatyngkhuh bad ki khla ; kaba kumno ka ri Khasi ka la long mynshuwa bad mynta ; ka iew Shangpung ; u Dieng Pulpit ; ngi iehnoh ïa ka Shangpung ; ka Sngi Khristmas ha Jowai ; ka miet Khristmas ; ka Skul Pynpaw ha Shillong ; ka jingkylli shaphang ka Mishon Shilot ; ki Khasi hapoh ïingmane................. . peij 40–68

LYNNONG XXII.

LYNNONG XXIII.

Ka 'Tienshuwa

Shikyntien ha kaba pynkylla Khasi ïa kane ka jingthoh diari jong u Sir J. Herbert Roberts M. P., uba la long Lord Clwyd pat hadien jong ka ri Wales, u nongthoh u don bún kiei-kiei kiba shon jingmut ïa u ïa ka ban leh kumta na ka bynta ka ri bad ki khún ka ri ba lashai lashisngi.

Nyngkong eh, da kaba ai ïa kane ha ka ri ha la ka ktien Khasi, u ngeit ba kan ïarap ïa kito kiba kwah ban buh jingthoh ïa ka jingtrei kam ka Mishon Wales ha ki ri Lúm Khasi jong ngi kum kawei ka bynta ne lynnong ha kata ka histori.

Ka baar ka long ban pyni ha ki khún ka ri hadien habúd kum kaei ka jingsngew jong kiba wan peit na shabár ïa ka ri jong ngi bad ïa ngi hi.

Ka balai ka long ba bún na ki kyrteng briew ba la jia ïakynduh bad u ha kane ka jingthoh diari jong u kin ai mynsiem ïa ki pateng ki babúd ha khún ha ksiew pateng la pateng,

Ka basaw ka long ban ai jingmut ïa ki khún riewstad ka ri hadien habud kumno ban nang thoh diari ne ban ai jingïathuh kiba pynsngewtynnat bad pynioh jingmyntoi ïa ki nongpule pat shadien shabúd.

Ka basan ka long ban kyrsiew ban nang pynriewspah ïa ka thoh ka tar ha ki ri Lúm jong ngi, kaba ym shym la don wat tang la ki jong ki dak shuwa ka jingwan ai ki mishoneri.

Ka bahynriew ka long ban nym shu hun hun mynsiem ne khmih lynti ba yn shu ïai shah rah shah bah lynter, hynrei ban ïeng rangbah hi ha la ki kjat ban búd rukom, ym tang ban pynphriang ïa ka jingtip bad jingshai ha la ka jong ka ri, hynrei ruh ban pynphriang sha kiwei pat ki ri ki bam pat ïoh lem ïa kijuh ki bok bad ki kabu kiba ngi la ïoh ei.

Ka bahynñiew ka long ban ïohi ba ka jingkyrkhu ka búd ïa u briew ka briew, ka ïing ka sem, ka muluk ka jaka, ka hima ka sima ne ka ri hi haba ïaid ha ka lynti ka hok bad haba pyrkhat hok ïa la ki para briew para jyngthaw katba dang ïa im ha kane ka ruh-shong-bynda bad ka pyrthei-shong-basa.

Shikyntien pat shaphang kine ki nongïaid khmih pyrthei ba la khot ne la tip kum ki "Lai Sahep", kiba la ïalong M. P. pat hadien :—

Ka jingïaid khmih pyrthei hi ka kynthup 42 tylli ki lynnong bad na kita ki lynnong kiba dei ïa ka ri Khasi ki long 5 tylli ki lynnong XIX-XXIII.

U Sahep H. R. Davies, ha ka jingleit lynti lang jong ki, u khlad noh la ka lad na ki ar ngut ki Sahep tang shu mih na Japan ha ka lynnong XIII, ha ka Sngi Balang 29 tarik u Risaw 1884, bad u ïa kynduh biang ia ki ha Sohra ha ka lynnong XXIII, ha ka Lah Sngi u Blei 5 tarik u Kyllalyngkot 1885, kata, hadien kumba ar bnai tam.

Kham búnsien ïa u Sahep J. Herbert Lewis la shu thoh lyngkot L—ha ka kot diari. Une u Sahep Lewis uba la ïalong M. P., lang hadien, u la wan khmih biang ïa ka Ri Khasi thik 40 snem hadien, ryngkat bad la ka mem bad u khún samla jong u, uba la shon dur sinema kylleng la kylleng ka ri Khasi ban leit pyni pat sha ri Wales. Kawei na ki khún utei u Sahep ka long mishoneri ha Lushai, bad da ka jingbha mynsiem jong ka la pynleit Bilat ïa uwei nangto, sriem kumba leh ïa u Rangbah

Larsing Khongwir. Hadien kumba laiphew snem ei-el pat nangta, ujuh utei u Sahep Samla uba la ïoh nám Doktor hadien, u la wan jngoh biang ïa ka ri Khasi ryngkat bad ka khún samla jong u, kaba la ring rikord pat ïa ka jingïarwai hapoh ki jingïaseng hangne ha sor Shillong nalor ki sur jingrwai Khasi ban leit pynsngap sha ri Bilat. Kumta na ka ïing u Sahep Herbert Lewis la lai pateng ki la wan jngoh ïa ka ri Khasi.

Ka jingïathuh histori shaphang ki mishoneri kiba don ha kane ka por 1884-85, ba wan khmih u Sir J. Herbert Roberts, M. P. (ne Lord Clwyd) ïa ka ri Khasi ka long kumne harum, kat kum ka snem ba ki wan poi ha ri Khasi bad ki jaka ba ki shong bad shimti.

1. U Sahep Jerman Jones (1870)—ha Shillong.
2 „ „ John Jones (1876)—ha Jowai.
3. „ „ Robert Evans (1879)—ha Shangpung.
4. „ „ Dr. Griffith Griffiths (1879)—ha Maw-phlang.
5. „ „ John Thomas (1884)—ha Nongrmai.
6. , „ Griffith Hughes (1866)—ha Sohra.
7. „ „ Celens Leon Stephens (1881)—ha Shella.

U Sahep John Roberts D. D. (1871) u don ha ka shuti ha ri Wales ha ka por ba wan poi kine ki Lai Sahep sha ri Khasi.

Jaïaw, Shillong. F. M. P.
4-8-63.

Ka jinglamphrang

Ynda haba nga la dep la ka jingpule jong nga ha Cambridge ha u Jylliew 1884, la ïapynbeit ba ngan ïaid khmih pyrthei ïa khatar bnai shuwa ban sdang la ka kam ka duk, bad nga la sngewdonbok ha kaba ïoh, kum ki lok ïaïaid synrán bad nga, ïa u Sahep H. R. DAVIES, ba na Treborth, Bangor, uwei na ki para baiapule lang ryngkat ha Trinity, bad ïa u Sahep J. HERBERT LEWIS uba na Mostyn Quay, u ruh u lok barim. Shuwa ban ïamih, la ai jingmut ba nga dei ban buh jingthoh kaba man ka sngi ïa ki jingjïa ha ki jingleit shang khmih pyrthei jong ngi ha ki kot thoh shithi ba ar synrap, bad ba ïa ki lait-sla yn phah sha ïing ba kin pule ha ka jaka ki shithi jrong ki ban ai jingbatai bniah. Ia kata ka jingai jingmut nga la pyrshang ban leh, bad kaei kaba páw ha ki sla shadien ka long ka diari ïa kaba nga la phah sha kiba ha ïing ha sem jong nga na kawei ka por sha kawei pat ha ki jaka baphér jong ka jingleit lynti Ngan kren pyntam ruh hangne ba ïa ka jingthoh leit lynti la shon na ki jingthoh ba da ka kti bad khyndiat khynsoit i jingpynkylla, lait noh ka jingpynbeit ïa ki jingbakla ktien bad ka jingweng noh ïa katto katne kiba ïadei beit ïa ngi shimet.

Mynta ba la pynsngewthuh ïa ka rukom jingtrei, ki nongpule kin nym khmih na ka liang ka rukom thoh stad lane na ka jingpynshai ïa ki sobjek jingstad saians ; da shisha kein, kata kan long nongwei ïa ka jait jingthoh ïa ki jingjia ba man ka sngi bad kan long ka bam lah long ha ki por bad rukom jingjia ha kaba la thoh ïa ka—ha ki khyllipmat kat haba lait, ha ki trein ha rel, hajrong jong ki kali, bad kaba búnsien eh ynda la miet mynmiet haba u nongthoh u la thait hadien ka

jingïaïaid lynti bajlán kaba baroh shisngi bad búnsien búnsien ba la shoh samthiah than ban bat ïa u khulom.

La shibún ki lok, kiba la ïasngewtynnat ha ki jingïaid lynti jong ngi, ki la ïoh ka kabu ban pule lyngkhot lyngkhot na ki jingthoh ba da ka kti, don shuh ki bam pat ïohi na kano kano ka bynta jong ka, bad kiba la bha mynsiem shisha ban ban ïa nga ïa ka ban shon kawei ka jingshon ïa ka diari ïaid pyrthei jong nga, bad ka long ban pynbiang ïa kata ka jingkwah ba nga la lum ïa ki jingthoh jingtar ba la saphret saphrong jong nga bad ban teh song lang ïa ki ha kawei ka kitab. Nalor kata, nga la sngewkwah hi hir ban don ka kynja jingbuh jingkynmaw ïa kata ka shuti shisnem, bad nga la pyrkhat ba ka rukom jingtrei ba na kane ka jait, ba ka long ka jingbuh jingthoh baneh skhem jong ki jingshem jong nga, kan ïabiang bha bad kata ka jingthmu.

Shuwa ba ngan wan poi sha ka jingïathuh beit ïa ki jingïaid ba man ka sngi jong ngi kan bha ban ai ki jingai lyngkot ïa ka jingïaid shang pyrthei jong ngi, ïa kaba lah ban pynbynta bha ha ki saw bynta, kita ki long, ki jingshem jong ngi ha Amerika, ha Japan; ha India, bad khatduh ïawai ha ki Jaka buhai shnong ka Australia.

Nyngkong eh, shaphang ka Amerika. Hadien ka jingïaid lynti ka bam da suk eh lyngba ka Atlantik, ngi la ïapoi ha New York ha u Naitung 11 tarik, 1884, bad ynda la ïapynlut katto katne sngi ha kata ka nongbah babúnkam, ngi la ïaking artet ka Wah Hudson, ka Rhine jong ka Amerika, haduh Albany, nangta la ïaïaid da ka rel sha ka Alexandria Bay kaba ha St. Laurence, bad da kaba king lyngba ki jingïohi baitynnat jong ki Hajar dewlynnong rit bad da kaba siat ïa ki Lachine Lat-lat ha ka rukom ba da leh bniah bha, ngi la ïapoi ha Quebec bad ki babún ki jingïasnoh histori. Ngi la ïasngewbha eh bad ka

Montreal, bad nangta ngi la ïaleit lynti sha ki kshaid Niagara, bad nangta sha Chicago, ïa kata ka Sorbah ba la tei, kumba shu ong nọh, ha ka shisngi. Na Chicago ngi la ïaleit lynti da ka rel bashatei jong ka Pasiphik sha kata ka ri jong ki jingphylla, ka Yellowstone Park, lane ka madan leh sngewbha ka jaitbynriew Amerika, bad ynda la ïapeit lyngngoh ha ki umpohliew bakynshait um-thnam sha bneng bad ki dieng-kylla-maw, ngi la nang leit sha ka Pung Mluh Bakhraw bad ka sorbah Mormon jong ka Utah. Ka bynta bakhatduh jong ka jingleit lynti jong ngi lyngba ka Khyndew bah ka la long ha jrong ki Sierras, ki lúm baiabteng ter-ter, sha San Francisco, ka shnongheh ba long nuksa ïa ka phang Sepngi kumba ka New York de ïa ka Amerika phang Mihngi, bad hadien kaba pynlut katto katne por ha kane ka sorbah ba i-sngewbha bad ba shlan leh kam thymmai, bad ynda haba la ïaleit ïoh khmih shynna ïa ki burom bathiang jong ka Them Yosemite, ngi la ïasyntuid lyngba ki "khyrdop suit-rong ksiar" sha ka Duriaw Bah Pasiphik baïar.

Ngi la ïapoi pat ha Yokohama, Japan ha u Nailur 22 tarik, bad nangta ngi la ïasdang ha ki katto katne ka bynta basngewmuja tam jong ka jingshang khmih pyrthei jong ngi. Ngi la ïasah katto katne taïew ha ka liang mihngi jong ka Hondo, ka dewlynnong bamet-bah, ngi da ïapynlong jaka sah ha Yokohama bad ïaleit khmih shang ïa ki jingphylla ka Tokio, ka nongbah Japan. Ngi la ïoh ki shithi pynithuh ithaw na ka Sorkar Bilat, bad kine ki la ai lad ïa ngi ka jingïohrung sha ka kyrdan imlang sahlang babha tam jong ka ri, bad ka la pynlah ïa ngi ban ïohi ïa ka jingim ki Japan ha ki pud bha-sngi kiba ikhyllah ïa ngi. Ka jingleit jngoh ïa ka Nikko, kaba la pawnám na ka bynta ki templ ba-itynnat jong ka, bad baroh ki jingiphylla jong ka jingleit lynti shapoh ryngkew ha ka rukom ki Japan, ka la long kaba da sngewmuja than, bad ngi la ïaryngkang pat nangta na ka tduh phang mihngi jong ka phang Sepngi jong ka dewlynnong, ngi da ïaleit lynti 300 mail ha ki riksho (jinrikisha), ki jait kali jong ka jait bynriew ba tang ma ka hi ha ka ri. Hadien ki katto katne

sngi basngewtynnat ha Kioto, ka sorbah bakynsai jong ka Japan phang sepngi, ngi la ïakiew jhad ha ka jhad P. bad O. jong ka jaka riehlieng ka Kobe, bad ngi la ïaking noh nangta bad shibún ka jingher jingkynmaw hir-hir ïa ka "Ri jong kaba mih ka Sngi."

Ngi la ïapoi ha Hongkong ha u Naiwieng 9 tarik, hynrei ngi la shu ïoh por ban king artet ka wah Paila (Pearl) bad shu ïohi lik-lak ïa kata ka shnongheh ba long nuksa jong ka Shaina, ka Canton. Ngi la nang ïaid shaphrang shisyndon da ka lieng dak P bad O baroh shilynter ka rúd duriaw jong ka Shaina, ngi da ïasangeh ha Singapore bad Penang, bad la ïapoi ha Colombo, Ceylon ha u Naiwieng 20 tarik. Hangne ngi la ïapynlut sngewtynnat eh ïa ki katto katne ki sngi ha ka jingïalang lok bad ki katto katne ki lok, ki bathung kophi, kiba la khot sngewbha ïa ngi sha ri lúm bad ki la pyni la ka jingsbun jong ki shibún ïa ngi. Ngi la ïahiar kjat ha Calcutta ha u Nohprah 12 tarik, bad kumta kumta hi ngi la ïamih ban leit sha ki Lúm Ri Khasi ha ka jingleit jngoh ïa ki jaka Mishon jong ngi hangto, bad ïa kane ka bynta jong ka jingshang pyrthei jong ngi ba ha India yn ïai kynmaw barobor da ka jingsngewbha bakyrpang. Ka jingleit lynti jong ngi ba na ryngkew na Calcutta sha Bombay ka la long kaba shlei da ka jingsngewtynnat, naba ngi la leit jngoh ïa ka Benares, ka shnong bakyntang jong ka Ganges; ka Agra, ka nongbah jong ka Hima Bah Mogul, bad ki jingphylla jong ka ha ki marbl bad maw-yiap; ka Cawnpore, Lucknow bad Delhi, ki jaka pyni jong ka Thma ïakhih pyrshah badonnám jong ka '57, bad ïa ka nongheh ba long nuksa ïa ka India, ka Jeypore. Ngi la iehnoh ïa ka Bombay ka taïew banyngkong u Rymphang shuwa ba kan sdang ka jingshit lyiur, bad ngi la ïaking sha Colombo biang ha ka lynti jong ngi sha Australia.

Ka jingpyni basaw jong ka jingshang khmih pyrthei jong ngi ka long ha ka Pyrthei Thymmai; bad ka la long ka jingïakhongpong ba ïaháp jingmut sha kaei

ïa kaba ngi la ïohmad ïa ka jingim ba ha ka Pyrthei Rim. Hadien ka jingïaid duriaw basngewmuja ngi la leit ïohi ïa ka Australia phang Seprgi ha u Lber 8 tarik, bad ynda la ïahïar ryngkew katto katne kynta ha Albany, ngi la ïaïaid shaphrang sha Adelaide, ka shnongheh ba long nomuna ïa ka rukom buhai shnong. Ngi la ïasngew shoh jingmut shibún eh bad ka jingwanpaw ka shnong Melbourne bad ka jingshlan leh kam phylla jong ki briew ka por ka Syiem Victoria, bad da kaba iehnoh ïa ka New South Wales bad Queensland tad ynda kham hadien, ngi la ïaryngkang um sha shiliang sha New Zealand na ka lynti na Tasmania. Ngi la ïaleit lynti nyngkong eh ha ka Dewlynnong Bashathie, ngi da leit jngoh ïa ki shnongheh bakynsai, ngi da ïashang peit ïa ka Lake District, bad la ïa ïohmad de ka jingim ba ha ka pharm ki langbrot ; nangta da kaba jám duriaw ïa ka Cook's Strait sha ka Dewlynnong Bashatei, ngi la leit jngoh ïa ka Wellington, ka nongbah jong ka Jaka buhai shnong, bad nangta ngi la ïaleit lynti na ryngkew bún spah mail da ka kali sha Auckland, ngi da ïapeit iit bniah ha ka lynti ïaid jong ngi ïa ki umpohliew baphylla ba mih umshit bad ki um kynshait umthnam sha bneng jong kata ka thaiñ lúm mihding. Ngi la ïaphai pat sha Sidney ha ka taïew nyngkong jong u Jymmang, bad ynda la ïohi katto katne ïa ka sor syiem jong ka New South Wales, ngi la nang ïaid shaphrang sha Queensland da ka jhad, ka jingïaid jhad kaba ar sngi. Ynda la ïasah katto katne sngi ha Brisbane, ngi la nang ïaïaid sha khmat kham shaneng jong ka rud duriaw, bad ngi la ïaïoh ka jingpeit thikna ïa ka rukòm shna shini bad ïa ki jingtih par ksiar jong ka Jaka buhai shnong. Nangta ngi la ïawan phai na ryngkew sha Sidney, bad ka jingjia bakhatduh eh jong ka jingshang peit pyrthei jong ngi ba ha Australia ka la long ka jingleit jngoh ïa ki Blue Mountains bad ïa ki Krem Fish River jong ka New South Wales. Da kaba ïakiew jhad ha ka jhad Mihngi, *Austral*, ngi la ïaïaid duriaw sha la ïing na ka lynti lyngba ka Suez Canal, bad da kaba iehnoh ïa ka jhad ha Naples, nga la ïaid lynti na ryngkew bad poi ha

London ha u Naitung 20 tarik, 1885, ynda la ïajah na Bilat shisnem palat khyndiat.

Ka shu sah tang ban ong ba ka jingshang peit pyrthei jong ngi ka la long ka tyllong jong ka jingsngewbha banylla sha nga ; bad ka jingkyrmen ba kine ki jingshon jingmut, ba la thoh hangta hangta hi ba kumta kumta hi, kin ai bad rah ei-ei ka jingsngewbang ïa ki nongpule, bad kan pynmyntoi ban pynleit ïa ka por haba lait por.

J. H. R.

Brynggwenallt
Abergele
Naitung, 1886.

LYNNONG XIX

KA JINGLEIT LYNTI ARTET SHA SHILLONG

SNGI U BLEI, *Nohprah 14.*—Ngi dang ïaleit jan sha kaei ba ha kawei ka jingsngew kaba la long ka bynta basah jingkynmaw tam shisha bad basngew muja tam ha ka jingshang khmih pyrthei jong ngi, kata ka long, ka jingleit jngoh jong ngi sha ki Lúm Ri Khasi. * Kan long ka bam lah ban batai balei kane ka la leit long kumta shuwa ba ngan rung sha ka jingai jingïathuh ïa ka jingsah jong ngi ha ki Lúm, hynrei katto katne ki jingkren pyni lamphrang ki lah ban ïarap ban batai ïa ka rukom sngew jong ngi shaphang ka Lyngkha Mishon, bad ka jingsngewmuja basngewthiang ïa ki jingshem jong ngi hangto. U Missioneri banyngkong tam eh jong ngi u la king lieng na Liverpool sha India sawphew san snem ba la lah, bad u ynda u la sah katto katne ha Calcutta, u la lap lynti ban leit sha ki Lúm Ri Khasi ; ha kaba ki trai-shnong, ki riewlúm Khasi ba eh, ki pynïasoh ha ka jingngeit-ksuid ha ki jinglong kyrdan briew bahiar tam, bad ki la im ha ka jingduna jingtip badum tam. khlem ka ktien thoh ktien tar la ha kano-kano ka rukom, ki mraw jong ki jingngeit bieij ba khyllah tam, Ha kum kine ki rukom ka jingnangroi jong ka Mishon ka la long kaba suki da ki bún-bún snem ; ïa ka ktien ym dei tang ban nang ban kren hynrei ban thoh shuwa ban lah ïa ka ban ring ïa ka jingmut

*(Ki Lúm Ri Khasi Jaintia ki don ha ka jylla Assam ; ha ka liang shaphang shathie ki ieng lajan kum ki kynroh na ka them Surma, ki da kynjoh stet ka kynjang kaba 4,000 phut, bad ha ka liang shaphang shatei, na ka them Assam, ka jingkiew ka long ter-ter da ki tnúm lúm kyrdan la kyrdan Ka jingheh jong ka Lyngkha Mission jong ngi ka long 6,157 mail sawdong, ka da kham duna khyndiat ha ka jingiar ia baroh ka ri Wales).

jingpyrkhat ki trai-ri. Suki la jai pa jai, la kumno-kumno, ka gospel ka la nang ïaid sñaphrang, bad ki jingmih soh jong ki arphew snem ba la dep ki la ai jingpynshlur ha man ka liang. Kaei kaba la pynlong ïa ka jingleit sah jong ngi hangto katto katne taïew ha ki lúm ban sngewtynnat haduh katta-katta ha ngi? Khyndiat eh na kiba na ri Wales ki bam pat shym ïohsngew shaphang ka ri Khasi, bad bún-bún bah ki don ka jingsngewkitkhia bakhraw ha ka Mishon; naduh ngi dang ïakhynnah khúnlung ngi ïohsngew shaphang ki mishoneri jong ngi, ha ka ri ba sha jngai, ba ki ïalap ïa ki khubor babha sha ki riewpyrthei bapli bad, baroh ngi don ka dur, ba la thaw shiteng shiliang na ki jingai jingbatai jong ki mishoneri hi, kiba kumno ki Khasi ki long bad ïa ka rukom ha kaba ïa ka Gospel la leit rah hapoh ka jingkot kynjoh jong ki. Hynrei uei ba lah ban batai ïa ka jingsngewbha ba ngi la shem haba kane ka ri ba tang ha ki jingpyrkhat sngewtynnat ka la kylla long kata kaba ngi la da ïohi shisha, haba ngi la ïaïuhkjat hi ïa ki Lúm Ri Khasi, ha kaba ki Khasi hi ki la ieng ha khmat jong ngi ha ka doh bad ki la ïakhñiot kynjut kti ïa ngi, bad ha kaba ngi la iohi da la ki khmat jong ngi hi ym tang ïa ki jingmihsoh bathiang jong ki jingtrei shitom ki mishoneri jong ngi hynrei ïa ka *rukom pynïaid* ha kaba la nang pynïaid ïa ka kam mishon!

Ka la long kaba bha bok eh ïa ngi ba ngi la dei ban mih leit noh sha ki Lúm ha kata ka por noh-phai-sngi, hynrei hadien kaba pynlong ïa baroh ki jingkylli tohkit ngi la shem ba kata kan long tang kawei ka lad ïa ka ban pynpoi ïa ngi ha Shangpung ha ka por babiang na ka bynta ka Presbiteri. Ka la long ka Sngi u Blei kaba phylla ïa ngi. Ka sngi ka la long kaba ithiang, hynrei kaba shit eh, bad ngi la ïadon hapdeng jong ki jingim riewpyrthei jong ka Calcutta bad tang khyndiat eh ban pynkyninaw la ïano-

ïano shaphang ka Sngi shongthait. Ngi la ïaleit jingïaseng step ha ka ïingmane kı Baptist ba la rim ba la tei ha Calcutta - ha kaba ngi la ïakynduh ïa u lok jong ngi u Sahep Sykes. Kat ha ka por nohphaisngi baroh ki jıngpynkhreh pynkhrum la pynbiang thik, bad la ki jyngkup bad jyngsong thiah jong ngi—naba ngi la dei leıt kit lut baroh ha kata ka lynti leit jingleit jong ngi—ba la song itynnat bha khop; lvmne ngim shym klet ban thied ki shatri trai-ri, kiba kham leit-kam ban ïa ka ban shu itynnat, ïa kiba la kren skhem ha ngi ba ngin donkam ha kaba leit lynti ha ki Lúm. Ka treın jong ngi ka dei mih na Sealdah (kawei na ki steshon ba ha Calcutta) ha ka por 2.20. Ngi la ïapoi hangta biang por bad ki la shim tıket sha ka jaka ba la khot Dhubri kaba ha ka Brahmaputra, ngi da ıaïaid sekhon klas, namar ym don eh ka jingïapher ha India hapdeng ka kali sekhon bad ka pharst klas. ka jingïapher ha ka jingshisha ka long ki kamra sekhon bad thard, tang ki trai-ri kiba ïabeh kaba shong ïa kane kaba hadien. Ngi la pynleit baroh la kı jingkit jingbah jong ngi, kı da kynthup ïa kı rog-thiah-miet bad ki syngkhlieh thiah, shapoh ka rel, bad ngi la ïapynsuk ïa lade lade, naba kane ka la long ka khyllipmat banyngkong eh jong ka jingsngewkynjah ba ngı la ïoh naduh ka por ba poi ha Calcutta. bad katno ba nga sngewmuja ïa ka, nga da pule ïa ka Riport basngewtynnat jong ka Mishon, ïa kaba la phah sha nga na sha ïing, bad ngam lah khlem da sngew ka jingsngew her mynsiem har jong ka jıngsngewbha katba nga la nang sngewthuh ba nga la don lypa ha ka lynti sha ri Khasi. Katno ba bún ki parari jong nga kin ai ban don ha ka jaka jong nga? Ka la long ka por nohphaisngi ba-ıtynnat, basngewthanda; ka ri ba ngi la ïaid lyngba ka la long kaba shu madan bad bam don jingitynnat, hynrei ba la rep la riang bha, bad ha ki jaka-jaka ka jingïohi ka la long thik ri Bilat, ka da duna ki jyngthung jyngtep jong ki ri shit, bad ki lyngkha ki da pynkynmaw ïa nga ïa ka thaiñ Kentish.

Ki steshon ha ka lynti ki shlei da ki trai-ri baroh kiba ïakawkaw stet katba lah. Kam shym long Sngi u Blei ïa ki, lymne ha ka jingshisha, ba ka imat kumta ïa kiba bún na kiba na Europe, naba ha ka stesbon Sealdah ngi la kylli ïa uwei uba na Bilat la u pyrkhat ba ka rel kan shlei, haba ïohi ba ka dei ka Sngi u Blei, bad u la jubab rkhie, "Ngi kiba wan India ngim ju pyrkhat shaphang ka Sngi u Blei," bad ha ka jingshisha, ka la paw ba ka long ka sngi babit bha ïa ka ban leit jingleit. Haduh katta ka ïaid sngewtynnat ka por nohphaisngi ba nga la sngewlyngngoh eh ban shem ba ka miet ka lah da wan. Ha ka por phra baje ngi la ïapoi ha kata ka wahbah bakyntang, ka Ganges, kaba la leh kam donnám ha ka histori jong ka ri India, bad hangne ka jhad bakylluid ka la dang ap ban pynpoi ïa ngi sha shiliang, bad katba ïa ka jingkit jingbah la wallam halor jhad hamar babang bha ka jingïaid jong ka sha shiliang ngi la ïashong bámja miet ha ka kamra bám. Ha rudwah ba sha shiliang kawei pat ka trein ka ap ïa ngi, bad ngi la ïapynïoh, da kaba donbok eh, kawei ka kamra ban thiah ïa lade-lade. Ka jingiphylla jong ka jingïaid lynti ka la long kaba pynpeit lyngngoh, naba ngam tip ei-ei shaphang ka rukom leit lynti, la ngin háp leit lynti da ka trein ne da ka jhad ïa ka basah jong ka jingleit lynti jong ngi Hamar shuwa ban ïaleit thiah noh ha kata ka miet la ïathuh ïa ngi ba ngi lah ban thiah slem katba ngi kwah, naba don u ban kyrsiew thiah ïa ngi shisha keiñ ha Caunia, ka jaka sangeh kaba búd jong ngi, ïa kaba ngin dei poi dang phajir ha ka step ka babúd. Da kaba ïalaw ïaloit la ki rog bad syngkhlieh jong ngi, ngi la ïapynkylla ïa ka kali sha ka kamra-thiah basngewsuk kynjai, bad shen-shen ngi la ïaïohthiah noh la ka jingsuk da kaba ka mareh ka kali ka long ka bam ïalong pyrshang bad ka kar Pullam ba ha Amerika.

LAH SNGI U BLEI, *Nai Nohprah 15.*—Kumba hynriew baje ei-ei uwei u trairi tymmen ba i-eh ka

khmat u la wan mihpaw, bad la pyrta, "Caunia Sahep," kaba mut ba ngi la ïapoi ha ka jaka ba ngí thew ïa ka ban poi ha kata ka phang, ba ngi shem ba baroh ki nongshong rel ki lah da pynbeit la ki jingjám jong ki sha ka wahbah Teesta ban shim la ki jaka-jaka halor jhad, ngi la pashat kiei-kiei ha lade katba ïoh bad, da kaba kynrup ïa la ka syngkhlieh, ka shol bad ka rog-thiah-miet, bad katto katne kiwei pat. ngi la mih ban leit sha ka jhad. Ka la long ka step kaba ithiang, ka sngi ka dang shu mih; ka lyér ka sngewpyngngad. Halor ka jhad rit ka jingbám step la dang ngir, lane kumba ki khot ha India ka Shota Hasri, ka shá bad u ruti syang, la pynkhreh hapoh ka jingpynbeit jong uwei u tymmen Bengali, uba la leh katba kot ka bor ban pynsngewbha ïa ngi. Shen-shen ngi la ïadon sha shiliang ka Teesta. Ka wahbah, kumba long baroh ki wahbah ha kane ka bynta jong ka ri India, ka la long kaba jaituh bad jyndong, bad ïa ka lynti rel la lah shna lypa lyngba marshiteng, bad yn sa pyndep shen. Ha ka rúdwah kaba sha shiliang ngi la ïaksaid ban pynrung sha ki kali kit mar ba ar shalyntem, bad la ñiat da ki trai-ri sha kawei pat ka trein. Kane ka rukom leit lynti ka don ha ka jingshisha ka jingmyntói ïa ka jingsngewphylla thymmai. Hadien kaba ïaid lynti ha kane ka trein kumba arphew mail antad, la ïatyngkhuh biang ïa ngi da ka wahbah, ka Delha, ïa kaba ngi la ïaryngkang sha shiliang ha iwei i lieng kynda ki trai-ri. Kawei pat ka jingïashongrel kumba san mail ka la wallam ïa ngi sha ka Brahmaputra, kawei na ki wahbah bakhrawtam jong ka India. Ha ka jingleit lynti step, ngi la ïadon kumba hynriew ngut ki nongshongrel ba na Europe bad 250 ngut ki trai-ri, bad ka la long kaba sngewtynnat eh ban ap khmih ïa kine kiba hadien—ka rukom ba ki ïashong kyllaiñ myngngor lang ha ka madan jong ka kamra rel, bad ba ki ïasaidthma ktien khlem kut shuh; ka jingkit jingbah jong ki ka da phér khyllah sngi, ba ka da kynthup de ïa khyndiat ki khiew ki siang. Ka

bai shongrel na ka bynta ki trai-ri ka poh ka dor —kumba shi bynta na ka khatsan bynta na ka dor shong rel jong u nongshongrel Phareng—bad kine ki da pynleitkam bha ïa ki trein. Ka la long khatwei baje haba ngi poi ha ka wahbah Brahmaputra kaba mih nadien ki Himalaya bad hadien ka jingïaid kaba 18,000 mail ka theh ïa lade hi sha ka Bay jong ka Bengal. Ka jingdonkam jong kane ka wahbah bakhraw ha ki khmat jong ki trai-ri ka paw ha ka kyrteng jong ka "Brahmaputra"—u khún jong u Blei. Ngi la ïapeit kai halor kane ka wahbah da ka jingsngew-tynnat, naba ha ka ngi dei pynleit ïa ki ar sngi ki babúd na ka lynti jong ngi sha Gauhati. Ka jhad ba ngi la ïakiew ka la long ka lieng rit ba-itynnat bad ka lah ban sngew sarong ïa ka jingdon mala kaba haneng, bad ka miej bad ka jingsop dá-sngi dá-lyér bad kawei ka jaka bám barit ha ka mala basharum ; ki para ba ïaleit lynti lem bad ngi ki la long ar ngut ki mem ba na Bilat. Ha la ki rukom ka jingïaid lynti na wahbah ka long ka rukom basngew-tynnat eh ban kynriah na kawei ka jaka sha kawei pat ; sngew kumba ym shym khih ei-ei, ka jaka ruh ka kylluid bha ban ïaid shane shatai, bad búnsien don ei-ei kaba itynnat ïa ka ban peit ha ki rúdwah. Nga la sngewmuja shikatdei eh ïa ka jingïaïaid lieng, bad haduh kane ka por ngi la don dáw ka bakhraw ban sngewkwah ïaroh ïa lade hi ha ka jingsngewtynnat jong ka jingleit lynti artet sha ki Lúm ri Khasi. Don kawei kaei-kaei kaba iadei lang ïa ki wahbah India baroh, bad kata ka long ka jingkiew jong ka jaka tuid um hamar pdeng ka wah. Na ka jingiaitheh jong ka khyndew ne shyiap baroh shilynter ka jaka tuid um hadien jong ki lapbah lapsan jong ka por lyïur, ka jaka tuid um ha ka jingshisha ka kylla kham kiew ban ïa ka khyndew ba sha ki rúd jong ka baroh ar liang jong ka. Haba ka um ka kylla rngat bad them ka thaw ïa lade hi ar tylli ki lynti tuid um, ha baroh ar liang jong ka jaka tuid um barim, haba shu kren beit, ka phiah sha ki ar tylli ki wah, ba

la pynïakhlad da ki rúdwah pdeng ba kham them. Ha baroh ki wahbah ba ngi la ïaryngkang sha shiliang ngi la leit lap ïa kane. Ka Brahmaputra ka long kajuh, teng-teng ka da phiah pait pnat sha ki lai ne saw tylli ki wah rit. Kane ka jingsapra jong ka um ka la pynlong ïa ka jingïaid jhad na um kaba shitom eh ha ki jaka-jaka, bad la ka jhad jong ngi ka ngam um kumba lai phut ei-ei ngi la ïajan háp ïaid ryngkew bún búnsien. Ka jingpyniaid ïa ka jhad ka la long ha ki kti jong ki saw ngut ki rangbah. U kapten bad ki paid shong jhad ki la long ki trai-ri bad ki briew kiba sngewtynnat bha, hynrei ka jingphong jaiñ jong ki kam i satia kum ki nongkinglieng, bad ka la long kaba sngewbiria ban ïohsngew ïa ki ba ki pyrta "half speed" (pynstet shiteng), bad ter-ter kumta, tang kita ki ktien Phareng ba ki tip. Ym da don ei-ei eh ïa ka ban ïohi lait noh tang ïa ki ar liang rúdwah jong ngi khlem kano kano ka jait jingim ha ki, lait noh de teng-teng ba ngi jia ïaid lait ïa ka lieng tong-dohkha ba ïaid marwei, ba la pynbat ha ka rúdwah, bad tang katta. Ha ka por saw baje ka jingput wisil ka la pynsawa ban pyntip ba ngi lajan ia ka Dhubri, ka steshon ba khraw jingkhaïi, ha kaba ka lieng-dak ka dang ap ïa ngi ban leit sha Gauhati. Kane ka jingïaid jhad ba khot ki jhad-ïaid-dak (naba ki rah dak artet) la dang shu lah sdang dang khyndiat bnai eh, bad ka la pynlyngkot shibún eh ïa ka por leit lynti kaba sha ki Lúm. Man la kawei pa kawei imat kumba ka leh ieit kyrpang ïa ngi, naba mar kumta hi ngi la ïakiew ha ka jhad kyrteng ka *Garo* (khyndai phew ton ka jingkhia), bad kumta-kumta de ngi la ïapynkiew tdem um ban iehnoh ïa ka Dhubri. Kane ka lieng kam don kamra bám bakyrpang, hynrei ka ar mala bad ka miej ba heh bha bad ki shuki, bad haba la poi ka por bám jingbám, la pynhiar ïa ki jaiñ jingkah pyrdah baroh sawdong bad iwei i kamra-bám ba ikyntiak la pynlong; ka kamra thiah ka la long kaba heh bad basngewsuk kynjai, hynrei khlem syngkhlieh bad jaiñthiah. Hynrei kane

kam phér. U Kapten jong ngi u la long u Bengali uba itynnat khmat la u shñiuh uba jrong bad ki khmat kiba itynnat, bad u la long uba don akor sat ïa ngi baroh. Ngi la donkam ban nang ïaid shaphrang da kaba leh sumar eh, da kaba pynlong lynti shisien na kawei ka liang sa shisien na kawei pat ka liang jong ka wahbah, kaba pyni ba ki briew kiba ha ka shalyntem ki la don ka jingtip baphylla ïa ki lynti ïaid um jong ka wahbah. Kane ka la long ka jingsep ka sngi India baitynnat nyngkong eh jong nga bad kaba la ithiang sat, naba ka jingrhem saw ka la long kaba shohrong itynnat eh, bad kiwei pat ki jingpynshohrong baphér-baphér ba ha ka suiñbneng, baroh ki da ïabsiap bad syrtap kawei ha kawei pat, ki la pynlong ka dur kaba la shoh-khmat ngai-lyng-ngai. Ki um jong ka Brahmaputra ki long kiba jaijai ikynjai bha bad ki jingshat syrngiew jong ka suiñbneng ba la airong ithiang sat ka la nang shoh rong pynitynnat ha kaba jngoh hapoh jong ka ; suki-suki ki jingpynshohrong ki ïaid jah noh, bad ka dur ka la kylla—baroh sawdong jong ngi bad haneng khlieh jong ngi piar ka shanduwa baphyrnai iphuh iphieng, hapoh pat, kum ha ka ïit, la don kawei pat ka jingshat dur bamarkylliang thik jong ki khlúr ba shat phyrnai bad ïa ki mawsiang bneng rong jngum ba-ikhia-thew. Jram hiar ki pyrda ne i jingkah pyrda, ïa ka jaiñ miej-bám la siang, ïa ki sharak la wallam, pynmeh bad pynïeng hangta ; ki nongaibám trai-ri ki ïakhih búnkam shane shatai bad ki ïapynïaid kam ban buh ha khmat jong ngi ïa ka jingbám miet babang bha, hynrei ïa kaba ngi la ïapynsngewmuja, ha kajuh ka por ngi da ïakren kai paralok bad ki paralok mem jong ngi. Hadien ka jingbám miet la iehnoh ïa ngi ha ka jingdum, bad ym don ei-ei ïa ka ban leh lait sa tang ban pynbeit la ki jyngthiah jong ngi bad ban aiti ïa lade hi ha ka jingsumar jong ki.

SNGI HAT MAJAI, *Nohprah* 16.—La ïathuh ïa ngi ha Calcutta ba ngi dei poi ha Gauhati ha ka janmiet

Sngi hatmajai, lada ym pynlat por ïa ngi da kì lyoh khyndew kiba búnsien ki kiew na ka wahbah ban pynlong ka bam lah ïa ka jhad ban ïaid shaphrang. Ka janmiet kaba mynhynnin ka la long kaba phngaiñ bha kdar ha suiñbneng, khlem don dak lyoh khyndew ei-ei, hynrei shuwa ka step ngi la donkam ban pynháp angkhor kumba ar kynta ei-ei na ka daw jong u lyoh khyndew barben uba la kiew kynsan kynsan ; ka wisil ba pyntip shaphang u lyoh khyndew ka la long kumba shiphut na khlieh jong nga naba nga thiah ha ka kamra-thiah, bad ka la pynkyndit kynsan shuit tyngeh tyngeh ïa nga. Kat ka por ba mih ka sngi u lyoh khyndew da kaba suk jai u la ïaid jah noh, bad baroh ka jingma ban nym lah poi ha Gauhati ha kata ka miet ruh ka la ïaid jah noh ; ka jingïohi ka la long kumjuh hi kum ha ka sngi bamynshuwa, hynrei jngai jngai la wan mih paw, ka jingpruiddak bangut-nget jong ki lúm Assam bad hangne hangtai ki lyoh tdem ki kiew jaituh artet. Kine ki la long ki ding khlaw, naba ki trai-ri ki donkam man ka aïom ban pynkhuid ïa ka khyndew ïa ka ban rep da kaba thang ding ïa ki bniap barben jong ki khlaw. Ngi la ïaid lait ïa ka lieng-kit-dak kaba wan phai kylla bad ngi la ïakhublei kylliang. Ka Brahmaputra ka shlei da ki kurat-tia bad mrad, bad baheh bad barit. Ngi la ïohi shibún bah ki kurat-tia hamar ki ar sngi jong ngi halor ka wahbah, bad ka la long kaba i-muja eh ban peit ap ïa ki ba ki pynsngewtynnat ïa lade hi ha ki rudwah, ki da pynkhih leh sngewtynnat la ki tdong bakhia jong ki bad ki da ang pyni la ki bniat tyngam ba i-shyrkhei ki jong ki. Uwei u samla trai-ri halor jhad, uba leit jia ban don kawei ka suloi raiphyl, u la pynsngewmuja ïa lade hi da kaba siat ha ki jyngthaw baradbah, bad u la lah ban pyndei ïa uwei shisien, u da pynlong ïa u mrad ba un kyrthat da ka jingpang bad ban sympat ishyrkhei ïa ka um da u tdong u jong u. Ia ka jinghikai kohnguh hukum bapaka la bat bha halor ka jhad *Garo* ; ha kaba rung ïa ki um jyndong ïa ka wisil dei ban put, bad kumne kumne uwei u khynnah shynrang un sdang ban rwai ka jingrwai jylliew um,

u da ïeng ha ka ryntieh lieng bad u ksai; kawei pat ka jingput wisil ka la long ka dak ïa uta u khynnah ban sangeh ka rwai. Ka sngi ka la ïaid sngewtynnat eh. Kat ha ka por phra baje ïa ki jingshai sharak jong ka Gauhati la lah ban ïohi, hynrei katba lah ïa ka ban ïohi ym don jaka kiew ryngkew ha kano kano ka rukom dur, tang ka rúd mawria basharing. Ym don tang uwei ruh u Phareng halor jhad uba lah ban bthah ïa ngi sha ka bangla ki nongïaid lynti, lymne don mano mano harúd um kiba lah ban sngewthuh ïa ngi. Uwei u Babu lane u rangbah Bengali uba nang Phareng malu mala, u la pynïoh kuli na ka bynta ki jingkit jingbah jong ngi, bad u la ïathuh ïa ngi shano ban leit, hynrei kine ki trai-ri ki paw shai kum kiba dang shu shah pynkyndit-thiah bad kim imat salia ban jám shijám; ngi la katta ruh, ngi la pynkit pynbah ha ki ia ki jingkit jong ngi, bad la ïaïaid búd nadien nadien jong ki. Ka jingsngewsynei lade ka la pár halor jong ngi haba ngi la lap ba ym man don iwei sang eh i briew sawdong kata ka jaka ba lah ban ïasngewthuh ïakren bad ngi, nga la sdang ban pyrkhat ba ki mishoneri ki la long ki riewshlur shisha shisha eh ban ïa im hapdeng kine ki briew, marwei lngang. Ngi la ïaiaid jngai khyndiat lyngba kawei ka nongrit, man uwei pa uwei, ka paw, ba ki ïohthïah, lait sa tang katto katne ngut ki khynnah rit kiba ïarwai sngewtynnat eh ha katto katne na ki ïing. Ha kaba khatduh la wan uwei u briew sha ngi bad la ka sharak, bad u la ai ïa ngi ka slip kotsada, ha kaba la thoh, "Sngewbha búd ïa une u briew bad ngan pynsuk ïa phi," la soi da u nongpynïaid jong ki kali Shillong. U Sahep Jerman Jones u la lah thoh sha une u nongpyn-ïaid u da ïathuh ïa u ban ïashem bad ngi bad ban pynsuk ïa ngi shimiet. Ngi la ïabúd ïa u nongrah sharak sha ophis; u nongpynïaid um don, hynrei ngi la ïohi ïa u Babu jong ka seng pynïaid kam, uba la kren Phareng bad ai jingbthah ïa ka ban pynbeit shimiet na ka bynta jong ngi ha ka bangla. Kane ka la long ka jingtei kaba heh bad shibún ki kamra-thiah ba ïoh lyér bha, hynrei u briew ba dei shimti u lah thiah, bad ym don jingshai

ban ïohi ne jingsawa ban iohsngew. Khatduh khatwai ïa u piada la kyrsiew na ba thiah bad la pynlong ïa u ban wallam jingshai sharak ïa ngi. Ka kamra-thiah India ka ïaphér na ka jong u Phareng; ka don jingbuh jingsat khyndiat eh, bad ki jaka thiah kim don ei-ei ha ki lait noh ki tusok lymbiang, bad kim ijuh ibiang satia. Da shibún ki jingïaaidak bad kdew kti ngi la lah ban pynlong ïa u piada ban wanrah kat kaba ngi donkam bad kwah, bad ynda la ïanguh ïa u bad ïa kiba búd barap jong u ba kin mih noh, shen shen ngi la ïadon ha jyngthiah bad kaba iashahshkor sha kiba par halor tnúm.

SNGI BALANG, *Nohprah* 17.—Ka jingjngai na Gauhati sha Shillong ka long hynriewphew mail, kumta ngi la donkam ban pynlong ka jingmih la dang step ha ka tonga, ka kali ba shait pyndonkam ha kine ki thaiñ. Ka tonga ka long ka kali kit jingkit ba ar shalyntem, ba la shna da u siej bad la tap shiteng shiliang; ka kit lai ngut ki nongshongkali bad u draibar, bad la ring da ki shihár ki kulai rit-met, uwei hapoh ki diengbom bad uwei pat ba la pynbat ha krung. Hadien ka jingbám jingbám step riewhyndai ha ka bangla ngi la iaiaid sha ki sem kulai ban pynbeit ïa ka tonga; bluit la wan mih ka hár kaba nyngkong jong ki kulai rit, uwei na kita um don ka jinglong ngeit-sneng bapaka, naba u la kynran dadien bad la kynjat bad khatduh khatwai u la thiah kram ha u pumpum khyndew, hapoh ki dieng-bom—ka paw ba u la iaid lynti mynshuwa, bad u sngewthuh kaei kaba dang ap ia u. Sa uwei u kulai raikhoh la wallam shabar, bad ïa ka jingkit jingbah ynda la pynskhem bha da u tyllai, ngi la ïashim la ki jaka shong jaka shong bad la pynmastieh noh ha ka rukom ba itynnat bha. Hadien kaba ïaid ha ka surok madan lyngba ka jaka madan ïa katto katne mail, ngi la ïasdang ban kiew ïa ki lúm rit, ia kiba la tap da ki jyngthung jyngtep rishit ba seisoh bha tyrshaid, bad kaei kaba la pynlyngngoh ïa ngi ha kaba nyngkong ka la long ba u nongñiah kali jong ngi, u Bengali, u

la pynsuh ki kulai ringkali jong u ha kajuh ka jingstetmastieh ar kjat artet ki lúm basharing eh kumjuh kum ha ki madan balinlin. Un nym da la lah ban leh kumne lymda u don shibún bah ki kulai stet ha ka jingleit lŷnti; ka jingpynpli kulai man la ka khep ka la long san mail ryntih ei-ei, kumta ba ngi la don shidorjon ki jingpynïapli kulai thymmai ha ka jingleit kali kaba shisngi lynti. Haba ngi poi ha ka jaka pli kulai, ki mrad ba la thait hob-hob jong ngi kin shah law shah loit bad ailad ban ïaid sakma shapoh khlaw, bad sa ar tylli ki kulai kali bathymmai la teh ha ka kali tonga, hynrei kane ka la long búnsien eh, kaba thait ka kam, namar ki kulai thymmai ki ïalehpyrshah tyngeh tyngeh ïa ka ban mastieh lamwir ar kjat artet u lúm lem bad ka jingkit bakhia hadien jong ki, bad kin nym treh ban shur shajan ki dieng-bom; habadei badei kim treh mih lane kin ïakynriah kynran dadien ban pynduhlad, ha kaba kum kita ki khep jong kata ka jingleit lynti ki nongshongkali ki donkam ban ñiat la ka ñiat lamwir na shadien lane kynriah noh harud ïoh lait thaw ka shah kynjat ha kine ki mrad kynsha. Hynrei kine ki jingjia ki shu pynsngewbiria ïa ngi, bad ngi da ïasngewmuja than ïa ka jingshongkali jong ngi kaba baroh shisngi artet ki lúm bah, ka jingsngewtynnat jong ka jingleit lynti ka la nang kham jur da kata ka jingpyrkhat ba man la ka shimail ka la nang wallam ïa ngi kham shajan shi shajan ïa ka Shillong bad ka lyngkha mishon: hynrei ngam man lah ithuh ithaw ïa ka jingïohi ki lúm ki wah lyngba kaba ngi ïadei ïaid lyngba—ki sharing lúm ki shah tap da ki diengtlai, ki siej bad ki jyngthung jyngtep ri shit bad ka jingai jingbatai shaphang ki Lúm ri Khasi ba la ai ha ngi da ki mishoneri jong ngi, kata, ki thaiñ ba da ki kyntoit lúm ba ïaat ïathem, ba lyngkhuit bad balyngki, bad ki da jlán ha baroh ki dong jngai katba ka khmat ka lah ban kot. Ha ka por janmiet, la kumno kumno, ka jingïohi ka la sdang ban ïawan bad ka jingaidur jong nga, bad ngi tip ba ngi la nang nang jan ïa ka Shillong. Ngi la dang ïakynduh ïa ki trai-shnong ha lynti bad ngi dang

ïasngewphylla la ki dei ma ki Khasi: ha ki khyndiat minit ngin sa ïa ïohi ïa ki, bad kiba kum kiei kein ki long ? Kyndit kyndit lyngba ka jingkahdum bangut-ngut kita ki jingkynúd jingrwai la pynhér ha ka lyér shaduh ki shkor jong ngi, bad ha ka shikhyllipmat ar khyllipmat nga la ïoh kem ïa ka sur bapawnám, "Joanna," kaba barobor ka ïai snoh ha ka jingmut jingpyrkhat jong nga ba bad kita ki ktien,

"O ! gariad, O ! gariad anfeidrol ei faint."

"A ! jingieit, A ! jingieit bamjukut bashlei."

Ka jingsawa jingrwai ka pynhér mynsiem hir ïa ngi, bad da kaba ïapeit ban khmih baroh sawdong shano, ngi la ïohi, kiba ieng harúd wah, u paidbah ki khynnah rit kiba ha ki rta baroh, bad hapdeng jong ki kum u kpa, la don u Sahep Jerman Jones ha la ka tupia-dá-sngi balieh jong u. U la tur sha khmat—bad u la kynjut-kti bad ngi, ha kajuh ka por u da ai ka jingpdiang pynsyaid mynsiem Welsh ïa ngi sha ki Lúm ri Khasi; ha ka shikhyllipmat ngi la sngew la kumba ngi lah ïalonglok baroh shi jingim. Ka jingrwai ka la sangeh bad u Rangbah Barnabas, uwei na ki tymmen basan jong ka Balang Shillong, u la wan sha khmat ban pdiang sngewbha ïa ngi sha ka ri ba kha ba long jong u. Khatduh khatwai ngi la ïadon ha ri Khasi, bad katba nga nang khmih ha u Sahep Jerman Jones bad ïohi ïa ki khynnah skul Khasi ba ki ïapeit shain ha ngi, nga la eh kheng ban tip aïu ban leh ne ong. Ka la sa ban kem dum mynta, ka da pynbor ïa ngi ban phet kyrkieh sha ka Iing Mishon ; u Sahep Jerman Jones u la kiew ha u kulai-rit-met baksah bha mlan jong u bad ngi la ïaïaid shaphrang, ki khynnah ki da tawiar sawdong sawdong ka kali tonga bad ki da kylli ïa ngi shibún ki jingkylli katba ki la nang ïamareh artat artat. Ki la long baroh ka jingpeit khmat jong ka jingikoit-i-khiah krat bha bad ka jingitynnat khmat, ki da inep bad isuk shibún. Katba ngi la nang jan nang jan ïa ka

shnong, ka ïingmane, ka jingtei maw ba-iskhem ka la wan mihpaw ngong; la pynmeh sharak ïa ka na ka bynta "ka jingïaseng balang," bad ki khynnah ki la pynpeit ïa nga sha ka da ka jingpeit leh sarong de katto katne. Khatduh khatwai ngi poi ha Iing Mishon, ka jingtei thymmai ba shimala, bad ka baranda baïar ha khmat kum ka jingïadá na ka jingshit ka sngi bad ki slap lyïur. Hapoh pat, baroh ka la long kaba thabá bad bapynsngewtynnat, ki ding kiba heh ki da meh ha ki dpei; bad ka Mem Jerman Jones de ka dang ïeng ap ha tyngkong ïing ban ai ka jingpdiang rhem mynsiem ïa ngi. Shuwa ban rung, la kumno kumno, ki khynnah ki la ïasop sawdong jong ngi bad ki la iasei la ki kti ban bsuh ha ki mem-kti jong ngi ki da ong, "Khublei" (ka ktien Khasi ïa ka jingkren pdiang sngewbha), bad ki da bniah kaba kylli ïa ka koit ka khiah jong ngi. Mano bam sngewktah mynsiem da kane? Ngi la shu ïoh por thik kat ban phong pynsyaid ïa lade hi hadien ka jingshong kali kaba baroh shisngi, ha kaba ka baje ïingmane ka la riew na ka bynta "ka jingïaseng balang." Ki Khasi kim ju don baje ïathuh por la heh ne rit, kumta ka jingtied baje ka da donkam eh ban pyntip ïa ka por leit jingïaseng. Ka baje-tied ka long ka baje tama bapyllun, bad la sdien habár ka jyngkhang iingmane, bad haba u mishoneri u ai dak, ïa ka baje la tied, bad ki briew shisyndon ki ïatuid sha ïingmane. Mutdur ïa ki jingsngew mynsiem jong ngi, katba ngi ngi la nang ïakiew artet sha ka pdeng, jong ka ïingmane, sha ka "Set Fawr," (ka jaka shong tymmen basan) ha kaba la buh ki shuki shong na ka bynta jong ngi! ka ïingmane ka la shlei shuwa ba ngin rung, bad haba la ai kawei ka jingrwai, ka jingïaseng ka la ïaïeng buk ban ïarwai. Nga la sngewlyngngoh bad sngewtynnat tyngeh bad ka jingïarwai; kaba la sngewkhluit mynsiem kum kaba nga la ju ïohsngew ïa ka ha la ka jong ka ri, bad iwei pa iwei, naduh kiba dang rit tam haduh kiba la tymmen tam, ki la ïarwai da la ka bor mynsiem baroh; baroh ki ïadon la ki kot jingrwai, hynrei imat kumba ki la tip bha ïa ki jingrwai. Uwei u Khasi

hadien nangta u la pule bad dwai, bad hangne don kawei na ki jinglong bapher jong u Khristan Khasi—ba u long barobor uba la pynkhreh bad la kloi ban shim bynta ha kano kano ka jingïaseng, haba khot ïa u; ngam pat ju ïohi uno uno u ban leh artatien wat tang shikhyllipmat ruh. Ka jingrwai kaba ar ka la long "Gwaed y groes ("Snám ka Diengphna"). Ki ktien ki long da ka Khasi, hynrei ka jingsngew mynsiem da kaba la rwai ïa ki ka long Welsh, bad ngan nym lah klet lano lano kumno ba la iarwai ïa kata ka jingrwai Welsh bakhraw, ka da pynlong ïa ka ïingmane ban sawa da ki ktien bathiang bad baktah mynsiem. Hadien ba la iai ban ïai ban bún bún kylla ïa kane, ka jingïaseng ka la sdang ban ïaid shaphrang. Kaba nyngkong eh, ki khynnah, kiba la shong ha ki ben shong ba ha khmat eh, ki la spel ïa ki dkhot jong ki, bad la kren biang ïa ki lyngkhot lyngkhai jong ka jingïathuhkhana ka Sngi u Blei ba la dep—thik kumba ki leh hi ha ka ri jong ngi—nangta ar ngut ban pdiang riewdkhot ki la tur sha khmat. Ki la ialong ki riewdkhot mynshuwa, bad kane ka la long ka jingiathuh ia ka jingim jong ki. Uwei na ki, u briew uba i-nep ka khmat, u la leit shongkurim ïa ka tnga kaba sniew jinglong, bad ka, ba ka long ka riewpyrthei, ka la don ki jingujor bajur ïa u tnga jong ka ban leit jingïaseng, bad ka la pyrshang ban bidong ïa u ïa kaba leh kumta da kaba kam treh shet treh tiew jinghám jingdih ia u bad da kaba pynsngewsatia ïa u ha ki bún bún kiwei pat ki rukom leh. Kiba ha iing ha sem jong ka, la kumno kumno, ki la long ki nongkynshoit bashisha ïa kane ka jingpynshitom, bad ki, ba ki long mynta sha bam lah ïapoi shuh ba ki la don ha ka shnong ba sha jngai bak, ka la shah pynngeit bad pynïaid ym tang ban ailad ïa la u tnga ban leit iingmane, hynrei ruh ban ïabúd lem ïa u ha kaba leit da lade hi. Uwei pat uba kwah long riewdkhot u la kylla dait-thah suki suki noh, bad u la sangeh ka leit la sha kano kano na ki jingïaseng. Baroh ar ngut ki imat kumba ki long

kiba kwah sngur mynsiem biang ban pyniasoh bad ka balang, bad baroh ar ngut ki pyni ka jingtip babniah ïa ka Baibl, haba la kylli jingkylli ïa ki da u Sahep Jerman Jones; bad kumba imat ym don jingpynwit ei-ei ha kaba pdiang ïa ki, ka balang ka la pdiang sngewbha ïa ki da kawei ka jingmut. Ia ka jingïaseng balang la pynwai da ki jingdwai. Ka la long ïa ngi ka jingïashem kaba sngewbang sngewthiang eh hi keiñ, naba ka la long thik-thak kumba ïaleh ha ka jingïaseng balang ba ha la ka jong ka ri ha Wales; ka jingïaseng ka ïapher ha ka rong bad rukom riam—bad tang katta. Hadien ka jingïalang la pynithuh ïa ngi sha ki tym nen basan, ki ebanjelis, bad ki riewkhmat jong ka balang, bún na ki ki kren Phareng kumba tuid ka um bad ki la long kiba nep jingmut tyngeh tyngeh. La pyni ruh ïa ngi ka jingthoh pynbeit lypa riang kaba ai jingsngewtynnat ïa ngi ha kaba la thoh ïa ki kyrteng jong kito kiba la phah ban leit sha ki nongrit nongkyndong ba kér tawiar sawdong ban ïalap ha kawei ka Sngi u Blei ka ban mih, bad ïa ki jaka de ba la pynhab bynta sha iwei pa iwei. Ia kane la pynbeit da kaba da ïasngewthuh jingmut lang, bad ym ju la pynmih jingeh ha kano kano ka rukom da kito ïa kiba la phah ban leit, baroh ki ebanjelis ki da ïaleit mih noh mon sngewbha bad sngewphuhmut phuhmat man la ka step Sngi u Blei sha la ki jong ki jong ki nongrit, bad ki da ïawan phai kylla pat por janmiet ynda la ïalap bad hikai baroh shisngi. Ia ka kot Balang jong ka Shillong ruh la wallam ha ngi ïa ka ban khmih bishar; ha ka la don ki kyrteng jong ki dkhot ka balang, ki jingai jingkynshew jong ki, bad kiwei kiwei de ki jinglum jingkynshew, ha ka jingshisha, baroh ba lah ban shem ha ka kot balang ba ha la ka ri; ka la long, nalor kata. ka nuksa jong ka jingleh itynnat. Ngi la dang ïashong tawiar ïa ka ding ngi da ïakren kai bad u Sahep Jerman Jones, ha kaba la lam pynsngewkyndit ïa ngi da kawei na ki jyngkhangïit jong ka kamra shongkai ba la tied jam. U Sahep Jerman Jones u la ïeng

joit mian mian, u da ong ba don mano re mano ba kwah dawai, bad hadien ka jingïakylli pyrthew ba ha jyngkhang, u la rung shapoh ka kamra-dawai—baroh ki Iing Mishon jong ngi ha ki Lúm ki don ïa kine—bad u la ai ïa u nongtied jyngkhangïit ïa u bilor, uba bad uta u la ïaid leit noh da kaba sngewhún eh. Ngi la kat ban shong baroh shimiet bad la u nongkhot ïingbasa basbun jong ngi ban shahshkor ha ki khanatang bapynhér mynsiem jong ka jingim mishoneri hapdeng ki Khasi. Ia ka jingtrei shitom jong u la kyrkhu kyrhai bha eh ha ka rukom ba pynsngewphylla, bad ka jing-shitrhem jong u ka long ka bam lah ba yn pynlip.

LYNNONG XX

KA PRESBITERI SHANGPUNG

SNGI PALEI, *Nai Nohprah* 18 —U Sahep Jerman Jones u la kyrsiew thiah la dang step ngir ïa ngi, bad ngi la ïamih kai shabar shuwa ka bàmja step, ngi da ïaleit ïakhmih bishar ïa ki kamra skul bad ïakren kai biria bad katto katne na ki Khristan trai-ri. Hadien jong ki jingpynjulor bajur jong ka kholera khyndiat snem mynshuwa, bún-bún ki khynnah rit ha Shillong ki la shah iehnoh khúnswet, bad u Sahep Jerman Jones u la shim katto katne na kine ki barit hapoh ïing jong u, ha kaba la hikai ïa ki mynta da ka Mem Jerman Jones. Ha ki jingdwai mynstep ki khún-swet ki la wan rung shapoh bad la shong kyllaiñ kjat ha madan; ngi baroh ngi la ïapule mar-mar shidkhot ter-ter na ka Testament Khasi, nangta ngi la ïarwai kawei ka jingrwai, hadien kaba u Sahep Jerman Jones u la dwai ainguh. Dep kane, ki khynnah Khasi ki la pán ban shah ïa ki ban ïakynjut-kti bad ngi bad ban ong, "khublei" ïa ngi, ka jingleh ieit kyrpang ïa kaba ngi la da ïakloi eh hi kein ïa ka ban ai. Ka jingleit lynti na Shillong sha Shangpung ka la shim por ar sngi shiteng, bad ka la long ha ngi kaba pynsngewphylla bad pynsngewtynnat; ka da pynbor ban pynkynmaw ïa ngi ïa ka rukom ba ki kpa tymmen jong ngi ki ïaleit ïawan sha ki Jingïaseng bah mynshuwa ki sngi jong ki jingïaid rel, halor ing-dong kulai bad da ka kjat bún-bún mail, ba ki da ïakren katba ki la nang ïaïaid kyrwain ïa ki lúm ki them shaphang kiei-kiei kiba khraw ba ki la dang ïaleit ban ïohsngew bad sngapthuh, bad ba ki da ïawanphai

kylla sha la iing la ïing da ka jingkmen. Kan long kaba eh ïa uno-uno u bam pat ju don ha ri India ban mutdur kaba kumno ka ïaid lynti ha kata ka rì ka long, bad ki jingpynkhreh pynkhrum aiu dei ban pynlong shuwa ïa ka ban mih. Ñiar eh ba donkam ban da ong ba ym ju don hotel ei-ei ha ri Khasi, ym don kali ne surok kali ei-ei ha ka jingshisha, da ym don keiñ ïa kito ki jingpynsngewbit sngewbiang ïa kiba la kheiñ kiba donkam eh ha kaba ïaid lynti ha la ka ri. Ki mishoneri bad la ki mem jong ki ki shong halor ki kulai rit-met lane halor ki khoh-kit-briew. Ka khoh-kit-briew ka long ka kynja jing-shong ba la shna ithamula eh kum ka shang heh, ïa kaba la kyntiew halor ka ingdong u nongkitkhoh (búnsien la khot u kuli ha ka Thaiñ Mihngi), u jyngteh, uba pynskhem ïa ka shang-khoh ha ka ing-dong u rangbah briew, u da pár hamar ka shyllangmat jong u. Ia baroh ka jingkit jingbah la pynkit ha kane ka rukom, bad ka kynthup lang ruh ïa ka jaiñ-thiah bad ki bám ki dih ba hár rukom. Ngan ïai kynmaw barobor ïa ka jingïohi kaba ha khmat ïing jong ka Iing Mishon ba ha Shillong jong kata ka step —u paidbah bakhraw uba ïaïeng tawiar sawdong ka jyngkhang, ki nongkit kiba wan na ka bynta la ki jingkit babún jong ki, ki Khristan pat kiba kwah ban iakren khublei ïa ngi, bad ïa u Sahep Jerman Jones, u nongpynïaid rangbah, ba u ieng halor baranda bad ba u da talat kam ïa baroh ki jingïaid beit ïaid ryntih. Khatduh khatwai ïa ki nongkit nongbah la phah noh bad la ki jingkit jingbah jong ki ; ka Mem Jerman Jones ka la kiew halor i kulai jong ka, bad ngi la ïabud ïa ka nuksa jong ka ha kaba shong halor la ki kulai rit ba la ai kylliang sbun mynsiem ïa ngi da ki Khristan Shillong, nangta ka kynhún shong-kulai ka la sdang la ka lynti jong ka sha ka Presbiteri, u Sahep Jerman Jones u da ñiah sha khmat ïa ka tduh ha la i kulai ehriang jong u. Ryngkat bad u la ïawan ka kynhún Khristan, kaba thew leit sha Shangpung da ka kjat, kumta ba bad ki shakri shakor

bad ki nangbúd nongrap ka kynhún leit lynti jong ngi ka la long kaba ishongkhia ishongkun. Ka step ka la long kaba ithiang sat, khlem lyoh, ka lyér bapyngngad bad ba beh hir-hir, katba ngi la nang iehnoh shadien ïa ka Shillong, kaba la kah phyrngop itynnat bha hapdeng ki jingmih khah ki dieng, bad ngi la ïarung ïa ka lynti ïaid kulai jong u lúm bah, kaba da kiba bún ki jingkyllaiñ bad jingkyrwaiñ ka la lam lynti sha Jowai. Baroh sawdong jong ngi la piar ki Lúm Khasi, mynta kiba i-lyngkhuit, lajan khlem uwei u phlang, hynrei ïa kiba yn sa tap da u phlang jyrngam thymmai ha ka por pyrem. Ym don nongkdew lynti sha ki Lúm ba lah ban shem u ban kham palat ban ïa u Sahep Jerman Jones, bad ha ka kynhún leit lynti jong u ka jingleit lynti jong ngi ka la kylla long kaba la pynsngewmuja ar ban. Ngi la ïashahshkor sha bún ki khanatang jong ka jingim mishoneri jong u, bad ngi la nang ruh bún na ki rukom bad dustur jong ki Khasi katba ngi la nang ïapynkodom kulai baroh shilynter narúd-narúd jong u. Un kdew ïa ngi ïa ki nongrit ba ha kliar jong u lúm bamarjan, ha kaba la don lai ne saw ngut ki Khristan kiba ïaksaid shaphrang, la hapdeng ka jinglong riewpyrthei; hangtai, ha uwei u lúm kyntoit ba ïeng marwei, jngai na ki jaka ïaid jaka ïeng ki briew, la don ki jingjot jong ka ïing ba la shimti da u mishoneri ri Khasi banyngkong tam jong ngi, u Sahep Thomas Jones, ïa kaba u sngewbit ban iehnoh noh ïa ka kam babha. Ha ki ar liang krung jong ka lynti ïaid jong ngi bad ha man ki dong la ïeng kynhún-kynhún ki maw ba long dur shalytoin, ba la pynïeng ha kawei ka tduh. Kine ki la long ki jingbuh jingkynmaw ïa ki Khasi ba la ïap, bad la thung halor ki shyieng jong ki, ïa kiba la thep hadien ba la thang ïa ki. Hangne ki lyngdoh nongkñia ki lympat pylleng, ki ai jingdwai na ka bynta ki mynsiem ba la khlad noh, bad ki ïaid lyngba bún-bún ki jinglehniam lehrukom ban lap ïa ka jinglong ki mynsiem, la ki suk ki saiñ ne la ki shah pynjynjar da ki ksuid. Kine ki maw sah

jingkynmaw ki long kawei na ki khyndiat ki sakhi bapaw shabár ïa ka jingsynshár ka jinglong riewpyrthei hapdeng ki Khasi. Ngi shongkulai da kaba ïaid lait ïa kawei ka pung, kaba shat phyrnai ha ka jingthaba ka sngi bad ba la kér tawiar da ki dieng. Ïa kane la pynkylla blei da ki traishnong, bad la tharai ba ka dei ka Syiem Thalaskeiñ *(Kalistine.)* ïa kaba la pynïapoikha bad u riat lúm bajrong ha Khatsawphra, ba la khot "U Lúm Kyllang," bad haba ka ér-kyllang ka beh khyrwia la ngeit ba u blei lúm u wan jngoh ïa la ka tnga, u da shongkulai ha ki thapniang jong ka ér-langthari. Hangne hangtai ïa ka ranab lúm la tap da ka lawphyrngop barben sla dieng bad baïamih khah, ka jaka shong jong ki khla bad ki labasa, Bún-bún ka kynhún Khasi ngi ïakynduh ha ka lynti jong ki sha ka ïew Shillong, ki da kit la ki jingdie ha la ki ingdong jong ki, te bad kine u Sahep Jerman Jones búnsien u ïakhublei kylliang, bad búnsien la don ki jingïarkhie lang shaid ba la pynlong da ki jingkren biria danda jong uto u mishoneri ba la ïamlien bha. Teng-teng ka lynti ïaid kulai ka la long kaba riat eh bad ba khohruh khohram, bad ngi la donkam ban ïahiar-ïahiar ïakiew-ïakiew bad shu ïaid kjat noh, ngi da iehnoh la ki kulai sha ka jingsumar jong ki katto katne ngut na ki trai-ri. Kumba shiteng sngi ngi la ïasangeh ban ïabám jasngi, bad ngi la ïasngewmuja shibún bad ki kpu-doh bad um lemonet, ngi da ïashong harúd surok bah ba la tawiar baroh sawdong da u paid nongbúd. Katba ka por prem miet ka la wan ka la nang kem khriat, bad ki thylliej ding ba la bá khalek hangne hangtai ha ki kliar lúm * ki la nang pynitynnat shikatdei ïa ka jingïohi ki khmat. Ka la kem dum ha ka por ba ngi ïapoi ha Dak Bangla, lane "ka ïing shongthait jong ka Sorkar," hajan ka nongrit Mawryngkneng (*Mawlyncynnen*), bad ngi la lap ïa ka jingtei maw kaba don ar

---

*Ki Khasi ki thang phlang ha kane ka aïom jong ka snem, bad shen shen ngi la kylla mlien ïa ki jingpluh ding ba ha ki lúm bah ba ha ri Khasi.

kamra ; ka jingpýnbiang jyngbuh jyngsat ka la long kaba ñiar kráng-kráng—kawei ka miej, kawei ne ar tylli ki shuki, bad ar tylli ki jyngthiah—hynrei ka jingkvrhuh ding bathabá ha dpei ka la long kaba pynsngewjuh eh. Ki shakri shen-shen ki ïawanpoi, bad shisyndon ki la ïasdang leh búnkam ban pynkhreh ka jingbám jamiet ; ki ebanjelis samla bad ki tymmen basan na Shillong ruh ki la ïawan rung, bad ki la ïasylla syllep bad u Sahep Jerman Jones shaphang ka lynti ïaid babha tam ïa ka sngi ka babúd. Da kaba sngewsuk eh ngi la ïashongkai kata ka janmiet tawiar ïa ka ding, ngi da shahshkor sha ki jingïathuh ba la kumba pyni dur ïa ka jingtrei kam mishoneri ; hynrei ba la ïasngew lam byrthait hadien ka jingleit lynti ba baroh shi sngi jong ngi ngi la ïaleit thiah noh baroh dang shai. Ki Khasi ki don kawei ka jinglah ban leh kaba isuk kyrpang phér ïa ki hi shimet—ki lah ban thiah hapoh ïing ne habár ïing hapdeng madan, la hangno-hangno ha kaba ki lah ban siang la ki jaiñthiah jong ki. Kaba shai, ba ym biang jaka ha dak bangla ia baroh ka kynhún jong ngi, kumta ba ïa ka ding la sliew harúd, bad tawiar ïa kata ki Khristan trai-ri ki la ïaïohthiah. Nga la dang shu sdang ïohthiah haba nga la ïohsngew ïa ka jingkynúu jingrwai, bad biang nga ïoh kem ïa ka sur Welsh, nangta ka jingdwai ba ktah dohnúd ka la kiew na ka kynhún ki Khristan kiba ïalum tawiar ïa ka ding. Ym ju don kawei ka step ne ka janmiet ka ban ïaid lait—kam phér la hangno hangno ne lada kumno kumno—khlem ka jingaiti u Khristan Khasi ha ka jingdwai.

SNGI THOHDIENG, *Nohprah* 19.—Ngam shym la ïoh satia ka jingïohthiah suk mynmiet, namar ka la long ka nusip jong nga ban leit thiah ha ka jyngthiah kaba la khih padoi kum ban kyllon da ki snem bad kaba ha kata ka miet ka la pyni ki dak kiba shai ïa kaba kan kheiñ noh artat. Nga la donkam ban thiah ha kawei na ki tduh jong ka jaiñsopthiah bad ban nym khih mym ksar shithrot ruh. La nang

ban shuh-shuh nalor kane ba kane ka dak bangla ka la long kaba pawnám na ka bynta ki kynhún khnai jong ka, kata ka jingshisha ïa kaba la pynngam ha ki jingmut jingpyrkhat jong ngi ha ka rukom ïathuh ba shai bha kdiar-kdiar jong ki jinglap hì jong u Sahep Jerman Jones ha ka rukom ba kita ki mrad rit ki ïamareh mastieh sawdong ka jyngthiah jong u ha kata hi ka kamra, kumta ba ïa ki jingsngew jong nga lah ban shu pyrkhat mutdur hi. Nga la phohsniew shaphang ki khnai ryngkat bad baroh ki jingsngewngiew baïabynrap bad kata ka jingjia, nga la sngewbha eh ban ïohi ïa ka jingshat jingshai sngi bad ban ïohsngew ïa ka sur sawa ba kren pynshngaiñ jong u Sahep Jerman Jones kaba khot ïa ngi ban khie noh. Ka step ka la long kaba la ithiang sat, bad ka jinglong ka lyér kaba pynsngewshait bor, bad hadien ka jingïabámjingbám step bapynhun mynsiem ngi la ïapynlong ka jingïamih leit jingleit kaba khatphra mail sha Jowai. Sa shipor ka kynhún ki Khristan, bad u Rangbah Dorkha, u Rangbah Barnabas, u Rangbah Madsing, bad kiwei pat ki ebanjelis, ki la ieh ïa ka kynhún jong ngi ban leit beit-beit ïa ka lynti ba lam sha Shangpung, ba katba ki nang ong khublei, u Sahep Jerman Jones u la buh la ki kti jong u halor ki khlieh jong ki bad la kren ïa ki, ki ktien pynshlur pynshngaiñ. Kumta ngi la nang leit kiew artet u thieb bad arsut ka jur sha ki them, hapdeng ki jingleit ïohi kiba itynnat, ngi da ïakren sha ki Khristan trairi kiba nang kren Phareng, bad ngi da ïashahshkor sha ki jingshem phylla u Sahep Jerman Jones ha ka lyngkha mishon. Kumba shiteng sngi ngi la ïajám lyngba ïa u púd hima uba dei hapdeng ka ri Khasi bad Jaiñtia, bad la ym shym don kano-kano ka jingkylla bakynsan ha ka jingïohi ïa ki lúm ki wah, ngi la ïapoi ïohi ba ki briew jong ka Jaiñtia ki la don ka met ka phad ba kham bha, ba ki kham jrong rynïeng bad kham ikhlaiñ iksah ban ïa ki Khasi. Ngi la nang ïaïaid lyngba ïa kawei ka them ba la rep la riang bha ha ka por nohphaisngi ha kaba shisyndon kawei kaei kaei balieh

3

baheh ka ïeng ha kliar u lúm marpyrshah ïa ngi, bad ka jingsawa kren basngewtynnat ka pynbna ba kata ka dei ka ïingmane Jowai bad ba ngi la nang jan sha ka bakut jong ka jingleit lynti jong ngi. Ka Jowai ka long kawei na kiba itynnat tam ki jaka sangeh mishon ba la seng ha ri Khasi, namar kam ngat ha ka jingshit jingkhriat ba sha bapalat, kumba long katto katne na kiwei pat ki jaka sangeh, bad ka shong rieh khop hapoh ka lyngbung sla barben, don na ki kiba long sabñiup bad kyrphum ha ka jingsan; ïa ki ïing la tei kumto khlem kano-kano ka plan, bad ki jlán la shano-shano. Hynrei hajrong joit ïa baroh bad kaba da ïeng ha khlieh jong ka jingkiew jingjám ba-itynnat, don ka ïingmane thymmai bad katba ngi la nang shongkulai da artet shaduh sha ka, ngam banse ban sngew ba suk long kata ka shnongheh, kaba ka jingtei babha tam bad ba ibakhraw tam ka long ka iing u Blei. Ngi la ïaid ha ka lynti jong ngi lyngba ka Kompon Mishon ha kaba baroh ki Khristan Jowai ki don la ki iing ki jong ki. Khlem artatien, ha ki sngi bamynshuwa jong ka jaka shong mishon lada ïa kiba kylla niam la iehnoh hapdeng jong ki jingïalong lok long jor barim jong ki bad ki ngat ha ka jingpynjynjar barunar sat jong kiba ha ïing ha sem jong ki bad kiba ïa ithuh ithaw bad ki, ki jingim jong ki kin long shisha kiba eh bad jynjar; kumta ban kiar na kane bad khnang ba ki Khristan kin lah ban ïalong iwei ïa iwei pat ka bor jingkhlaiñ bad jingïasngewshngaiñ, ka Mishon ka pynbiang ka Kompon na ka bynta ki ïing Khristan. Ha ka kyrdan kaba kumba ka long mynta jong ka jinglong Khristan ha ki Lúm ka long kaba da donkam eh ba kaba kum kata ka jingpynbeit dei ban pynlong, hynrei ngi peit kmang sha kata ka por ha kaba ki Khristan kin lah ban peit pyrshah ïa ki jingtynjuh bad jingpynshoi kiba ïasnoh bad ka jingim ba hapdeng ka jinglong riewpyrthei; bad ba da ka nuksa bad akor briew ka jong ki kin pynphriang jarjar ïa u symbai babha, bad ba ha kane ka rukom ban long ki lad

ïa ka ban ring kham bún shuh-shuh sha ka jingshisha ban ïa kaba ki lah da kaba im kyrpang ha ka pyrthei riewpyrthei kaba baroh sawdong jong ki. Kawei ka dur-briew ba la riam la beit ha ka sut stang bad baphong ka tupia dá-sngi ka wan ban ïashem bad ngi, bad ngi ithuh ba dei u Sahep John Jones, u mishoneri ba shimti ïa ka Jowai, uba ai ka jingpdiang basyaid mynsiem ïa ngi bad u ïalam ïa ngi artet sha ka Iing Mishon, ha kaba ka Mem Jones ka ïeng ap ban pdiang ïa ngi. Sawdong tawiar, la ïalehkai ki khún rit jong ka kiba isuk ngai-ngai kumba slem ka sngi bad kiba da ïakren kynkliak sngewtynnat ha ka ktien Khasi. Ka long kaba i-lyngngoh ki nongïarap aiu kine ki barit ki long ha ka kam mishon bad ka jingpynsngewshngaiñ bad jingpynsngewtngen aïu ki wallam haba ki jingpyrkhat shaphang la ka ïing ka sem bad ki lok ki jór ba don sha jngai-jngai bah teng-teng ki pynmih ka jingsngewdiaw mynsiem bashikhlip ka khmat sha ki nongtrei ba ha ki Lúm. Ka ïing ka la long kaba dang thymmai; ha ka jingshisha la dang shu pynlong kaba bit shong bit sah khyndiat sngi shuwa ba ngin poi. Ha ka kamra shongkai la don shisha ka jingbuh jingkynmaw ïa la ka ïing ka sem, ka da kynthup ïa kawei ka baje heh iathuh por ba itynnat eh bad shi set ki jingpyndeng ba la ai sngewbha ïa u Sahep Jones da ki lok Holywell jong u. Hadien katto katne ka jingïadih shá bapyn-sngewpyngngad ngi la ïaleit bad u Sahep Jones ban leit khmih ïa ka ïingmane, ka ïingmane-bah jong ka ri Khasi, bad ka pynshisha ba ka itynnat shapoh kumba ka iphuh iphieng shabar, ka da don ki jaka shong basngewsuk bad ba la pynbeit ryntih bha bad kaba ngiam sanspah ngut briew. Nangta ngí la ïaleit jngoh ïa ka ïingmane rim, ba la pyndonkam mynta kum ka skul sngi ka mishon, bad ka la long katba dang shong hangne katto katne snem mynshuwa ba ka Mem Jerman Jones ba la khlad noh ka la sngewphylla la ka sngi kan poi mo lano lano ha kaba ïa kata ka jingtei yn pyndap da ki Khristan. Ka sngi ka

la poi, ym tang ba kata ka ïingmane hynrei kaba kham heh shuh shuh ka shlei da ki nongmane. Kaba kum kata la long ka jingïaid shaphrang jong ka jinglong Khristan ha Jowai. Ha kata ka janmiet la long ka miet Jingïaseng Dwai, bad ka ïingmane baheh (ym ka kamra-skul kumba ju long búnsien eh ha la ka ri) la pynshlei : ka jingïaseng ka la long kaba shoh mynsiem, u Sahep Jerman Jones bad ar ngut ki trai-ri ki da ïashim bynta. Ngi la ïalum ha Iing Mishon hadien kane, ha kaba la tied jyngkhang, bad shidorjon ei ei ki rang-samla, ki Khristan bapawkhmat na Jowai, ki ïarung shapoh. Lada don kaei kaei ba u Khasi u sngewmuja, dei ka "ïakren kai", kumba u Sahep Jerman Jones búnsien u ïathuh ïa ngi ; ki long ki briew kiba na ka jinglong tynrai hi kiba ïapariah-rai, bad ki pynlut ïa ki janmiet baroh kawei da kaba ïakren biria lang tawiar ka ding shaphang kane katai bad sha kiwei pat. Shuh shuh, haba u lok u wan shongkai yn kheiñ ka jingpynkheiñ bajur ïa ka akor Khasi lada jia ba leit thiah noh shuwa ba u nongshongkai un ai jingmut ba un leh noh kumta—mar khongpong ki jingïapyrkhat jong ngi ha kane ka bynta. Hapdeng ki nongwan shongkai jong ngi kata ka janmiet, la don u Rangbah Joel u samla riewblei nadong shadong bad banep jingmut tam, u rangbah Katwar bad u rangbah Sympot Sing, ïa kiba yn sa pdiang pynskhem kum ki Ebanjelis ha ka Presbiteri ka ban wan. Ngi la ïaïoh ka jingïakren ïakhana basngewtynnat shibún eh bad ki ïa shipor bad kan jin da la neh lehse baroh shimiet, ban nym dei ba u Sahep Jones u pashat jingmut ba la dei ka por ïa ka ban ïakren leit noh.

SNGI SAITJAIN, *Nai Nohprah* 20.—Ngam tharai ba ngi lah ban ïohi ïa ka kam mishon ha ki ri Lúm Khasi ha ki púd jinglong ki ban kham bha kyrpang. Bún bún ki jingpynjia kiba bhabok ba la pynlang lang ha kane, bad kaba donkam tam na kine ka la long ka Presbiteri Shangpung. Da kaba ïadon ha kane ngi lah ban kheiñ antad ïa ka jinglong jong ka balang ha ri Khasi

baroh kawei ; bad ngi la ïaïoh peit shapoh ïa ka rukom ha kaba la pyniaid ïa ka kam ha ki babún ki distrik, kaba kum kata ba ngin nym da la lah ïa ka ban ïoh da kaba leit jngoh ïa kawei pa kawei ka jaka shong mishon kyrpang kyrpang· Nalor kata ka pynlang lang ïa baroh ka jingmih soh jong ka jingtrei ki mishoneri jong ngi ha ki Lúm, bad ki la ai ïa ngi ka dur kaba shai bha kdar shaphang ka balang jong ki Khristan Khasi, ba la pynsan pynrangbah ha ka nuksa ba kum kata ba ngi don jingïasnoh ha la ka ri. Ka jingïalang banyngkong eh jong kata ka Jingïaseng ka la dei ban sdang ha ka por shiphew baje mynstep, bad namar ngi la dei shongkulai khatsaw mail sha khmat jong ngi, bad namar ba u Sahep John Jones u la long u sekreteri jong kane ka Jingïaseng, ka long kaba ym banse shuh ban pynlong ka jingïamih ba dang step ngir na Jowai. Ngi la ïaïoh biang ka step basngewthiang ha ka jingïashongkulai jong ngi lyngba ki lúm kyntoit ba sha Shangpung, bad la ïabúd synrap da ka kynhún paid bakhraw jong ki Khristan bad kiba ngi la ïakren biria kai sngewbha katba ngi la nang ïaïaid artat lynti. Ynda la ïaïaid lynti katto katne kynta ngi la ïaïohi ïa ka Iing Mishon Shangpung ba ka ïeng shlur joit halor kliar uwei u lúm, ïa ka shnong rit hi la buhrieh da ki phyrngop kpér-lynnong bajyrngam jong ki dieng-tlai bad ki skhen ki skong kiba la pyni ïa ka rúd ka kiar ka jingi jong ka jaka seisoh hapdeng ka rishyiap jong ki lúm kyntoit basynlen bad balyngki. Ngi la ïakyrdá ka kiew artet u lúm basharing; bad khatduh khatwai ngi la ïapoi ha ka Iing Mishon, ha kaba la ïalum ka jingïalang bakhraw : u Sahep Robert Evans u la mareh ban ïashem bad ngi da ki ktien jong ka jingpdiang sngewbha bashitrhem mynsiem, bad shen-shen la pynithuh ïa ngi sha ka Mem Evans, u Sahep bad ka Mem Stephens, u Sahep bad ka Mem John Thomas, bad sha u Sahep Griffith Hughes. Ka la long ka jingïasngewbha bam lah batai ban ïohi ïa kine ki lok, bad ki shisyndon ki la sdang ban kylli ïa ngi ki spah ki jingkylli shaphang ka ïing ka sem, ban jubab ïa kata

ka la long ka kam kaba pynsngewtynnat. Ka jingïalang banyngkong jong ka Presbiteri ka lah da long ha shuwa ba ngin poi ma ngi, bad kane ka la long kawei ba la leit tang da ki Khasi, kiba la ïashem ban ïatainia ïa kawei ka jingïakren ba la ai ïa ki da ki mishoneri. Ka jingïasuhsat jong uwei u dkhot na ka balang Shella ha ka mukotduma bám tyngka bad ka jingshahbeh jong u hadien ba la rah sha ka jingpynsngewkhia ïa ka kam bám tyngka ha ka jingiadei jong ka bad ka kynhún Khristan, bad dei kata ka jingïakren jong kata ka jingïalang para trai-ri. Ka baje shen-shen ka la khot ïa ngi sha ka jingïalang paidbah banyngkong eh jong ka Presbiteri, bad ngi la ïaïaid lang sha ïingmane, kaba dang thymmai bha, bakhuid itynnat bad ba la tei skhem bha, kaba ngiam ban shong kumba sawspah sanphew ngut briew. Hadien ka jingïaseng lamphrang balyngkot u Sahep Evans, kum u sherman ne nongpynïaid jong ka Jingïaseng, u la shimti ïa ka jingialang, bad ka jingïatrei-kam ka la sdang shitrhem. Ia ka iingmane la pynshlei mam da ki deliked na kiba bún ki balang, bad na sdang ka kut ka jingsngewmuja jong ngi ha ki jingpynïaid kam, kam man duna. Nyngkong eh, la don ki riport na baroh ki balang ha ri Khasi bad Jaintia. Ka balang Mawphlang ka la pán bor na ka Presbiteri ban tei ka iingmane thymmai, ïa kaba la ai; ki Khristan ha Nongrmai (ka shnong rit ba ha Khadsawphra) ka la sdang ban tei ka ïingmane thymmai ha ka jingheh kaba la palat than ïa ka kynhún leit jingïaseng kaba mynta, bad ka la kwah ka jingïarap na ka jingkynshew paidbah (ïa kaba la ju pynlong ha kiba kum kine ki kam) ïa ka ban pyndep ha kaba tei ïa ka. Ia ka komiti la jer kyrteng ban leit tohkit bniah ïa ka jingïoh jingkot paisa tyngka jong ka balang ha Nongrmai bad ban riport la ka long kaba dei ban ai buit kaba pynrit ïa ka jingheh jong ka iingmane. Hadien kata búd sa ka jingpdiang ïa ngi. Uwei u trai-ri u la tyrwa ka jingrai ba yn pdiang sngewbha ïa ngi, bad u la kren shibún bah ki ktien sbun shaphang jong ngi, u da ong hapdeng

kiwei kiwei de, ba ki (ki Khasi) ki la sngewshohbieij ngaiñ ha ka jingwanpoi jong ngi ban wan khmih ïa ki na ka jingjngai kaba khraw katta katta ba kim lah ban shemphang ïa kata, lymne ban ai khublei ïa ngi kat ka jingsngewkwah jong ki—hynrei ba kin nym lah klet lano lano ïa ngi, bad ba kin dwai na ka bynta jong ngi man ka sngi, kumba ki la ju leh naduh ka por ba ki la ïohsngew ba ngi la mih na la ka ri. Kiwei pat ki Khasi ki la kren pynbúd ha kajuh ka sur, bad ngi la khublei sngewbha ïa ki katba ngi lah ei, naba ki dohnúd jong ngi ki la dap shoiñ ïa ka ban ong shibún Ki mishoneri nangta ki la pdiang sngewbha paidbah ïa ngi hapdeng jong ki, bad ngi la ïasngewnguh eh ïa ki na ka bynta ka jingpyni basbun jong ki. Kawei pat ka kam kaba búd ka la long ka jingkhlad bam banse jong u Sahep John Thomas. U Khasi na Khadsawphra, ka distrik ha kaba u Sahep Thomas u ïadon kti, u la buh ka jingtyrwa jingkren sngewlem bad jingsngewdiaw ba la pynbor ïa u ban iehnoh noh shen-shen katta katta ïa ki, bad u la kren shaphang ka jingsngewkheiñkor ba ki ha Khadsawphra ki la don shaphang jong u kum u mishoneri bad ïa ka jingsngewieit ba ki la sngew na ka bynta jong u, la u la ïadon bad ki dang tang khyndiat taïew. U Sahep Thomas u la jubab kaba la tadkoit ka jingjrong ha ka ktien Khasi, ba lah ban sngewthuh shai lut da baroh. Kane ka jingnang stet ïa ka ktien Khasi ka la pyni ba um shym la shu shong alhia, la ïa kaba kham bún ka bynta na ka jingsah jong u ha ri Khasi la pynlut kum uba khrew bam lah pynkoit shuh. Hadien kaba katto katne ki jingiatrei-kam baïadei beit ïa kita la lah ïatainia, ka jingialang ka la wai. Ngi la ïalang biang hapoh iingmane ha ka por hynriew baje ban ïatainia *ïa ka Jinglong ki Balang* kiba ha ka distrik Shangpung ("Sefyllfa yr Eglwysi"), bad nangne ngi la ïoh jingsngewthuh kumno ba ka kam ka ïaid shabár ki jaka shong mishoneri bakynsai Ngi la ïaïoh shibún ka jingpyni shaphang i kynhún Khristan barit, búnsien ym palat ïa ka shidorjon ngut briew, iba ïaksaid ïap

jngai jngai shapoh lawbah, ha kaba la kér tawiar ïa ki da ki lyngbung khah bam lah sam lyngba kiba mih bad san haduh shiphew phut ka rynïeng ne kham palat pynban, bad ha kaba ñiar eh ban nym don ka khieshoh-rih. U nongmihkhmat na kine ki balang bashong pajih lynnong un ïeng, la ka jaiñkup ba la tawah sawdong ka met jong u, bad un ai la ka riport jong u, haba u la buh ryntih bha la ki jingïathuh bashisha jong u. Ka rukom ba une u tymmen basan Khasi ba na shapoh lawbah lawsan u pynshai ïa lade hi ka la long kaba la pynpyrkhat. Hadien ki jingkren kyllum katto katne shaphang ka jingnangroi ne ka jingnangran ka kam bad ki daw jong kane, ka ïathuh katno ba la pdiang balang thymmai, katno kum ki riewdkhot, katno ka jingwan ryntih ha ki jingïaseng Sngi u B'ei bad Skul Pynpaw, bad ha ka skul sngi jong ka Mishon. Don na ki deliked kiba kyrpad ban ïoh nonghikai bad nongïalap shuh; don kiba kren phuhmat, don pat kiba kren diaw mynsiem shaphang la ka kam jong ki ha ki hynriew bnai ba la dep. Ki mishoneri ki la aibuit ai sylla bad pynshlur pynshngaiñ ïa ki deliked, ki da mahám ïa ki ban husiar bha ïoh kin pynmihdaw da ki jingwanjia ba shabar, kum ka jingwan kyrthep jong ka jingpang khieshoh-rih, kum ki daw jong ka jingbamlah haba ka jingsniew bashisha ka long ka jingpang kaba hapoh ki dohnúd jong ki hi. Ha kaba kut jong ka jingïaseng ïa ki kyrteng jong kito kiba la jop ïa ka eksamin ebanjelis la pule jam, bad ka paw ba lai na ki san ngut kiba la ïaleh ki la wan jop thiaw. Kaba kum kata la long ka jingshem banyngkong eh jong ngi ïa ka Presbiteri.

SNGI U BLEI, *Nai Nohprah* 21.—Kane ka la long ka sngi sah jingkynmaw. Ha ka 7 baje mynstep, ngi baroh ngi la ïalang lang hapoh ïingmane na ka bynta ka jingïaseng dwai mynstep, bad, kumba ju long, la don ka jingïalang kaba heh. Ha ri Khasi, kumba long ha la ka ri, ïa ka Presbiteri la sngew ka jingïohburom, bad ïa kata ka kabu la pynleit kam da

ka jingkhot ïing-basa bad da kaba ai bám ai dih kumba long ka dustur sha kito kiba wan poi na ki jaka kiba jngai. Baroh ki nongwan jingïaseng—bad la don bún bah kum kita la pynrung sha ki ïing ki jong ki Khristan Shangpung, bad ka jaka-bám ba-kyrpang la pynkhreh na ka bynta jong ki, bad ïa ka ïingshet jingshet la pynïeng ban khreh jing-bám. Ki Khasi ki don tang arsien bám shisngi, "ka ja-step" phra baje, bad "ka ja-miet" kumba san baje, ka ja bad jyntah ki long ki jingbám baiabám barobor. Katba ngi la nang wanphai na ka jingïaseng dwai ki bashah khot bám jong ka Kynhún jingïaseng ki la dang ïashong bám "Ja-step". Ia ka jaka la kér kut, bad ka jingkér phrah kaba jrong kat ban dá ïa kito kiba hapoh kut na ka jingpeit shain jong kiba nabár, bad ki nongwan jingiaseng ki la dang ïashong bám man uwei pa uwei mar la ka pliang jyntah ba mih tdem ha khmat jong u bad ka boll um harúd jong u, bad la nang ïeng ap ïa ki da katto katne ngut na ki Khristan Shangpung. Ia kawei pa kawei la leh ryntih bha bad ha ka rukom pyniaid kam ba war war, bad ki nongshongbám hadien kata ki la ïakren jam paidbah ba ka jingai bám ïa ki ka la long kaba dei ïoh ïaroh. Ka jingïaseng step ka la sdang ha ka por shiphew baje. Ka ïingmane shen-shen ka la shlei phok shaduh bár, bad kito ki bam ïoh rung shapoh ki la iaïeng sngap na shabár harúd ki jyngkhangiit baplie rynghang ki da ïasngap dngiang ban ïohsngew ïa kat kaba la kren ynda la ai jingrwai banyngkong eh, u Sahep Evans u la kiew halor jaka shong bad u lam shitrhem ïa ka jingrwai, bad shibún ka jingkaweh bad jingkalaiñ kti, ba lah ban ïohsngew shai kdiar bha ïa ka sur syiang ryndang jong u najrong jong kiwei lut baroh. Uwei u Khasi u la pule dwai, hadien kata u rangbah Khnong, na Sohra, u la kiew ha ka pulpit, bad u la ïalap na u MATHAIOS II : 1, 2, ka jingïathuhkhana kaba ïadei bha eh. Na ka jingwan jong ki riewstad ban wan khmih ïa u Jisu u la ring lai tylli ki jinghikai, ba ngi dei barobor ban leit sha ki jingïaseng niam ban

mane, bad ngi dei ban wan bad kata ka jingthmu ban shur shajan u Nongpynim jong ngi, bad khatduh khatwai, ba dei barobor ban ïalam ïa ngi da u Mynsiem Bakhuid, kumba ïa ki riewstad la ïalam da u khlúr ba phyrnai. Kaba lyngngoh ban ïohi ïa une u Khasi halor pulpit, ha la ka riam ka beit trai-ri jong u, bad la ki kjat bad pung-kjat balymboit jong u, ba la bit shyiap; hynrei ka jingïathuhkhana kam shym long kaba pynsngewlyngngoh, kajuh hi ka jingïathuhkhana ba la rim rim, ba la ïathuh na ka rukom ba pynsngewtynnat ha la ka jong. Katba ngi la nang peit shaiñ ha ka ïingmane bashlei briew bad ba shahshkor ha u nongïathuhkhana Khasi ha kata ka step ba phyrnai ba u da pynbna ïa ki khubor basngewbha jong ka gospel, bad ki jingsawa bathiang jong ka jingïaroh bakiew ba naduh ka dohnúd, bad haba ngi la nang pyrkhat ba sanphew snem ba la lah ïa ka kyrteng u Jisu ym pat ju la ïohsngew mynno-mynno ha ki Lúm ri Khasi, lymne ba ki jingdwai ki la kiew sha jrong ha khmat ka khet jong u Ba Hakhlieh Tam Eh, kan long shisha kaba eh ban nym shadkmen ha kaei ba ngi la leit ïohi bad ïohsngew. U Sahep Jerman Jones nangta u la ïalap shitrhem mynsiem eh; ma u bad ha ka jingshisha baroh ki mishoneri ki nang bha kumjuh ïa ka ktien Khasi kum ïa ka ktien Welsh, bad ki don kajuh ka kynúd sur "hwyl" ha ka ktien Khasi kum ha la ka ktien rim. Ka jingïarwai ka la long kaba sngewshit mynsiem bad bakyrsoi naduh poh dohnúd, kito kiba shabár ki da ïakem jingrwai lem bad u paid jingïaseng uba don hapoh ïingmane. Hadien ka jingpynlait por ba tang shiphang ka jingïaseng kaba ar ka la sdang bad kumba katjuh u paid wan jingïaseng ba don mynstep. U rangbah Ksan, na Shella, u ebanjelis uba nangto, u la long u nongïathuhkhana uba nyngkong, bad da kaba kren donbor bha u la sneng ïa la ki nongsngap jong u ban shaniah tylli lut ha u Khrist; u Sahep Griffith Hughes u la pynbúd da ka jingïathuhkhana kaba donbor, kaba páw ba ka pynkhih jur ïa u paidbah. Ka jingïaseng jan-

miet, naba kumta la khot ïa ka, ka la sdang ha ka por saw baje u Rangbah Surup, u ebanjelis ba na Shillong, u la ïalap ka jingïathuhkhana kaba sngewtynnat shisha, ka sobjek jong u ka da long u Khrist kum u ksiang ba tang marwei hapdeng u Blei bad u briew, bad ka rukom ha kaba u la pynshai madan ïa ka jingkñia da ki blang ki sniang ka rukom Khasi ha kaba la pyrkhat ba ki ksuid ki khie bitar kaba pyni ïa ka jingi-bieij bam lah long ba yn ngeit ïa kum kita kiei-kiei ba kin lah pynsuk pynjem mynsiem ïa ka jingbitar ki blei, ka la long kaba shoh jingmut jur. Hadien kane u Sahep John Thomas u la ïalap la ka jingïathuhkhana banyngkong tam bad bakhatduh eh jong u ha ka ktien Khasi, bad u Sahep Stephens u la pynbúd da ka jingkren kaba ngam bad shon jur. Khyndiat eh ba nga leit pyrkhat ba haba nga la leit ïohsngew khatduh ia ki lai ngut ki nongïalap uwei hadien uwei ter-ter ha ka Madan Phlang Bala ba marbúd-marbúd ha kawei ka por ngan leit ïohi ïa kita ki lai ngut ba kin kiew ïa ka pulpit ha kawei ka Jingïaseng Bah ba ha Shangpung. Ka lah ban páw phylla sngi sha ki katto katne ba ki jingïaseng ki ïabúd kawei hadien kawei bad ka jingpyllait por ba tang khuk-khak hapdeng jong ki, hynrei ki dustur jingmlien bámja jong ki Khasi kin batai pynshai ïa kata. Naduh kumba phra baje mynstep haduh san ne hynriew baje janmiet, man ka Sngi u Blei, u Khristan Khasi u pynleit jingmut lut sha ki jingïaseng ba ha ïingmane. Hapdeng ki por leit jingïaseng ka kynhún ïalang ka ïashong saidthma lang shabár ïingmane, bad kiba iaid lait narúd jong ki ter shi ter la long ki kynhún ki Khasi riewpyrthei bad la ki jingkit jingbah jong ki ha la ki ingdong, ha ka lynti jong ki sha iew, bad hangne shisyndon ngi lap kem ïa ki jingïapher bak ly-bak hapdeng ki Khristan bad ki parari riewpyrthei jong ki. Hangne hangtai ngi leit jia ïohi ïa ki Khristan ba ki ïakren shitrhem bad kine ki nongpynkheiñ Sngi u Blei, imat kumba ki da ïakyntu ïa ki ban rung shapoh ïingmane ban ïohsngew ei-ei

shaphang u Blei bakhraw ba ki ïamane. Ha ki distrik kiba hapoh ka jingsynshar trai-ri ïa ki nongrit la pynkhamti ha ki nongsynshar jong kata hi ka jaka, bad ïa kine la khot ki Doloi, ki rangbah nongpynïaid sorkar kiba bat kynti ki bor bakhraw. Shibún na kine ki Doloi ki dang ïaïeng kai shabar ïingmane, bad ka la long kaba ktah mynsiem ban ïohi ïa ki Khristan ba ki pyrshang pynkohnguh ïa ki ban leit jingïaseng, bad hadien kaba pynngeit ïa ki, ki la ïapynrung ïa ki shapoh bad ai ki jaka kiba bha ïa ki. Ha ka por hynriew baje ka Jingïaseng kren sobjek ("Seiat Fawr") ka la sdang, Ka sobjek jong ka Jingïalang ka la long "To phin mut brai ïa kita kiei kiei ruh kiba haneng, ym ïa kiei-kiei ruh kiba ha ka khyndew." U Dr. Griffith u la plie ïa ka sobjek, bad la kren pynbúd da ki lok mishoneri jong u bad bún de ki Khasi, ïa kiba la khot kren ter-ter. Kane ka jingïalang ka la nang kham pynshai bha kdar ban ïa kaba mynnomynno ïa ka jingstet khreh bad jinglong la kloi ha kaba ki Khasi ki lah ban pynwan jingpyrkhat bad ban ïeng kren khlem jingkhreh lypa. Ia ki jingkren kynthoh jong uwei pa uwei la nang pynkylla ktien sha nga, bad nga sngew thikna ba kin nym paw ibakla lada shon, haduh katta ba la pynbeit ryntih bha ïa ki jingainia jong ki ; ka jingkren u Rangbah Dorkha ka la long ka nuksa ïa ka jingkren sbiak lyngkot bad ka jingïaid nia bha, bad ki baroh ki pyni ba ki ïoh kem bha ïa ka jingmut jong ka dkhot. Kumta la kut ki jingïaseng jong ka Sngi u Blei ba bún kam, kawei pa kawei na kita ka shlei da ka jingsngewsyaid mynsiem bad jingshitrhem. Ngi la ïapynlut ïa ka janmiet basuk ha ka Iing Mishon ngi da ïarwai jingrwai lang ha ka ktien Khasi bad Welsh, bad katba ngi nang ïaid ban leit sha la ki jaka sahmiet jong ngi ba ha ka kamra-skul, ki jingkynúd jingdwai bad jingrwai ïaroh ki kiew na ki ïing jong ki Khristan ba hapoh shnong ; ha jngai la ïohsngew ïa ka jingkyrhuh u khla, bad ha ki kliar lúm ka jingthabá ki ding bameh, ki da pynïohi ka jingïohi

ba-ikynsha. Ryngkat bad shibún ka jingpyrkhat shaphang ki jingjia jong kata ka sngi ka jingshobsamthiah ka la pynwai ia kane ka Sngi u Blei jong ka Presbiteri ha Shangpung.

LAH SNGI U BLEI. *Nai Nohprah* 22.—Ka jingïalang bakhatduh jong ka Presbiteri ka la wan jia ha kata ka step, bad ka la long ha ki katto katne ki bynta ka jingïashem lang badonkam tam na baroh. Ïa ki lai ngut ki nongïaleh ïa kiba la pynrung kum ki ebanjelis la kylli jingkylli da u Sahep Stephens. Ki la ialong u rangbah Amir, na Sohra, u rangbah Sympot Sing bad u rangbah Katwar na Jowai, bad baroh ki la ïapynpaw ha ki jubab jong ki ïa ka jingtipbriew jong ki ia ka jingkhraw burom jong ka kam sha kaba kin sa dei shimti. Ki la ong ba ki dohnúd jong ki ki la kád haba ki ïohi ïa la ki parari jong ki bakér tawiar ïa ki ba ki im ha ka jingdum, bad ki la iakwah, da ka jingkyrkhu u Blei, ban long ki lad ia ka ban ïalam ïa ki sha ki jingshai. U Sahep Jerman Jones nangta u la pynkhamti ïa ki ïa kata ka kam. U la shon jur ha ki ia ka jingdonkam ban long ki nuksa ïa la ki parabangeit ha ka ktien bad ka kam, ban long ki nongïalam ha baroh kiba bha, bad haba la khot ïa ki ïa ka ban bishar ba kin bishar stad kat kum ka aiñ jong ka hok. U la kyntu ïa ki ban kynmaw ia ka jingsneng u Paul sha u Timothy, "To men minot ha kaba pule, ha kaba kyntu, ha kaba hikai ;" bad ba ki dei, ha kaba ïalap, ban ïalap ïa ka Ktien, te ym ïa ki jingai jingmut la ki jong hi ; bad ba kin kynmaw barobor na kaba kum kaei ka jingdum ba ki la ïoh lait, kumta ba kin lah ban iasngewlem bad la ki para bangeit jong ki ki bam pat ïohi ïa ka jingshai. Ki dei ban shah shitom, lada ki kwah ban shakri ïa la u Kynrad jong ki ; u Paul um ju la ai lad ia ka jingshah shitom ka met ban pynwit ïa u na kaba ïalap ïa ka gospel, lymne kim dei ban sngew artatien ban leit sha ki thaiñ bam koit bam khiah ban ïalap ïa ka Ktien.

Ka jingkren jong u ka la long kaba sngew shongkhia jur. Hadien kane la wan ka jingkylli shaphang ka Jingthung pastor ïa ki nongïathuhkhana trai-ri. Ka jingïatainia ka la long kawei na ka jingpynsngewkhia bakhraw tam, namar ki mishoneri ki la ïarai ban ïakynphám ba u mawkyrdon dei ban buh ha kane ka phang. Ia ka jingtyrwa yn sa pyntip mynta sha ki babún, bad ka la shu long tang kumne. Ki mishoneri ki la tyrwa ba katto katne na ki ebanjelis, ba la ai kyrteng da ki, ki dei ban leit shimti da ki ïa ki thaiñ ba shabár ki jaka sangeh mishoneri bakongsan, bad kin dei ban trei hangto shipor ar por kumba la buh, ong noh shi snem ar snem. Lada ha kaba kut jong kata ka por ka balang lane ki balang jong kine ki thaiñ ki kheiñ ba la bit ban khot ïa ki ban long ki pastor jong ki, dei ban thung pastor ïa ki ha la kita ki jaka ba ki shimti. Nalor nangta, ba kito ki balang, kiba khot na ki pastor trai-ri, kin dei ban ïanoh jingkynshew, ha kaba nyngkong eh, ka bynta kaba rit na ka bynta ki jingpynlut pynsep ba dei háp sha ki jaka khmih pastor jong ki, bad ba kane ka bynta kan nang roi katba ki balang ki nang khlaiñ. Ki mishoneri ki la don jingsngew la slem ba ka por ka la poi ban jám shaphrang ïa ka ban pynlong ïa ki balang Khasi kiba lah ban kyrshan hi, hynrei haduh mynta ki jingeh bad ki jingmynsaw kiba lah ban wan mih na kaba kum kata ka jingpynkhih kum ka jingthung pastor ïa ki nongïathuhkhana trai-ri ka imat kumba ka noh tarajur sha ka liang ki jingmih jingmyntoi ki ban wan mih nangta. Te, la kumno-kumno, la ïakut ba kata ka por ka la poi, bad ha kane, ka jingialang bakhatduh eh jong ka Presbiteri, ïa ka rai jong ki mishoneri la pynbna bad la ïatainia. Ka jingsngewshongkhia jong kane ka jingrai kaba ïadei sha ka kam mishon jong ngi ha ri Khasi kan paw shai sha baroh. Kumba la ong mynshuwa, ka la long u mawkyrdon uba nyngkong nyngshab eh ba la buh ha kane ka phang ban hikai ïa ki balang Khasi ban lah ïaid hi, namar ka mynsiem jong ka jingsngewlaitluid kan shu bsuh la

ka bsuh hi haba katto katne na ki balang la ai lad ban jied ki ebanjelis babit ban long ki pastor jong ki. Kine ki ministar trai-ri kin shim ïa ki jaka ha ki balang ba la pynkhamti baroh shikatta ha ki mishoneri, bad ki balang hi kin ïanoh jingkynshew ban kit ïa ki jingpynlut pynsep ba la kit la bah lut mynshuwa da ka mishon. Ka balang kam lah ban long kaba khlaiñ lynter kaba dang wad jingkyrshan na ki lad ba na shabár, bad ka rai ba la mynjur kata ka step ka la thaw dur ban pynbiang ïa kata ka jingduna. Ngi baroh ngi la ïapeit shaphrang sha kata ka por ha kaba ïa ki mishoneri jong ngi lah ban tyngkai na ka bynta ki lyngkha trei kiba dang thymmai, ki ban rah ïa ka jingshai jong ka gospel sha kiwei pat ki jaka jong ka jingdum, ynda haba ka ri Khasi kan nym long shuh ka ri jong ka jingngeit bieij bakynja pyrthei, hynrei ba ki Khasi hi kin long ki para mishoneri lang jong ngi, kiba ïapynphriang lem bad ngi ïa ki khubor babha sha kylleng sawdong. Ka jingthung pastor ïa ki pastor trai-ri kan don kata ka jingmih jingmyntoi ban kdew lynti ïa ki Khasi sha kane ka jingpyrkhat ba ha khlieh, bad ban thaw hapoh jong ki ïa ka jingtip-briew ba ka long ka kamram jong ki kum ki Khristan ban ap khmih lynti ïa kata. Ka jingrai kam shym long tang kaba sngewkhia na lade hi hynrei ruh kaba la pynrap bad ka jingtyrwa ban seng ka Kolej Thioloji ha Shillong ïa ka ban ai jinghikai bani bniah ïa ki nongïathuhkhana trai-ri. Ka la long kaba jem ban iohi ba ka jingïalang ka la pdiang ïa kane ka jingpynbna da ka jingsngewbha, bad kito ïa kiba la ai kyrteng ban leit shimti ïa ki thaiñ ba la pynháp ha ki da ka jingap khmih lynti ba yn khot ïa ki kum ki pastor—la baroh ki la ïa ong katno kaba khraw ka jingsngewkitkhlieh ki la ïasngew shaphang la ka kyrdan jong ki—ki la ïakular ban leh katba kot ka bor la shano-shano kat sha ba phah ïa ki. Ia kane ka Presbiteri ha Shangpung yn ïai pynïasnoh barobor bad kane ka jingrai badonkam lut, bad ngin ïai ñiew barobor ïa ka ka kabu

bakyrpang eh ban leit jia don ha kane ka kynti. Ka jingpynlong ïa ki Presbiteri arsien shisnem ka aibor mynsiem sha ka jingim niam ba ha ki Lúm ri Khasi. Ka jingap khmih lynti ban ïashem lang ban ïatai ïa ka jingnangroi ne jingnangran, ïa ki jingjop ne jingrem ha ka kam, ka pynshlur bad pynshngaiñ ïa ki jingïaksaid jong kawei pa kawei ka balang ha la marweimarwei. Ka jingïohi bakhatduh eh jong ka Presbiteri ka la long u paid Khristan uba la ïawan sha ka Iing Mishon ban kren khublei shuwa ban ïamih noh ha la ka lynti jong ki sha la ïing la ïing. Baroh ki kren ba ka Presbiteri ka la long kaba la ai jingmyntoi kaba khraw shikatdei, bad yn ïai kynmaw, ym tang ba ka long kawei ha kaba ki babún ki rai bad badonkam tam la ai, hynrei ruh kum kawei ha kaba ki jingïaseng ki dap da ka jingsngewshitrhem mynsiem bad kiba ki jingïalang baroh na kut sha kut ym shym la pynwit da kano-kano ka sur bam ïaid sur bha. Ia kaba sah jong kata ka sngi ngi la ïapynlut jar-jar eh bad la ki lok jong ngi kiba ha ka Iing Mishon, ngi da ïaïaid ryngkat bad ki mem ha ka por nohphaisngi lyngba ki lawkyntang ha kaba kan long kaba sang kyntang ban pynmong ia ki sla ne la ha kanokano ka rukom. Hadien jong kawei pa kawei ka Presbiteri ki mishoneri ki ïakynduh ban ïatainia lang ïa kaei kaba la jia, bad ban thaw rai ha kino-kino ki jingthawrai kiba ki kheiñ ba ki long kiba donkam ban buh ha khmat ka Komiti ba ha la ka ri. Ngi la ïashong ha kane ka jingïakren lang haduh lajan shiteng synñia, nangta ba ngi ïohi ba ym i don dak ba yn dang leh pat hadien, ngi la ïaphet kyrkieh sha la ki jaka sahmiet jong ngi, kiba la long ha kamraskul ba ha ka shnong. Ha ka lynti jong ngi na ka Iing Mishon la lam lynti ïa ngi da uwei u trai-ri uba la rah ar tylli ki dongmusa ba bá ding khlek khlek ha ka kti jong u, bad u la kaweh lynter ïa ki khnang ban pynsheptieng ïa ki khla nè labasa kiba lah ban ïaid ruma kylleng sharúd shakiar. Kam ju long kaba lait jingmynsaw ha kine ki thaiñ ban shlur

ban mih shabár jyngkhang ki ïing ynda la kem ïongreiñ khlem ka jingtbeh ding. Kumta ka kut ka Presbiteri.

LYNNONG XXI

SHANGPUNG, JOWAI, BAD SHILLONG

SNGI HAT MAJAI, *Nai Nohprah* 23.—Ki mishoneri ki ïabún kam lajan baroh shisngi, ki da ïa ai mar la ki riport ïa ka jingnangroi ka kam ha ki babún ki distrik bad ki da ïathawrai ha bún kiwei pat ki kam ha ka jingïadei bad ka mishon, kumta ba ki mem da kaba lehsbún eh ïa ngi ki la ïashimti kaba pyni ïa ngi khyndiat khynsoit ïa ka jingim Khasi ba ha ka nongrit ba hapoh Shangpung, bad ryngkat bad ki ngi la ïamih shen-shen hadien ka jingïabám step jong ngi. Ngi la pynlut katto katne por hapoh Mishon Kompoun, ha kaba la don kumba sanphew ki ïing Khristan, bad bún ka jingïakren sngewbha ngi la ïadon bad ki tymmen Khasi babha, don napdeng jong ki kiba lah ban ai ka jingai batai ïa ka jingim ba ha ki Lúm shuwa ka jingseng ïa ka mishon. Mutdur ha lade hi ïa ka ïing lyntang batbian, ba ka tnúm ïing kaba kdup ïa ki krung jong ka bad kaba pynnoh najrong ka jingrung. Ka ïeng hapoh ka kpér ba la siang maw ba la kér baroh sawdong da ka jingkér baskhem, kaba itynnat bad ikhuid, bad ka kynthei Khristan kaba wiat phuh samrkhie ka ha ka jyngkhang kaba kloi ban pdiang sngewbha ïa ngi, bad kaba sarong ba ngin leit peit ïa ka ïing ka sem jong ka. Hapoh ïing ngi lap ar tylli ki kamra, kiba kah dum tadkoit malu mala, naba ym don jyngkhangïit hangno hangno ; ka ding ka meh sngewtynnat ha kawei na ki kamra, bad ka tdem ding ka ïaleh ban mih shabár lyngba ka jyngkhang bad ki jingang kat na kaba ka lah ban lait, naba ym don atoskhana ; ha ka jingbuhkot riewhyndai la don kawei ka Testament Thymmai Khasi

ba la paw dak ktah shynriahti bha, ka Nongïalam ("Hyfforddwr,") Ka Kot Tikir ("Rhodd Mam,") bad ka Jingïaid u Pilgrim ("Pilgrim's Progress,"), ka jingdon lut jong ka thoh ka tar Khasi. Ka rukom im kunai ba hapoh ïing poh sem jong ka ïing ka sem Khasi kam long kaba pynsuhsat. Ha kyndong ïing u thiar baheh ba la pyndap da u kba, uba biang ban ngiam kat ban pyndap pynbiang ïa ki jingdonkam ka ïing ka sem baroh shisnem ; shabar ha kyrpong ïing u sniang u don la ka sem, bad kumta, bad u khaw bad teng-teng katto katne ka dohsniang, kiba ha ïing ha sem kim kwah tam. Ki Khristan Khasi, kumba long ki ïing ki sem jong ki, ki long barobor kiba itynnat bad khuid ha ka jingpaw shabár, bad ki khmat kiba phyrnai bad i-suk, hynrei ki riewpyrthei ki long markhongpong ïa kane, bad kumjuh ruh ki ïing ki sem jong ki. La ong ba ka jingkhuid ka búd ryngkhi ïa ka jingriewblei ; ka long shisha kaba shisha ha ri Khasi ba ka jingkhuid ka búd ia ka jingriewblei. Ia ka Shangpung la tawiar sawdong ter ter da ki khlaw kiba dap da ki khla, bad ñiar eh ba kawei ka taïew kan ïaid lait khlem da shah prong kawei ne ar na ki sem masi, bad ban shah rong de kawei napoh sem da kine ki jyngthaw ba-ishyrkhei. Te ka jingduh ïa kane ka masi kam long kaba kai shuh ia u nongkyndong Khasi, naba búnsien ka mut ka jingbuh kynshew ba la kynshew shitom bún bún bnai. U Sahep Evans u la pynpaw ïa lade u nongshún bah jong kine ki khla kiba núd ban wan jan sha ka shnong Shangpung, bad, da lade hi, u la pynïap bih byllai na ki. Ia u la ju wan kyrpad búnsien búnsien khlem kut shuh da kito kiba la shah jynjar na ki jingwan pynjulor jong ki ban buh bih ha ki jaka ïaid jaka ïeng ba la bna nám bha jong ki. Nga dei ban phla ba u mishoneri bashlur mynsiem ym imat ba u tip ka mut aïu ka jingsheptieng, bad u ïaid lyngba ki jingpynsngewsyier mynsiem bajur ha ki jingleit hiarthma jong u ban ai bih. Ym slem shuwa ba ngin poi ma ngi, u la ïaleit bad ká kynhún traishnong babún ban buh bih hajan ka met-ïap ïa kaba la ïah rong noh

khyndiat miet mynshuwa, u da tip ba uta u khla lano re lano un sa wanphai sha la ka mrad ba la shah pynïap jong u. Ka kynhún ka la mih noh ban leit riang riang iwei iwei, u Sahep Evans uba la kieng atiar da uwei u dieng tangon babit bha na khmat na khmat jong ki. Ki la dang shu poi ha kata ka jaka, ha kaba la ïeng ïaleh pyrshah da uwei u la-bah, bad kï khmat kiba phyrnai, bad u da pár sor kum uba la khreh ban rynsied, ki tyngam jong u kiba la ang phnieng lypa, bad ka khlaw ka da sawa da ka jingkyrhuh jong u. Buh ïa lade hi ha ka jaka u Sahep Evans tang shikhlip ka khmat, tang kumba katto katne kot ka jingjngai na une u mrad bakynsha ba la pyning bitar. U la ïeng pyneh triang ïa lade da kaba peit dom ha u, bad kaba sngewphylla ban ïathuh, uta u mrad khlaw u la phai noh wak bad la phet buhrieh shapoh ka jingsañium barben sla sha kaba hangta hajan. Ym shym la jia jingmynsaw ei ei, la ka lah ban jia ka jingmynsaw bakhraw. Ha ka Sngi u Blei hadien jong kane ka jinglait-im ba ïada najrong, ka kynhún leit jingïaseng ha ka jingïaseng step ka la sngewkyndit ban shem, ynda mih napoh ïingmane, ïa uwei u la-bah uba la ïap, uba jrong hynriew pruh ar inshi na ka khlieh ha ka tdong, ba u thiah lyter ha khmat ka jaka rung ba sha khmat, ha kaba la iehnoh ïa u da ki trai-shnong kum ka jingïoh kynti badeihok ka jong u mishoneri bam tip tieng. Ym shym don jingeh ei ei ban ithuh ïa uta u mrad uba la pynkyndit katta katta ia ka kynhún leit ai-bih khyndiat sngi mynshuwa. Ngi la sngewtynnat eh ha kane ka jingïathuh shaphang kane ka jinglait-im ba da ka sáid, bad u Sahep Evans u la tyrwa mon sngewbha ban leit ïalam ïa ngi shapoh pdeng-khlaw, bad ban pyni ïa ngi ïa kata hi ka jaka ha kaba ka jingïakynduh ka la urlong. Imat kam ju poi jingmut ha u nongïalam bamjutieng jong ngi ba sa uwei pat u khla u lah ban shim ïa ka jaka jong u rang-ïaryngkat-bor ba la ïap jong u, bad ba sa kawei pat ka jingïohi kaba sriem kumjuh ka lah ban ap ïa ngi ha kata ka por nohphaisngi. Da ki jingjám kjat

ba leh sumar bha ngi la ïaleit jngoh ïa kata ka jaka, man kat kaba ngi leh kumta ngi da ïapeit khling-khlang-khling-khlang ki khmat shane shatai sha ki sla-dieng ba riew saw-saw ne sha ka bniap ba khih; hynrei ngim shym ïohi dak ne ïohsngew jingsawa na ka jingpynsngewphieng jong ka khlaw India. Ngi la pynlut ka janmiet bısngewtynnat sat ha ka Iing Mıshon, ngi da ïakren shaphang la ka ïing ka sem bad da ïapynkynmaw de iwei ïa iwei ïa ki por barim.

SNGI BALANG, *Nai Nohprah* 24.—Ym don mano mano ba lah ban sah slem ha ki Ri Lúm khlem da iohi ïa ka jingdonkam jong ka jingpynïaid ba kum ka Iing Mishon sha ka kynhún Khristan, wat lada khein ïa kata na ka liang ka im lang sah lang. Ka nongrit kaba lah ban kob sarong ba ka don kum kata ka jingpynıaid ka kiew jngai jngai hajrong kiwei pat ki para shnong nongkyndong; kı jingjia kiba jia long hapoh ki kynroh jong ka Iing Mishon, ka jingïaijia ba man ka sngi jong ka, ki long ki jingjıa barit kiba khraw tam ha ka jingdonkam ha ka jingim jong ka pyrthei nongkyndong. Don barobor ki trai-ri kiba shu ıeng ap hajan jong ka, ka lah ban long ba ki kwah ban ïoh khmih ïa u mishoneri lane kiba hun tang ban shu peit kai jarjar ïa ka ïing ka sem, ki da ïai ap la ka lah ban long wat tang ïa ki syrngiew briew ba khih jong kito kiba don hapoh. Hapdeng jong kito ki nongkhmihkai don bún bún ki khynnah rit Khristan. Hangne paw kawei na ki jinglong phér ba ha u Sahep Evans, ka jingıeit ka jong u ïa ki khynnah, bad kaba khraw long ka bor ring jong u halor kine ki barit jong ki Khasi, kiba ieit ïa u mishoneri jong ki naduh la ki dohnúd jong ki, bad kim ju suk satia lada um ïalehkai bad ki, ïa kaba búnsien u ju leh. Ki long barobor kiba kloi bad bathrang mynsiem ban leh ei ei na ka bynta jong u, bad ki ïaïaid lang ryngkat ryngkat bad u na krung na krung haba u leit ïaid kylleng kylleng ka shnong. Ba ngi ïohi ka kynhún jong kine ki barit habar ka Iing Mishon,

ngi ïakyrpad ïa u Sahep Evans ban shah ïa ngi ban ïohsngew ïa ki ba ki rwai : naba u la dang lah hikai ia ki ïa ka rukom rwai Tonik Solpha. Bluit u mih bad la ka kot map rwai kaba heh bad ki kot jingkynud, bad, ynda haba u la pynïeng beit riang ïa ki nongrwai samla ha ki lain, u la pynïaid ïa ki lyngba ki jingpyrshang kiba eh ba eh, ïa kiba ki la pyndep khlem bakla, Nangta la pynbúd sa katto katne ki jingrwai shisur ki bajem, ïa kiba la ïarwai sngewtynnat eh, ki da ïarwai ar sur, teng-teng lai sur, ïa kawei ka jingrwai. Ki Khasi ki long kiba bang palat ïa ka jingkynud jingrwai, bad baroh kaba donkam ka long ban pynmih ïa ka kot jingkynud Tonik Solpha, bad ngam sngew jingdon artatien ban kren lypa ba ka por kan poi kloi ha kaba ka jingrwai ki jingïaseng ha ri Lúm Khasi kin long kiba janai ha kaba pynbiang por, ha ka jingkynud sur bad ka jingshoh pynïabang ki sur kumba mynta ka long kaba sngewshoh mynsiem bad babang. Hadien ka jingpynrwai ïa ki khynnah, u Sahep Evans u la tyrwa ba ka kynhún baroh kawei kan ïasynrán lang ia u shapoh shnong ha kaba ka dang ïaid bha ka ïew ka hat. Ia ki nongkit bad ïa ki khoh la khot shajan, bad halor kine ïa ki mem la kyntiew bad bak de ngi la ïaleit, ryngkat bad u Sahep Evans bad u Dr. Griffith kum ki nonglam lynti jong ngi. Harud ka shnong la don ki khlaw khah sla, ba la pynkyntang sha ki blei, ha kaba tang ki lyngdoh ki bit ïaid, ha kawei pat jong ka liang jong ka surok, ruh, la don ka jaka madan barynghang ha kaba la thang ïa ki shyieng jong ki baïap; bad hangto la kynton ka kynhún lyngbung ba-ingiew, ka da shah thad pyntyrkhong ha ka sngi. Ka Shangpung ka la ju long kawei na ki shnong rit basngewtynnat thma ha kito ki sngi ha kaba ka mynsiem pynmih snám ka ïaid kum ka rakot ha ka ri, bad ka lynti ba tang kawei na kaba. Ïah ban poi ha kane ka kut pawnám bakhlain ka la long lyngba ka lynti khim ba la krang jylliew kaba kut ha ka dong jong ka shnong ha ka lynti rung bashapoh krem, kaba dum bad ba-isynñia. Hangne ha ki por ïalehthma la

ïeng skhem ki riewïalehthma bam tip tieng jong ka shnong Shangpung, ba la kieng atiar da u súm bad u sdie, ban da la ka ïing ka sem. Ha kito ki por, haba ka shnong ka ïalehthma bad ka shnong, ym don jingim briew ba lait jingmynsaw shabar la ka shnong ka thaw la jong; ki nongleit lynti ki donkam ban leit tawiar sawdong ba la synrán da ki nongsynrán kiba khlain bor, bad wat ryngkat bad kine ki jingphikir lypa, ki jingïatynrah ba-ishyrkhei bad ki jingïapynïap ba-imrad ha bashit bashai ka sngi ki jyllei than eh. Kane ka la long ka rukom jinglong jong ki Ri Lúm haduh kumba sanphew snem ba la lah, bad ka jingkylla ha kane ka por ka long kaba shoh jingmut. Ngi la ïaïaid baroh shilynter ka lynti khim bad napoh ka lynti rung bakynjah, mynta ba la sop bad san da ki sohpailen bad ki tyrkhang ba-itynnat. Hangno ki riewïalehthma ?' Hangno ki jingsawa jong ka thma bad ki jingïohi ïa ka jingpynmih snám ? Ka shnong kam ïalehthma shuh bad kawei ka shnong ha ki jingïapom-khlieh ba pynlyngkien snám, hynrei baroh ki ïakynduh ha ka por Presbiteri ban ïamane lang bad ban sngap ïa ka gospel ba ïalap ; mynta ka jingriew patied jong ki sdie ïalehthma bad ki jingïalynñiar thma ba pynpait dohnud ki long ki bam lah ïohsngew shuh ; ha ka jaka kita, ki jingkynud dwai basngewkhia mynsiem bad ka jingkynud rwai basngewthiang jong ki jingrwai Welsh bakynsai jong ngi. Ia ka Lúm Ri Khasi lah ban ïaid na shiliang sha shiliang ha ka jingbamleilei bapaka eh marwei hi, kat sha ba phi leit, phin lap bad ïatyngkhuh ym bad u riewïalehthma ne u nonglute ri-lúm shuh, hynrei bad u mishoneri bad ki Khristan trai-ri, ka ïingmane bad ka ïing mishon. Hangne don ka nuksa bashai tyngkrein ïa ka bor jong ka Jinglong Khristan ym tang ha kaba pyllaitim ïa ki mynsiem, hynrei ha kaba pynkhuid naduh haduh ïa ka rukom im lang sah lang ba bam sap bad ba khlem aiñ. Hynrei mynta ngi la ïadon bapdeng jong ka ïew, ka jingpynïaid kaba ym banse ban don ha ki Khasi kumba ka long ruh sha ki briew jong

ngi ha la ka ri. Ka jaka ïew ka long ka jaka madan bapahar halor ka kynjang khyndew hapdeng jong ka shnong, bad hangne don bún ki duwan jingkñia ba da u maw ha kaba ki lyngdoh ki pynïap sniang bad blang ban pynjem pynsuk ïa ka lei-ïew, ki da dwai ba kan nym sngew bitar bad kiba ïathied ïadie ha ki kam die kam thied jong ki ba ha kata ka sngi. Ki maw ki la dang saw da ka snám jong ki shah-pynïap. Ki ïingbasa die jingdie, kiba kynthup lut baroh ïa ki jait jingdie, u khaw, u soh, ki mawkordor, bad jainphong, ba la pynbeit riang ha la ki jaka-jaka, bad baroh shilynter jong ki lynti-ïaid, hapdeng de, la tuid u nongïaid thied jingthied khlem sangeh. La khein antad ba la don kumba phra hajar kiba ïawan, bad ka jingkhynwin ka la long kaba la pyn-sngewkyllut ïa ki shkor. Katno kaba sngewtynnat ka la long ban ïohi ïa ki mishoneri hapdeng ki Khasi? Ki la ïaïaid shane shatai hapdeng u paidbah, kat haba ïaid la khublei da ki khmat phuh samrkhie bad ka jingïa-kynjut-kti ba pynsyaid mynsiem, bad hateng hateng ka jaka-ïew kan risa shaw da ka jingïarkhie sngewbha haba don ei-ei kaba la kren ka ban ktik ïa ka jing-sngewdanda jong ki. Ym don ka jinglong Khristan ba peit jew mynsiem ha ki Ri Lúm, bad da shisha kan long ka bam lah ban ïohkem ïa ka jingsngew-shaniah tylli bad ka jingsngewburom jong u Khasi khlem da pule minot ïa kane ka rukom jait jinglong bathikna ha ka longbriew manbriew jong u—ka jing-long pashait shar bad ka jingbang ïa ka danda phanda la ka long jong kano-kano ka rukom, lada nga lah ban buh ïa ka kumta. U Khasi un rkhie pashait ha i jingkren ktik iba rit rïa eh, bad ym don ba sngewmuja palat ïa ka biria-rai ban ïa u. Ngi la ïaïaid kai tawiar sawdong na kawei ka basa sha kawei ka basa, bad la ïathied katto katne ki tiar ba khein Khasi paka bha, bad katba ngi la nang ïaleit baroh shilynter ka lynti ngi la ïakynduh bad bún bún ki lok Khristan ha la ki kynhún. Ki ïaleit kum ki nongthied jingthied bad nongdie jingdie, lait sa tang

haba ïa ka ïew la pynlong ha ki Sngi u Blei; u Khristan Khasi u shaniah tylli ha ki ïew ki hat na ka bynta katto katne ki jingdonkam, bad ka long búnsien ka jingtynjuh bajur ïa u ban nym lah ban leit sha kito kiba leit jia long ha ki Sngi u Blei. Ka long kaba pynshlur, la kumno-kumno, ban ïohsngew ba ha ki katto katne ki jaka ka jingbamdon ki Khristan ha ki ïew ka la pyni ka jingduh ïa ki ïew Sngi u Blei, bad ba hadien-hadien la pynbeit noh ha ki sngi poh-ïa. Baroh kam imat ba kan don ka jingsngewshaniah ba ha ki jingkñia pynjem pynsuk dohnud jong ki lyngdoh, naba ha kawei ka jaka ngi la ïashem kawei ka kynhún ba ka ïabún kam ha ka lympat pylleng bad ha kaba pynïap syiar khnang ban lap da lade hi la kin lah ban jop ha ki jingïadie ïathied kata ka sngi. Kiba ïashong harud wah, tang para ma ki hi, la long ka kynhún ki nongdih, bad la ki bitor kiad ha khmat jong ki. "Wat leit sha ki ne shang shajan jong ki," la ong u Sahep Evans, namar ki lah lamwir lypa da ki jingsma bih bad kim kit khlieh shuh na ka bynta ki jingleh jong ki. Ha ka janmiet kin ïeng kum ki mrad khlaw, bad kin ïaiaid shen-shen sha la ki ïing ki sem jong ki, lehse bad ka jingïaleh búnkam ha ka jingiapakhop ba-ima ha lynti. Ngam lah ban pyllait jynsur eh la ki jingsngew saitmet jong nga, naba nga leit kum pyrkhat ïa ki jingiohi baiasriem dur ha ka ri Wales Khristan. Lada ki para-ri ba la shai bad kiba la ïoh ka kabu bha jong ngi da ki hajar ki shah teh-mraw ha ki ïing-kiad, hato ka long kaba phylla ba kine ki riewkhlaw kin ïatawiar sawdong ki bitor kiad hapdeng jong kane ka jaka-ïew riew-pyrthei? Kawei ka jingjia ba lam sngew thamula ka la ring ïa ka jingmut jingpyrkhat jong ngi sha kawei ka jingshisha bapynsngewtynnat. U paralok jong nga, katba u dang ïaid lynger hapdeng ki basa-ïew, u leit jia shim uwei u bitor kiad ban peit thuh, bad na ka jingsngewkwah tip phylla u la dang sma ïa kaba don hapoh bitor ha kaba uwei u tymmen Khristan na kham pajih u la pyrta

jam, "Haba daleilei wat leit ktah ia uto u bitor, lane phin shah beh-balang" bad kumta ruh un jin *da la shah, naba ym don uno-uno u dkhot jong ka Balang Khasi ba yn shah ktah shisien jaw ka kiad ba na kano kano ka jait.* Kane *ka rul ka long ka ba ym lah pynkhein, bad ka jingmih nangta ka long* kaei ba lah tang ban shu mutdur. Lada ka long tang *ha kane hi ka bynta ba u Khristan u pher na ki para-ri riewpyrthei jong u kin kiew kyrdan shikatdei joit hajrong jong ki.* Kaba dih ha ri Khasi, kumba ka long lajan ha baroh ki ri jong ka pyrthei, ka jingtim ïa ka jaitbynriew ki Khasi, kumba ïalong lem ki buaid ka pyrthei kylleng sawdong, ki pynsyrwa ïa ki spah ki phew jong ki baroh ha ka, ki pynrew la ki met ki phad jong ki bad ki wallam jingjynjar bad ka ïap-thngan ha ki ïing ki sem ki jong ki. Pyrkhat tang shikhyllipmat ïa ka jingmih jong ka kynhún Khristan baroh kawei ba kan lait na kane ka jingtim, bad vm tang katta, hynrei ba la hikai ban ñiew ïa kaba dih kum ka pop ha khmat u Blei Ka kren bha ïa ka jingim adkar ka ri Wales bad kham tam eh ïa ka jaka jong ka ha ka jingpynïaid niam jong ngi, ba ki mishoneri jong ngi kin thaw rul bad pynïaidkam khlem kylla ïa kaba kum kata ka rul haba iadei kam ha kaba pynsan pynrangbah ïa ka balang ha ka khyndew riewpyrthei. Ngi la ïa iehnoh ïa ka ïew bad la ka jingkhynwin bad jingiashang bún kam jong ka, bad la ïangam shapoh pdeng jong ka shnong ka jaka kaba la khyllah sha ba palat liam, bam lah ithuh ithaw la don surok ne em, tang ka jingkyrwain ki lynti-rung bakhongwiang, baroh shilynter jong kita ka la long búnsien eh ka kam kaba jwat ban shem lynti. La ïalam ïa ngi sha ka ïingskul kaba long mynsngi, ba la hikai da kawei ka kynthei Khristan ba dang samla. Ka jadu lyngwiar sngi kam man pat ïaid lait satia na ki Nong Europe bad ki seng jinghikai jong ki. Ban ïadei kam dei kti bad ki, bad khamtam bad ki Khristan, la dang ñiew hi da bún ki riewpyrthei kum .kaba da ka jingmyn-

saw, bad kaba lah de ban bynshet halor jong ki ïa ka jingkhie bitar jong ki ksuid, bad na ka bynta kine ki daw bún ki kmie ki kpa ki don ka jingsngewsyier ba shongnia ban phah la ki khún rit jong ki sha ki skul mishon. Kaba kum kata ka la long ka jinglong ha Shangpung, bad haba ïakren shaphang ka skul rit ba ngi la dang shu ïaleit khmih, ki khynnah rit ki wan tuh sha skul, bad kin nym shah ba yn thoh kyrteng ia ki ha ka rejistor. Ha kawei ka tduh jong ka shnong rit la don ka them kharai bajylliew lyngba jong kata la tuid ka wah baheh, bad hangne ngi la ia ïohi u paid ki trai ri ba ki ïasum iasleh ha ka shiteng sngi, bad ki da iasum iasait ïa lade bad ïa ki jain phong jong ki ha kajuh ka por. Arsut hapoh them la ieng ka dukán kamir, ha kaba ki phylliah ding ki sied artet bad u tyrnem u tied pynsawa halor u rniang bajlih. Ki Khasi ki pyni ka jingtbit shikat-dei ha kaba trei ia ki kam nar. Ym jngai nangta, ha iwei i kynton lúm na kaba lah ban iohi lut ïa ka iew, la ieng uwei u dieng ba-ikhia bad bapiar iar ki tnat, bad dei hangne ba ha ka sngi iew u Sahep Evans bad ki lok jong u ki iapynsangeh ia lade hi ban rwai; u "Sahep" u don ka ryndang tenor basyiang bha, bad u pynleit lut la ka mynsiem jong u baroh ha ki jingkynud rwai jong u ha kaba pyn-sawa ki jingrwai niam basngewthiang jong ngi. Ha ka shikhyllipmat ka wan ka jingsngap jar ha ka kynhún ïew : ki ïasngap bad ki shah ring la ka shah ring shajan ka kynhún rwai, ki iohkem ia ka jingmut jong ki ktien bad ki sngewkwah ban shahshkor kham thikna bha. Khyndiat ki ktien basngew shongkhia la kren bad ka jingdwai lyngkot ba ktah mynsiem la ainguh. Ka jingleh sngew phylla jongno re jongno hapdeng u paidbah ka la shah kyrsiew, lehse ei ei shuh shuh. Ki jingsawa kylla jong ki jingrwai niam ki patied ha ki tyndong shkor jong u bad u leit sha iingmane, bad u ïai leit biang; bad khatduh khatwai ka jingshai ka wan bthei hapoh ka dohnud ba la pyndum, bad u aiti ïa lade sha u Jisu. Hangne ka

long ka histori jong ka lynti kaba "bún" ki Khasi ki la ju long, ki ïai long, bad kin ïai shah ïalam na ka jingïap sha ka Jingim, na kaba shakri ïa ki ksuid ba shu mutdur sha ka ban tip ïa u Blei uba tang ma U hi uba im bad uba shisha. Uba katno u pulpit badonburom long uta u dieng law ba iphuh iphieng, bad kaba katno de ka jingïaseng, ka lyngbung ba thnam jong ki nongïadie ïathied riewpyrthei harum! Ka la ju long ka jaka ïaid ksuid jong u ksuid bashyrkhei, bad uba la pynsdien da ki kpieng ba pynjem pynsuk; katno ka jingïapher mynta! naba napoh ki tnat dieng ba noh wan mih ka jingkynud jingrwai kaba ïathuh shaphang u Jisu bad ïa ka Jingieit jong U, lyngba ki sla bariew saw-saw bún ki jingdwai ki her pynstet sha bneng, bad na u mih ki ktien kiba pynkhih mynsiem ïa kito kiba ïadon tawiar jong u. *Ngi la ialeit jingiaseng Balang ha ka por janmiet, bad ngi la ïoh ka jingsngewbha ban iohi ba la pdiang dkhot thymmai, bad hadien kata ngi la ïapynlut suk mynsiem ha Ïing Mishon ka janmiet khatduh ïawai jong ngi ha Shangpung. Ka kam ha kane ka distrik ka la nang roi phylla eh naduh ka jingpoi u Sahep Evans, uba shlei da ka jingkhlain bor bad ka jingaiti ha ka kam.* Ka jingsah jong ngi ha Shangpung ka la long kaba sngewmuja eh, bad ngi la sdang ha kane ka por ban sngewthuh ïa ka bor ka gospel ha ka jaka riewpyrthei, bad ïa ki jingkylla badonbor ba la trei da ka Kam long kaba jem ban khein antad a ki jingmih jingmyntoi kiba ka Jinglong Khristan ka la ai ha ki Khasi, ka ïar katta-katta ka bor pynbha ia ka jingjlán jong ka, ha kaba ka pynkhuid, ka pynthymmai, bad ka kyntiew ïa ka longbriew manbriew jong u baroh kawei. Ngi la lap katno ka jingktah jong ka jingïalam u Khrist ha ki sanphew snem ba la dep ha ka kynhún lang pyllun—kumno ka shlem pli ha ka jaka ka jingiasngewpyrshah hima ba da ka thma da ka rukom im lang sah lang kaba long mynta—bad ka bor pynbha jong ka Jinglong Khristan ha u Khasi marwei-marwei kam shym duna

ka jingleh phylla ha ki soh jingmih jong ka. Bad ka jinglaitluid ka mynsiem na ka jingtehmraw ka pop, ïa ka jingkab la khyndied na ka jingmut jingpyrkhat; bad ka jingtip ba kynja Blei ïa u Nongpynim bad ïa ki jingthrang mynsiem ïa ka jingim ba kham bha bad kham donburom, ka pyrthei thymmai, kata ka jong ka jabieng khlieh, ka wan mihpaw sha ki khmat basngewbha jong u Khasi; u nang ban pule, ban pyrkhat, bad ban pynpaw la ki jingpyrkhat jong u ha ka kot sada. Don, kumba kren jyndat, kawei ka jingïathuhkhana pateng basngewthamula hapdeng ki Khasi, kaba ong ban pynshisha ïa ka daw balei ba ki long khlem ka kot ka sla la ha ka jingthoh beit sar-ly sar ne ha ki jingthoh pynbynta dkhot. Ki ong hana ba, slem-slem bah naduh mynbarim bajah, u Bengali (u trai ri Nong-India ba nang kot nang sla kum ka nuksa) bad u Khasi shisien ki iaklán um lang lyngba kawei ka wahbah, uwei pa uwei na ki u da ïarah la ka kot jingstad ha la ka kti, bad hapdeng jong kata ka wahbah ka jingïakajia ka la mih shaphang kaei re kaei, ha kaba la sdang ka jingiashoh ïadat. U Khasi shit khlieh ha ka jingshitrhem jong u u la pynháp ïa ka kot jong u, bad ka la ngam junom, katba u Bengali buit u la dait ia ka da la ki bniat, katba u nang ïoh ban pyndonkam mon sngewbha la ki jingkura jong u ban pynshitom ia u nongialeh pyrshah. Khatduh khatwai ki poi harud kata ka wah bah; u Bengali u leit ha la ka lynti jong u da ka jingkmen, bad la ka kot jingstad ha la ka kti jong u, u da iehnoh ia u Khasi bapli uba diaw mynsiem harud kata ka wah. Naduh kata ka sngi haduh ka jingwanpoi ki mishoneri sawphew snem ba la lah, u Khasi um ju iohi kot shuh, bad kumta u la long bad "ka jingstad ba la khang khyrdep noh na kawei ka jingrung." Khlem artatien kane ka jingïathuhkhana pateng ka long tang ka rngai jingiathuhkai ïa ki jingjia ba jia mynkulong kumah, ka jingmih na ka jingpyrkhat rngai ban ai daw na ka

bynta ka jingbam ithuh jong ki ïa ka dur ki dak thoh, hynrei lah ban kdew sha kata ka jingshisha ba ki Khasi ki la long shisien kiba la shai ban ïa kaba ki long ha ka por ba ngi wan iatyngkhuh nyngkong eh bad ki ha ka jingwanseng ïa ka Mishon; ka pyni ruh ba ki sngewthuh tip-briew pang mynsiem ïa la ka jingbamtip kot tip sla. Mutdur te ba une u Khasi u bam ju ïohi ïa ka kot kaba da kano-kano ka jait, kynsan-kynsan ba un ioh bat ïa kata ka bor ban pule bad ba yn pynkhamti ha u ïa ka Testament Bathymmai. Da kaba katno ka jingsngew ñiewkor ñiewburom ba u ñiew ïa ka, katno ba u pule minot ïa ka, u da thrang ban wad ïa ki ktien jong ka jingim bamjukut! U barobor u rah ïa ka hapoh ka pla sopti uba kloi ban plied ïa ka da lade hi, man haba u ïoh lad ïoh por ban ïoh ka khyllipmat ban leh kumta, bad ban pule ïa ka jingïathuhkhana basngewtynnat jong ka sha la ki para-ri la jong kat kiba u ïakynduh. Ka long ka Kot-Rul jong ka jingim jong u, ka ïing jingkynshew bam lah pynlut shuh jong ki jingshisha, bad búnsien nga la ju sngap shahshkor sha ka hynhún ki Khristan kiba ïashong tawiar ka ding prem-miet jong ki, ba ki ïapule jam kawei ka lynnong hădien kawei pat da ka jingleh sngewbha kaba paw shai shynna, bad ki kynud sur ("hwyl") bha de ha kaba pule ia ka. Seng ïa ka jingainia jong phi da kaba sei dkhot na ka Testament Bathymmai, bad u Khasi un nym ïa ainia shuh, hynrei u shu ngeit bad pdiang. Kam long kaba phylla te ba ka Jinglong Khristan ka don ka bor ring jadu ïa ki. Ki tip ïa ka jingjia ha ka jingim u Khrist ha ka rukom ba ki tip ban ïa uno-uno uwei pat, namar kane ka long tang ma ka ka jingim ba ki la ju ïoh pule: ka Palestain ka long tang ma ka ka ri ba ki la ïohi ba la batai ïa ka ha ka kot sada, bad ba kumta ki don ka jingïohi dur kaba shai khrek ha ki jingmut jingpyrkhat shaphang ka Ri Bakhuid, ha kaba ki don ka jingsngewtynnat kaba jur ïa ka. Naduh

ka rukom kren jong ki ka sawa ïa ka sur ktien jong ka Testament Bathymmai, ba ki long kiba la bám bha ha kaba sei dkhot. Ngin long kiba khatduh eh ban kwah ba ka thoh ka tar Khasi kan kut noh tang ha ka Baibl—katba nang bún ki kot kiba don ka jingthmu babha katta kan nang kham bha—hynrei ngim lah ban sngewnguh palat than ba la dei ka Testament Bathymmai kaba la kem nyngkong ïa ka jingpynpeit sngewtynnat jong u Khasi, haba ka jingmut jingpyrkhat jong u ka kyndit bynriew na ka jingshoh samthiah baslem jong ka ha ka jyngtep badum jong ka jingbamnang kot nang sla, bad u la kylla tip briew bad ki jingshoh mynsiem bathymmai ha ka pyrthei ka jabieng, kaba kum kata ba um pat ju la phohsniew mynno-mynno ha ki jingher bashalyndet bak jong ki jingpyrkhat rngai. Don shuh-shuh sa kiwei-kiwei pat ki bor kyntiew babha jong ka Jinglong Khristan ba ki bún than eh ïa ka ban ñiewtang hangne. Ka jingtrei kam jong ka jingim adkar la kren kynthoh haneng bad ym da donkam kren kynthoh tam shuh ba ka aiñ jong ka rukom im tip-Blei tip-briew ba la pynwan ha ka jingïathuhkhana kaba halor u Lúm ka long kaba ha khlieh duh bam lah thew shuh ïa ki jingsngewthuh u Khasi ïa ka rukom im tip Blei tip-briew—kaba palat tang khyndiat eh ban ïa ka jingailait-lán ba khlem bat lakam ba la shu khúm shu teh tang da ka jingsheptieng ïa ka jingpynshitom ha ki kti jong ki ksuid—namar ba katei haneng ka long hajrong joit ïa baroh ki rukom ïaid rukom ïeng ïa kaba ka pyrthei hi kam put ju la ïohi mynno-mynno.

SNGI PALEI, *Nai Nohprah* 25—Da kaba eh nga lah ban poi jingmut ba la dei ka Sngi Khristmas; ym shym la don ïor, ne lyer thah, ne jingpynriam pynbeit ba ju long rukom, ym man don satia, ha ka jingshisha, na kito ki dak kiba pyni ïa kata ka sngi kumba ha la ka ri. Hadien ka jingbám step ngi la ïakren khublei ïa ka Mem Evans, kaba la leh sbun katta

ïa ngi, bad ngi la ïashongkulai noh, u Sahep Evans u da ïasynrán lang bad ngi da ka kjat kumba shimaïl ei-ei sha ka wahbah. Hangne ngi la ïakhlad, bad katba ngi la nang ïakám lyngba ïa ka wah u lok jong ngi u la sdang ïa ka ban rwai, "Ngin ïashem ban nym khlad shuh," bad katba ngi la nang ïaid kyrwain suki jai artet ïa u lúm ngi la lah ban ïohsngew ïa ki jingkynud sur jong u ba ki nang jah nang jah khatduh ïawai ki da jah jar. Ka la long ka step kaba sngewthiang, ha ka jingshisha baroh ki step ha ki Ri Lúm Khasi ki la long kumta, ka lyer kaba pyngngad bad kaba khuid; ka jingjngai sha Jowai ka la long khatsaw mail, bad da kaba shongkulai kham tyngeh ngi la ïapyndep la ka jingleit lynti jong ngi ha ki ar kynta, ki kulai rit jong ngi ki da ïamastieh bha man ba ka long kaba lah ban leh kumta. Kumba shiphew baje ka ïingmane Jowai ka la wan mihpaw, bad shen-shen ngi la ïapoi ha shnong, ha kaba la pdiang sngewbha ïa ngi da u Sahep John Jones. Hadien ka jingïashongthait khyndiat u Sahep John Jones u la ïalam ïa ngi kylleng ka shnong, bad u nonglam lynti ba kham bha bad ba kham sngewtynnat ngin nym lah ïoh ban ïa une u mishoneri ba trei shitom dem aiti lut. Ka Jowai ka pynsngew ba ka long ka baïoh bakot badon baem; ïa ki mahajon la ïohi ba ki ïa phet kyrkieh baroh shilynter ka surok, bad don bún ki dukán ba-itynnat (ha ka rukom Khasi), ïa kawei na kita, ka jong u dorji, ngi la ïaleit khmih. Ngi la ïasngewlyngngoh ban lap ïa kiba trei ha kata ka seng trei jingtrei ba ki ïashong kyllain kjat halor shylliah shabar ka jyngrung ba sha ka dukán, ki da ïatrei shitom ha kaba suh sopti, ba la khap ha ka rukom riam Khasi ba la mynjur bha eh. Hapdeng jong ka kynhún la don ka tangduma baheh, ba la ïai pynmeh da u rnga ding barhem, ha kaba uwei pa uwei ha ka kynhún ïatreikam u ïa tán jlán kylliang-kylliang. La baroh ki Khristan ki shong hapoh Kompound, la katta ruh don na ki skul sngi ka mishon, ba la hikai da ki nong-hikai Khristan, ba la seng ha ki

dong kylleng-kylleng jong ka tháin riewpyrthei, u mawjám ha ka lynti kaba dei. Ngi la dang ïashong ha kawei na kine, ha kaba uwei u riewtymmen Khasi ba i-ñiewburom, bad la ka jyngspong ba iphuh iphieng bad la u diengduh thri uba don bad u jyngbat rupa, u la wan mihpaw. Ka paw ba u dei u kynja nongbishar ba don kyrdan aïu re, uba bat kyn-ti la ka bor iktiar halor bún-bún ki shnong rit shnong ria; u la wan ïaseng ha bún ki jingïaseng jong ngi, bad lajan pynkohnguh ïa u ban long u Khristan. Ngi la ïakren ïakhana bad une u riewtymmen shiphang, bad u la pynpaw ka jingkyrmen ba un nym pynslem shuh hynrei ban pashat la ka nusip jong u lem bad ki briew u Blei. U la ainguh ïa ngi, bad u la pynsngewthuh ïa ngi ba u dang leh artatien na kaba u sheptieng ïa ka jingpynshitom jingmut jong kiba ha ïing jong u. Ha ri Khasi ka ïing ka sem ka dang long hi shibynta jong ka rukom ïa im lang sah lang, bad haba la dkhat ïa u Khasi na la kiba ha ïing ha sem jong u, u kylla long u tait-jait ha khmat jong ka pyrthei ki riewpyrthei, bad ym tang ba la isaitmet ïa u hynrei búnsien la ju pynshitom runar sat ïa u da kiba ha ïing ha sem jong u bad da ki lok ki jor barim jong u. Kane ka shait jia haba u rangbah u kylla long Khristan, bad ngim sngewphylla ba ka donkam ka jingshlur kaba khraw ban pashat sharud ïa kito ki jingleh jingkhúm jong ka ïing ka sem kaba la tawiar sawdong ïa u naduh ka jinglong khynnah khúnlung jong u, bad ban pynbna ïa lade ha ki briew ba u long u khún ba sngewrit jong u Blei. Pynban kane ka long ïa kaba ki hajar na ki Khasi ki la ïai leh, bad mynta ki ai burom ha kaba long ki dkhot jong ka ïing ka sem u Khrist ha kane ka pyrthei, ki da tip, kumba don kiba la ïathuh ïa ngi, ba ha kawei ka sngi Un sa pdiang pat ïa ki hi sha lade ha kito ki Iingpulit Shongneh ba ha Bneng ïa kiba la pynkhreh na ka bynta jong ki haneng. Ter shi ter ngi

la nang ïaleit la ka lynti jong ngi lyngba ki 'lawkyntang, ba la iehnoh kynjah mynta, bad, da kaba ïaid kum u ksai na kawei ka surok sha kawei pat, khatduh khatwai ngi la iapoi ha ka Iing Mishon. Ym don dak ka ban dang duna shuh ba ka la dei ka Sngi Khristmas. Ia ka jingrung sha ka Iingmane la pynitynnat da ki diengsohñiamtra, kaba pynlong ïa ka jaka ban i ba don ka khawai ka dawai ; ha kliar jong ka jingïaid kjat kaba lam artet shaduh khmat jong ka ïingmane la pynïeng ka khilon baheh ba da ki jyngthung rong jyrngam, bad ki ktien "Hosanna ia u khún u Dabid," ba la airong itynnat bha halor hangta ; markhap ïa kawei ka kamra bah ban ïakhawai dawai la pynïeng da ki tin sop-ïing, bad ka sad kaba da ki tnat sohñiamtra, ha kiba la pynsdien bún bah ki soh—ka jingïohi kaba la ithiang sat. Ha khmat jong ka ïingmane la don ka jaka madan kaba suda ha kaba baroh ki Khristan ki la dang ïabyrngia ha ki jingïalehkai kiba har rukom, ka phutbol ka da long kaba ki ïamuja eh. Ki khynnah shynrang bad ki kynthei ki la ïariam ïabeit itynnat palat, ki kynthei ki da ïadeng kpieng bad jyngdeng rupa shibún bah : ki tymmen ki la nang ïakhmihkai, bad imat kumba ki ïasngewmuja shibún eh bad ka jingpynikai. Ka baje ka riew ; shisyndon ïa ki jingïalehkai la pynsangeh, bad baroh ki ïatuid sha iingmane, kaba shen shen ka la shlei phok. Bad ka jingïohi kaba iphuh ïphieng ka la long, kane ka ïingmane heh ba-itynnat bad la ka jingïaseng ba la riam bha bad ikmen ka khmat. Hadien ka jinglamphrang balyngkot ïa ka jingïaseng, u Sahep Jerman Jones u la ai ka jingkren kaba shitrhem mynsiem bad kaba ïadei bha, bad la kren pynbud da ki ar ngut ki trai-ri, kiba la kren bha eh sha ba palat. Nangta la wan sa ka jingpdiang ïa ngi.. U Rangbah Joel u la wan sha khmat, bad u la pule ha ka Khasi bad ha ka Phareng ïa ka jingkren pdiang sngewbha jong ka balang Jowai, ba la kren ha ki ktien ba ktah mynsiem, bad ngi la

ïakren sngewnguh ïa ki katba ngi ïalah synei, na ka bynta ka jingkren bad na ka bynta shibún ki jingsngew mynsiem basbun ba la pynmih da kito kiba ïadon. Ki ryndang ba deng kpieng bad ki ryndang kti jong ki khynnah rit ki la lam ïa uwei na ngi ban kren kynthoh ba ki, ruh, kin sa long ki mawkordor ha ka pansngiat u Khrist ïada ki long ki babha bad ki búd ïa U, bad nangta ki baroh ki la ïaïeng joit bad la ïarwai sngewtynnat eh ïa ki jingrwai ba na ka Sankey, "Un lum ïa ki paila" "Ka la long ka jingïaseng kaba sngewtynnat sat, bad la pyndap ïa ngi da ka jingsngewnguh haba ngi la ïapynpyrshang pynnujor ïa kata ka sngi bad ïa ka jingtip da kaba kito kiba don ha khmat jong ngi ki ïoh mynta shaphang ka jingkitnám jong kata ka sngi bad ka por, ha kaba ym pat shym slem mynta, ba ym shym la don mano-mano na ki kiba la ju ïohsngew shaphang ka Jingkha ba ha Bethlehem,—ba ha ki ha kata ka sngi la kha, ha ka shnong u Dabid ïa u Nongpynim uba u Khrist uba u Trai. Shen-shen hadien ka jingïaseng lang baroh ki la ïabuhteng noh da kaba leit sha ka kamra bah jingkhawai ïa ka ban bám ban dih sngewbha Khristmas. Ka jyntah doh sniang (ha ki bún rukom jingshet) bad ka ja la pynkhreh bún kyrhai ; ki kynthei bad ki khynnah rit ki la ïashong tawiar ïa ki krung jong ka jingtei ; bad la ai bám da ki rangbah ; iwei pa iwei i da ïadon shipliang bah ba da ka jyntah bad u luta bakhuid itynnat ba da ka um dih. Ki Khasi barobor ki bám da ki shynriahti jong ki, hynrei ki long kiba phikir tam eh ha kaba sumar khuid bha ïa ki, bad barobor ki don ka um harud jong ki ban sait ban thet ynda la dep bám. Ym don kaei-kaei ka ban isaitmet ha kane ka rukom bám. Ha kawei ka tduh jong ka jingtei la don ka miej bad ki shuki ba la buh na ka bynta ki nongwei bapawnám (lehse), bad hangta ngi la ïashong shlur ban kylli tohkit shaphang ki bún jait ki rukom jyntah, ïa kiba la buh stet ha

khmat jong ngi. Ngi la ïabám ha ka rukom thik kum ki Khasi da la ki kti jong ngi, sha ka jingpynsngewbha bam kut trai shuh jong ka kynhún ïalang, hynrei ngi lah ban kren thikna ba ka jingbám Khristmas Khasi ka long kaba bang sha ba palat. Nangta ngi la ïaleit phai sha ka Iing Mishon ban ïabám ïadih ha ka rukom bám la jong hi ; lymne ngi duna ki dak ba ju long jong kata ka sngi, ki puding plom bamihtdem bad ki jingpynriam soh syntiew tiew Khristmas. Sa shisien pat ngi la ïaleit phai sha ka kamra bah baïakhawai na ka bynta ka Jingïalehkai Sngewbha ("Cyfarfod Llenydetol") Khasi. Ha kane ka por u bnai u la hajrong joit, bad u da phyrnai shapoh lyngba ka sad jong ki sla rben ba noh, hynrei ki sohñiamtra ki la jah ha ka por bám ba ha ka khawai dawai. Baroh ki la ïasngewmuja ïa ki jingbám miet, bad ki ïadon ha ka jingileh sngewbha bakhraw tam, ki da ïakloi ban rkhie tang shu kren ktik tang malu mala eh. Ki jingïalang ki la sdang da ka jingjied ïa ki jingrwai niam, ba la rwai da ki khynnah rit ; nangta la bud sa ka jingpynsngewmuja basngewbiria than Ka lyer iingkhmih lynti bathrang mynsiem ha ka liang ki nongkhmihkai ka pyni ba don kaei re kaei kaba kham pher khyllah-sngi ka ban dang wan jia, bad shen-shen ka jingïakhih syier mynsiem har ka la pdiang sngewbha ïa ka jingwanpoi jong ka kynhún ki nongïalehkai, ki samla ba la riam ha ka jingphong Phareng, bad namarkata, sha ki Khasi hi, ka pynpaw kaei-kaei kaba la i-thamula palat. Uwei na ka kynhún u la jied ïa lade hi ban long u shongknor, uba la khot ïa ki nongbud jong u ban kren ïa u paidbah kylliang-kylliang ; man la ka shikyntien ka jingkren jong kiba bún ki nongkren la rkhie kynshaid bad khynwin shar shi shar. Don katto katne na ki jingkren kynthoh kiba la long ïa kaba ym lah khlem da rkhie, wat ynda haba la pynkylla sha ka ktien jong ngi, bad ki la ai ka jingmut ïa ngi katto katne ïa ka biria danda Khasi, ka jinglong kaba ki don ka bam kai shuh. Ka khar duh ha ki jingïanangïaid sha khmat ka jingïalang ka

la poi ha kaba U "Kpa Khristmas" ba i-donburom, katba hapdeng jong ka jingkren jong u, u la wallam la u ñiuh-moh bajrong jong u ban leit ïatyngkhuh bad ka sharak kaba ha ka miej, bad u la kem ding shisyndon, bad u la phet kulmar ruma rutit hapdeng ki jingïalynñiar jong ka jingïakmen sngewbha U Sahep Jerman Jones u la pynlong katto katne ki jingkren kynthoh basngewdanda bad ba ha mat, hadien jong kata ngi la ïakwah ïa ki baroh ka "Khristmas basngewbha mynsiem" bad ngi la ïamihnoh hapdeng ka jingïarisa. Ka la long kaba sngewbha ban peit ha ki khmat phuh samrkhie jong ki khynnah rit, kiba la ïamuja katta-katta bad ka jingleit khmihkai, bad ban shahshkor sha ki jingïapyrta kmen ki jong ki.

SNGI THOHDIENG, *Nai Nohprah* 26.—Hadien ka jingpynlat por kumba ju long ha kaba pynbeit pynryntih ïa ki jingkit jingbah na ka bynta ki nongkit, ngi la ïamih ban leit sha Shillong kumba shiphew baje. Ka kynhún jong ngi ka la kynthup ïa u Sahep bad ka Mem Jerman Jones, u Sahep bad ka Mem Stephens, u Doktor bad ka Mem Griffiths lang bad ki khún, ma ngi, san tylli ki kulai, bad laiphew ngut kiba bud barap-ka jingïaid lain kaba ishongshit. Ka la long biang ka step ba ithiang, bad ngi la ïaïaid lynti sngewbha baroh shilynter; u Sahep bad ka Mem Stephens bad ki khynnah ki ïashong ha ki khoh-kit-briew, bad kiba sah na ka kynhún ngi la shu ïaïaid ïaïaid bad ïashong-ïashong kulai kylliang-kylliang. Ngi la ïasangeh ha kawei ka wahrit ban ïabám jasngi, ïa kaba ngi la ïapynsngewmuja ha ka rukom bámjakhana lúm. Nangta ngi la nang ïaleit shaphrang, teng teng da kaba shongkulai, teng-teng pat da kaba shu ïaïaid, bad ka la kem ïongrein ha ka por ba ngi poi ha Mawryngkneng, ha kaba ngi la ïasah shimiet ha ka lynti jong ngi sha Jowai, mynshitaïew mynshuwa. Ia u nongshet jong ngi la lah phah sha khmat, kumta ba ki ding ki baheh katta-katta la pynmeh, bad baroh ki jingpynkhreh la pynlong ha ka Dak

Bangla, ha ka por ba ngi poi. Ngi la ïapynleit ka janmiet basngewbha nadong shadong, ngi da ïarah ïa ki miej bad ki jyngthiah kylleng-kylleng bad da ïaleh bún kam ban pynlongkam ïa lade-lade. Hadien jong ka jingbám jamiet ngi baroh ngi la ïashong tawiar ïa ka ding haduh ban da dei ka por ban leit thiah, nangta la don biang ka por jong ka jinglehsmat, bad la dang shai ka jingjarjar jong ka miet ka la par ha ka Dak Bangla Mawryngkneng. Da kaba bha bok, nga la leit ïoh ka jaka thiah ka ban ngiam ïa nga bad ngam shym shah shitom hadien na ki jingpynsaja jong ka bneng kaba mynshuwa ha kane ka jaka ; ki khnái, ruh, ki la ïashong kynjah tipsngi.

SNGI SAITJAIN, *Nai Nohprah* 27.—Katno ka jingïaleh búnkam ka don ha man la ka step ba mih ! u Sahep Jerman Jones u la long u nongïalam rangbah, u da bthah shane shatai ïa ki nongkit nongbah, u da ai rai ki jingkit aïu bad kiba kumno kita-k ta ki dei ban kit--ha ka jingshisha u da korbar kam ïa kawei pa kawei. Ka jingleit lynti ka la long thik kumjuh kum ha ka sngi bamynshuwa, hynrei uwei na ki kulai jong ngi u la pynmong la ka ingdong jong u, kumta ba ngi la donkam ban kham ïaid palat na kata ka daw. Ngi la ïaid lait ïa ki katto katne ki jaka ba-itynnat, kawei na ki ka la long ka iew barim bajah jong ka shnong ba la pynjot la slem ; ha ka rud lynti la don uwei u maw lyngknep baheh ha kaba u nongkhrong khajna u ju shong, bad halor jong u la don kawei ka thliew ba la khlong pyllun bha sha kaba ka khrong ïew la pynháp da kito kiba ïaleit thied leit die. Kumba san baje ngi la ïapoi ha Shillong, bad ka jingïaïaid khmih pyrthei basngewtynnat jong ngi ka la kut la wai ïa kato ka taïew ; ka Iing Mishon ka la long kaba sngew syaid mynsiem bad ba sngewsuk kynjai ban pdiang sngewbha ïa ngi, bad ka janmiet ka la ïaid lait noh ha ka rukom kaba sngewbha eh.

SNGI U BLEI, *Nai Nohprah* 28.—Ka Sngi u Blei jong ngi ha Shillong ka la shlei da ki jingshem basngewbha bad ba pynshlur mynsiem. Ha ka por hynñiew baje mynstep ka baje ïingmane ka la tied na ka byntà ka jingiaseng dwai mynstep, bad ngi la shem ba ka ïingmane ka la shlei mam, ka dak ka babha ha ka jingsdang ïa ka Sngi Shongthait. Kine ki jingiaseng dwai kim long ki baslem, ki neh tang kumba shiteng kynta; ar ngut ki ïashim bynta ha kaba dwai, bad ki jingiaseng ki la long barobor kiba sngew shongkhia mynsiem. Hadien kane u Sahep Jerman Jones u la ïalam ia ngi ban ïaid kai sawdong ka Shillong, Ka la long ka step ba idonburom, ka sngi ka da tyngshain bha khrek, bad baroh ka i-jaijai bad kynjah. Don khyndiat eh, ym tang ha Shillong, hynrei ha ka Ri Khasi, ïa kiba u Sahep Jerman Jones um ithuh, bad ñïar ba un ïaid lait ïa u trai-ri khlem pynlong kano-kano ka kynja jingkren kynthoh, búnsien eh da kaba ïarkhie. Ba u ïohi ïa ka kynthei ba ka shong ha khmat jyngkhang, un pyrta sha ka, "Phi pleng hangto?" bad ka jubab kan wan kylla, "Hooid, nga don hangne." Sha ngi kane kan paw kum ki jingïakylliang ktien ki bam i donkam satia, hynrei sha u Khasi ka da pher eh, bad ka ïawan bad ka "khublei ha kane ka step babha ïa phi," ne kaba kum kata ka rukom kren khublei. Ban ap-thuh ïa "u Sahep Jerman,"—kumba la tip ia u ha Ri Khasi—hapdeng ki trai-ri, bad ka rukom ba u ïadei kam bad ki, ka pyni kaba katno ka bor ring ba u don halor jong ki. Haba bad ki trai-ri u Sahep Jerman Jones u la kylla long Sahep Jerman," u Khasi ym tang ha ka ktien khot hynrei ruh ha ka pyrkhat pyrdain; bad dei kane ka jingpynsngew Khasi ïa lade nadong shadong ha ka longbriew manbriew kaba batai shikatdei ïa ka bor jong u hi bad ïa ka jong. kiwei-kiwei de ki mishoneri halor ki trai-ri. Imat kumba u sngewthuh ïa man la ka khongwiang lynti ba don ha ka jingpyrkhat jingsngew Khasi, bad u lah ban ñiewkor. bad ïasngewlem. bad ki jingduna. jong ki, ki .

jingartatien bad ki jingeh. U Khasi u long uba phrak-phrak shibún, bad lada u la leh bakla ha kano-kano ka rukom, um ju pyrkhat ka ban buhrieh ne set la ka pop jong u na ka balang, bad u wan sha u mishoneri shisyndon, bad u pynpaw ïa ka. Ia kane bad shibún kiwei-kiwei pat ki jinglong pher jong ki Khasi ngi ïaïoh jingtip hamar kane ka jingïaïaid kai step lyngba ka Shillong. Ka Skul Pynpaw ka la sdang ha ka por shiphew baje, bad ngi la ïasngewbha shikatdei bad kaei kaba ngi la ïohi. Ka ïingmane ka la shlei phok; ki khynnah rit ki la ïariam ïabeit itynnat eh baroh, bad ki khmat ba la sait la bta bha, baroh ki da i phyrnai bad suk. Bad ka la long ka Skul Pynpaw Welsh, naba ym don-tang ki khynnah rit, hynrei ki riewstad shiteng-rta bad ki tymmen ki kro shynrang bad kynthei bad la u shñiuh rong rupa, baroh ki la ïalum ban ïoh jinghikai shuh-shuh ei-ei shaphang u Nongpynim jong ki, ki da don ki Testament ba la shon heh ki dak ba la plied halor ki khohsiew jong ki. Hadien ka jingïaseng lam khmat, ba la pynïaid da u Khasi, ka skul ka la sdang shitrhem mynsiem, bad la don ka jingïapli jaka shong ba ïadei lang ïa ka ban thaw ki klas kyrpang. Ngi la ïaleit lut baroh sawdong jong ki, bad la kyntu ïa ngi ban kylli jingkylli katto katne. Ngi la ïaleit jngoh nyngkong eh ïa ka klas rangbah, ïa kaba la pynlong hapoh ka "Jaka shong rangbah" ha kaba baroh ki la dang ïashong halor madan bad la ki Testament ha la ki khohsiew, bad ki dang ïapule ïa ka lynnong ka balai sha ki Hebru. Ki jubab ba ki la ai sha u nonghikai, ïa kiba la kylla ktien sha ngi, ki pyni ba kine ki rangsamla ki ïohkem bha ïa ka jingmut jong ki dkhot ha kiba ki dang ïatáinia. Nangta ngi la ïaleit sha ka klas jong ki khynnah samla, kiba la dang pule ïa ki Kam ki Apostol, bad ki de ki la jubab ïa ki jingkylli jong ngi stet bad beit. Nga la kylli ïa ki, mano ba thoh ïa ki Kam ki Apostol bad uwei u khynnah baphyrnai ki khmat ba dang khatsaw snem shisyndon u la jubab, "U Lukas." "Kiei ki nia phi

don ban ong kumta ?" la long kawei pat ka jingkylli ka babud, bad uta ujuh u khynnah kumne-kumne u la ïathuh ïa ki jingïasriem ba shem hapdeng ka gospel u Lukas bad ki Kam ki Apostol, kumba shu shim rukom noh, ka jinglamphrang, ka rukom ïaid sur ha kaba thoh, bad kumta ter-ter. Nga shu ïathuh ïa kane ban pyni ïa ka jingtip lyngba-lyngba ïa ka jinghikai Baibl ba ha ki Skul Pynpaw ri Khasi. Ha ka jyngkhang jong ka iingmane la don ka klas kaba sngewtynnat eh hi kein, kawei kaba plie rynghang sha kat uba ïaid najan, bad kaba thmu na ka bynta ki Khasi riewpyrthei kiba leit jia don ha Shillong na ki shnong rit ba sha-jngai bah. Ha kata ka klas la don katto katne ki riewkhlaw kiba da i shisha kumta, ki rangbah kiba i-khlaw ka rukom peit, ryngkat bad ki la shong uwei u nonghikai Khasi, u da ïathuh ïa ki ïa ka jingïathuhkhana baphylla shaphang u Jisu bad ia ka Jingieit baphylla jong U. Ki la ïashah shkor bha dngiang, bad mano ba lah ban iathuh ba ha kata hi ka step Sngi u Blei ka jingshai kam shym la wan tuid nyngkong eh sha ki mynsiem ba la pyndum jong kito ki briew ba i-khlaw ba na ki Lúm ! Ha kane ka rukom nei la ïaleit jngoh ïa baroh ki klas. Ka Mem Jerman Jones ka la búnkam ha kaba hikai ka kynhún baheh jong ki khynnah kynthei Khasi barit, bad ngi la shem bún na ki kiba lah ban pule bha bad ka la long ka jingiohi kaba itynnat—kine ki khynnah kynthei Khasi barit ba ki ïakren sur khúnlung ia ki ktien bakhraw jong ka Testament Bathymmai. Tang shu ai dak baroh ki tap ki kot, bad ki khynnah rit ki la iaïeng joit ban spel lang ïa ki bynta na ka kot Tikir ("Rhodd Mam") ; nangta baroh ki la ïaspel lang shibynta na ki bynta jong ka Nongïalam ("Hyfforddwr"), hadien kata u nong-pynïaid ka jingiaseng u la wallam ka rejistor, u da pyni ka jingwan kaba 229 ngut—ka jingwan kaba ïaid ryntih jan barobor, la ïathuh ïa ngi. Ka jingdwai bad ka jingrwai ki la pynwai ïa ka skul bad nga

sngewthikna ba, shaphang ka jingtip ïa ka histori ka Baibl bad ïa ki mat ki pung ba dei paidbah jong ka thiïoloji, kane ka Skul Pynpaw ha Shillong kam shym duna wat shi dana ruh em na ka skul haba shu kren ryntih ha ri Wales. Ha ka shibaje ka baje ka la khot ïa ngi sha ka jingïaseng ryntih banyngkong eh jong kata ka sngi. Ka ïingmane ka la shlei biang, don hangta hapdeng saw bad san spah kiba ïawan. U Doktor Griffiths, ba na Mawphlang, u la ïathuh ïa ka jingïathuhkhana kaba donbor eh, ka jingrwai ka da long kaba sngewrhem mynsiem baroh shilynter. Ka jingialang janmiet ka la sdang ha ka por saw baje, ha kaba u Sahep Stephens ba na Shella u la ïalap khia mynsiem ha ka jingïalang kaba heh, bún na kita ki la long ki Bengali, kiba la wan ban ïoh khmih ïa ki "nongwei". Ki mishoneri da kaba sbun mynsiem eh ki la leh kum ki nongbatai ktien jong ngi hamar ka por ïathuhkhana, ki da kylla ktien lajan ktien pa ktien ha ngi. Ka jingialang bakhatduh eh jong kata ka sngi ka la long ha ka por hyntiew shiteng, bad kane ka la long na ka bynta ka jingmyntoi jong ngi. Ki Khristan ki la kwah ban pdiang khublei paidbah ïa ngi; bad, namar ba kane ka la long ka miet khatduh jong ngi ha Shillong, ka jingïalang ka la donkam ban long ha kata ka janmiet, bad ka la nang poi sha ka jingïalum lang ba sngewmuja eh. Ïa kawei pa kawei la iehnoh ha ki kti jong ki Khasi, u Rangbah A. Soonroy, u Inspektor jong ki skul, u la don ha ka shuki, bad u Rangbah Mohonroy, u Inspektor ki Pulit ha Shillong, u samla uba shalak bha eh, u la kren bún ki ktien kiba sbun, bad hadien kata la bud da kiwei-kiwei ha kajuh ka sur. Ngi lajan kren sngewnguh ïa la ki lok Khasi jong ngi na ka bynta ka jingpdiang sngewbha bad ki ktien sbun jong ki, ha kaba uwei u Babu Bengali, u briew uba la ïoh jingnang jingtip bad ba don katto katne ka kyrdan briew, u la pán ba yn shah ïa u ba un kren shikyntien ar kyntien. U la kyrpad ïa ngi ban shim

lem bad ngi sha la ka ri sha ki Dairektor jong ka mishon jong ngi ïa ki jingsngewnguh jong u bad jong kito kiwei pat ki Bengali, kiba la kitram ïa ka jingpynnang pynstad ia ki da ka mishon jong ngi ha Sylhet; la lah hikai ïa u da u Sahep Price, ha kaba ïa ka mishon jong ngi la seng hangto, bad u la kren shaphang une u Sahep ha ki ktien kiba shitrhem mynsiem shibún U la pynpaw ha ngi ba ngin pynpaw ïa ka jingkwah bajur jong ki trai-ri ba na Sylhet, ba ïa ka mishon dei ban seng biang hangto, bad u la nang ïaid shaphrang ha ka jingkren jong u ha ki ktien bakordor tam shaphang ka jingtrei ka mishon ha ri India, u da pynháp ba baroh ka jingsan jingkiew jong kata ka ri bakhraw ka la long sha ka bor pynbha jong ki mishoneri Khristan. Shuh shuh, u la pynbna ba ym don ka bor kaba lah ban wallam lut lang ïa ki jaitbynriew ba ïapher bak-lybak jong ka ri India, bad ban pyntylli lang ïa ki kawei, lait na ka jingieit u Khrist Ngi la sngewphylla shikatdei eh ban ïohsngew ba une u Bengali um shym long satia uba la phla Khristan, hynrei u Sahep Jerman Jones u la don ki jingkyrmen ba shen shen un sa pynbna ïa lade kumta. Ka la i phylla ba ïa kiba kum kita ki ktien yn kren da u Hindu. U Sahep Jerman Jones u la kren shitrhem bha shaphang ka Sylhet, bad ngi la ïakular ban leh katba shong ka bor ha ngi na ka bynta jong ki ha la ka ri. Ynda la ïapyrshang ban pynpáw la ki jingsngew jong ka jingsngewnguh jong ngi na ka bynta ka jingpdiang sngewbha bad ki jingai khublei jong ka Balang Shillong, ka jingpynïaid ïa ka jingïaseng ka la wai. Nangta ïa ngi la pynithuh itháw sha baroh ki tymmen basan, ki ebanjelis bad bún bún kiwei pat, bad ngi la ïadon ka jingïakren ïakhana kaba sngewbha bad ki. U Sahep Jerman Jones u la pynbeit riang ïa ki sawdong, bad, da kaba ïeng bad ngi hapdeng, u la ai jingbatai ïa uwei pa uwei ha ngi, u da kren lyngkot ïa ka jingtbit jong uwei pa uwei. Ngi la ïashong lang shipor, ngi da ïakren shaphang ka kam jong ki, ka jingïalap, bad ka jingseisoh

kaba la búd ïa ka jingtrei shitom jong ki. Ka jingïalap ha ka balang Shillong, kam kut tang ha ki ebanjelis, namar ki tymmen basan bad lajan baroh ki donkam ban kiew ïa ka pulpit kylliang kylliang, ka jingpynbeit kaba u Sahep Jerman Jones u ñiew ba pei ban sarong ïa kaba lah ban ïamáp. Hynrei ka jingdonkam ba ha khlieh eh jong uwei pa uwei u Khristan Khasi ban lah ban ïalap ïa ka gospel hapdeng ki para-ri, ki parakhér paramér riewpyrthei jong ki ka long kaba shai kdar Ynda la ïarwai ka jingrwai ba ïabang lang kawei, bad ynda la ainguh ka jingdwai ïakhlad, ngi la ïaleit sha ling Mishon, ba la synrán da katto katne na ki samla rangbah, ki da sngew ba la ïapyndait lang ha ka jingïalanglok ha kata ka miet. Ha kata ka janmiet, ha kaba ïatuklar shaphang ki jingjia jong kata ka sngi, ka Sylhet ka la shim kynti ïa ka jingmut jingpyrkhat jong ngi, bad hangne long ki jingshisha ba lam khmat kiba ïadei ïa kata ka jingïakren. Ka Sylhet ka don u paid nongshongshnong uba lajan kot arphew lak, khlem uwei u mishoneri hapdeng ki trai-ri. Kawei na ki steshon Mishon jong ngi ka la don ha kata ka distrik ïa katto katne snem, bad ka kam jong ngi hangto ka la sangeh hapdeng ki púd ba pynpang dohnúd. Hynrei ka ding, ba la tbeh ha kane ka por, kam pat shym lip duh, namar don arphew hynñiew ki Khristan kiba sah rim na ki jingtrei ba mynshuwa jong ngi, kiba dang ïai ïaksaid, bad ki kyrpad ïa ngi ban buh biang uwei u mishoneri sa shisien pat hapdeng jong ki. Shuh shuh ka ri basawdong tawiar ki ri Lúm 'Khasi ka la shah bat kynti lypa da kiwei kiwei pat ki mishoneri, ka Sylhet ba ka long tang ma ka ka thaiñ baheh, hajan ri Khasi, ka plie ïa ngi ka lynti. Ki trai-shnong ka Sylhet, ruh, ki khmih ha ngi nyngkong ïa ka jingïarap, namar ka Mishon jong ngi ka la seng ha ki por bamynshuwa ha ka distrik jong ki. Da shisha, ka lah ban long ka jingkylli la mynta ka long ka por ban pynïar ïa ka lyngkha jong ki jingtrei mishon jong ngi shabár ki Lúm, bad lah ban don ka jingeh ïa iba ym pat lah ïohi mynta kumne ha ka lynti ban seng mishon ha Sylhet. Kumta la kut ka Sngi u Blei ba sah jingkynmaw

jong ngi ha Shillong, bad ngi don dáw ban sngewhun bad kiei ba ngi la ïohi. Ka rukom ha kaba ki Khasi ki pynïaid ïa lade hi ha ki jingïaseng ka ai burom ka bakhraw ha kito kiba la seng ïa kata ka nongrim mane hapdeng jong ki; ka jingïaseng ka la long barobor thik thik ha ka por ba la buh, bad baroh shi lynter jong kawei pa kawei ka jingïaseng la don kaba kum kata ka jingjarjar ba lajan kat ban lah ban ïohsngew lada jia ba hap u pin; ki rangbah ki la shong ha kawei ka liang jong ka jingmane, ki kynthei ha kawei pat, baroh ha ki ben balyngkot, bad ïa ki khynnah rit la pynbeit ha khmat Baroh naduh i khúnlung ba dang rit tam haduh uba tymmen tam ha ka jingïaseng, imat, kumba ki sngewkhia bad ka jingsngew shongkhia jong ka jingmane, bad ki pynpáw ka jingsngewburom ka bakhraw na ka bynta ka ïing u Blei. Nga la ïathuh teng hangno re hangno-katno ba ki Khasi ki rwai bha. Kane ka la long ruh kylleng ki Lúm, bad haba kynmaw ba ki Khasi kim don kot jingkynúd, kane ka la nang kham pynïoh jingïaroh shuh shuh. Ba kim don kot jingkynúd, ïa ka ïarwai bún sur ym lah ban pynrung bha, hynrei ba ka jingrwai jong ki ka long ha ka shisur, ka nang kham win shuh shuh na kata ka daw. Ka kot jingrwai jong ki ka don arspah sanphew lai tylli ki jingrwai, kiba la shu kylla Khasi na ki katto katne na ki jingrwai Welsh bam lah iakob jong ngi, ryngkat lang bad khyndiat khynsoit na ki jingrwai Sankey na ka bynta ki khynnah rit. Ha kaba wai jong kawei pa kawei ka jingïaseng ka jingïaseng ka ïeng katba la nangkren ïa ka jingdwai jingaiei; nangta baroh ki ïadem ki khlieh shiphang ha ka jingdwai jarjar. Ki kynthei baroh ki mih shuwa, bad ki rangbah ynda ki la pynskhem la ki jyngspong ha la ki khlieh jong ki ki sa ïa bud. Ki Khasi ki long ki riew-leit jingïaseng ba ïabún, lajan kham bún shuh shuh ban ïa ki briew babha ba ha la ka ri; ka long tang ma ka kaba ai jingsngewbha, lada lah ban ong kumta. Baroh ki Khristan Khasi ki shah dkhat na ki lok riewpyrthei bamynshuwa jong ki bad na la ki jingsngewbha ba ki ju mlien ban brai, bad haba

ka jingïalong para Khristan ka dang rit haba ïanujor bad ka pyrthei riewpyrthei baroh sawdong jong ki, ka jingsngewdonkam ban ïalong kawei ha kaba ïamane lang ka kham jur ban ïa haba ka jingïalang Khristan ka long kaba heh. Kumta ki Khasi, bún na kita ki long tang kiba dang kylla niam thymmai, kiba la dang shu ïehnoh ïa la ki lok riewpyrthei jong ki bad ïa ki jingmane riewpyrthei, ki ïalum lang ha ka ling u Blei, ha kaba ki lah ban mane bad la ki lok Khristan, bad ki ïoh bor ban ïaleh ïa ka thma bajur jong ka jingngeit thymmai jong ki. Ki jingïaseng miet poh-ïa ki long barobor kiba ïawan bún bah, bad man ka step bad janmiet ha ïing ha sem jong man la ki Khristan Khasi la ïalum lang ha ka duwan jong ka jingïadwai ïing. Don katto katne na ki jingmih soh bapynphylla kiba la bud ïa ki jingtrei shitom jong ki mishoneri jong ngi ha ki ri Lúm Khasi.

LYNNONG XXII.

KA MAWPHLANG BAD KA KHATSAWPHRA

LAH SNGI U BLEI, *Nai Nohprah 29.*—Ngi la ïapynbeit ban mih na Shillong ha kata ka step ban leit sha Mawphlang, kumba khatphra mail ei-ei, hynrei bún ki kynta ki la ïaid lait shuwa ba ngin lah ban dkhat ïa lade na ka Ïing Mishon bad na ki lok basbun jong ngi hangto. Ngi la ïamih shabar, shuwa ka jingbám step ban leit khmih ïa ki Skul Mishon, bad ngi la ïasngewbha shikatdei eh bad kaei ba ngi la leit ïohi hangto. Don ar tylli ki skul ba la tei paka, kiba don hapoh kajuh ka kut jong ka ïingmane, kawei na kita ka dei ka jong ki khynnah shynrang, bad kawei pat ka jong ki khynnah kynthei. Ngi la ïaleit jngoh shuwa ïa ka skul-shynrang. Ia kane la pynkhlad ha ki ar bynta, ka Skul heh, ha kaba kiba la kham san bad kham sha khmat ki pule, bad ka bynta ïa kiba dang sdang. Ngi tang shu ïarung ha ka skul rit, shispah sanphew ngut ki khynnah shynrang ba la pynriam itynnat bha, kiba phyrnai ki khmat ki la ïaïeng joit ban khublei ïa ngi da ka jingong ' Khublei Sahep," bad nangta ngi la ïaïaid lynti lyngba ki klas baroh. Don kiba dang ïahikai ïa ka ktien Phareng, kiwei ïa ka Jingkhein, ki kot lyngkdop ha kawei pa kawei ka bynta ba la thoh ha ka Khasi da u Sahep Jerman Jones ; ki nonghikai lait sa tang uwei, ki la long ki Khasi, u nonghikai rangbah duh u da dei u Bengali. Bún na ki khynnah shynrang ki la long kiba nep shibún eh bad ïa ka kam imat ba la pynïaid bha nadong shadong. Shuwa ba ngin mih na ka kamra ki la ïarwai ka jingrwai khublei ïa ngi da ka jin shitrhem bakhraw. Nangta ngi la ïaleit sha ka kamra kaba ïamarkhap, lane ka Skul heh, ha kaba ki nongshongskul ba kham heh ki dang ïatrei-kam, bad ïa kine la pynkhlad ha ki san tylli ki klas. Ar ne lai ngut na ki nongpule ki la dang ïakhreh ban ïaleh ïa ka Matrik kaba ha ka Iunibarsiti jong ka Calcutta, bad ki la dang ïoh jinghikai ha ka Latin na u Sahep Jerman Jones. Haba la ïa eksamin

ïa ka kam jong ki bad la ïakynjut-kti bad ki baroh, ngi la ïabud ïa u Sahep Jerman Jones sha ka jyngtei bamarkhap, bad la pdiang ïa ngi da kumba sanphew ngut ki khynnah kynthei, kiba dang iahikai baroh ïa ki lai tylli ki sobjek, ka pule, ka thoh bad ka khein, bad la pynïaid da ki nonghikai kynthei. Ngi la ïa eksamin ïa bún ki sleit, bad shem ba ka jingthoh dak jong ki khynnah kynthei kaba la bha sha ba lyngngoh. Tang shu ai dak na u Sahep Jerman Jones ki baroh ki la ïaïeng lain riang, ki la ïadem khohsiew, bad la ïadwai ïa ka Jingdwai u Trai ha ka ktien Phareng, bad hadien kata ki la rwai sngewthiang eh ïa kawei ka jingrwai Phareng. Ka rukom ha kaba ïa kine ki skul la sumar bad la pynïaid ka wallam ka jingïoh ïaroh kaba khraw tam ha u Sahep Jerman Jones, uba la shimti tylli ïa ka jingpynïaid la bún bún snem, bad uba ki jingtrei shitom jong u ki la pynlong ïa ki ïa kaei ba ki long. Don ka Skul Sorkar ruh ha Shillong, hynrei ïa kata la leit shong skul tang khyndiat eh ba ka myntoi tang khyndiat khynsoit eh, Kumta, haba shu kren beit ka jingpynnang pynstad ïa ka pateng ba dang khie ha Shillong ka háp ha ki kti jong ka Mishon jong ngi, bad kan long kaba eh ban khein antad ïa ka bor pynbha da kaba kine ki skul ki don, bad kin ïai don, ha ka jingnang kiew nang san jong ka jinglong Khristan ha kane ka thaiñ. Ia ka jingshisha jong kane la pynngam bha haba ngi pyrkhat ïa ka jingnangsan nangheh jong ka jingdonkam ha Shillong, kaba long ka jaka shong jaka sah jong ka Sorkar Assam. Hangne, ha ka jingïasnoh bad ka Sorkar, shong u paid ki nongtrei ophis, bún na kita ki long ki Khasi, bad kiba kham bún nangta, ki Khristan Khasi, bad nangta shuh shuh, ki nongkyrshán baradbah jong ka Mishon ha ka distrik. Ban da ym shym la don skul Mishon, ki khynnah kiba bat mynta ïa ki kyrdan baheh ha ki ophis ha ka Sorkar Assam kin jin da la ïoh jingnang jingtip ha ka Skul Sorkar ha kaba ïa ka jinghikai niam la bád noh da kaba leh pyrkhing, bad lehse ha kane ka sngi kin dang long hi ki riewpyrthei bad ki nongshún pynban-ha ka jaka ki lok bapynsyaid mynsiem jong ka

Mishon. Ka jinglong jong ka Skul Mishon ka ai ka nuksa ha ka rukom ka bam lah ban bakla ïa ka jingdonkam bakhraw jong ka jingpynnang pynstad kum kawei na ki atiar ha baroh ka jingtrei mishoneri. Tang dep ka jingïakhmih skul, la don kiwei kiei-kiei pat ïa ka ban khmih, bad bún ka jingwan khublei leit khublei donkam ban pynlong, hynrei khatduh ïawai ngi la pynlong ka jingïamih. U Doktor Griffiths u la long u nonglam lynti jong ngi, bad ngi la ïadon ar tylli ki kulai ïa kiba ngi la ïapyndonkam mar mar kylliang ; u Sahep Jerman Jones u la wan on ïa ngi kumba shimail ar mail, bad ngi la shem ba kaba eh ban ïakhlad, hynrei khatduh khatwai ngi la ïa kynjut-kti khatduh ïawai halor ka jyngkieng kaba tda ïa kawei ka wah kaba la tadkoit : shikyntien rub ym shym la kren dano-dano, hynrei katba ngi la nang ïashongkulai suki jai artet u lúm bad iehnoh ïa u Sahep Jerman Jones shadien jong ngi, ngi la sngew ba ngi la dang ïakhlad na u mishoneri ba khraw burom, uba ka jingïalang lok bad u wat tang ha kito ki khyndiat sngi la hap phaidien kum ka jingïoh kabu ka bakhraw. Katba ngi dang don ha ri Khasi ngi la ïalong lynter ha ka lyer jong ka kam mishon. Kumba dei ban long, ka long ka sobjek barobor ha ki jingmut jingpyrkhat jong ki mishoneri ; shaphang kane ki ïai kren ïai khana, bad ïa ka ban pynïaid ïa kane ka kam bakhraw burom ki bor met bor mynsiem jong ki baroh la pynleit lut. Ka jingshongkulai jong ngi kata ka por noh-phai-sngi ka la long beit-beit lyngba ka lyngkha mishon. Ka jingïohi ka la long hangne hangtai kaba iphieng palat, ki jingbteng ter-ter jong ki lúm bah, ki phud um jong ki wah bah badum ngiw-ngiw bad ba i-ngiew, ka jingsep sngi bariewspah ha ka jingairong ; hynrei dei i kynhún barit jong ki ïing ki sem ha kaba ka kynhún Khristan ka ïaksaid radbah hapdeng ka jinglong riew-pyrthei ba pynjynjar jingmut sawdong jong ki, ka ïingmane, rit ha kaba ki mane, ka ïingskul halor u lúm, ka ïingshong ïingsah jong kawei ka kynthei Khasi bariewblei—dei kum kita kiei-kiei ba la kdew ha ngi, bad kiba la ring ïa ka jingmut jingpyrkhat jong ngi. Ka rukom ba ki Khristan Khasi ki pyni ïa la ka jingsngew ñiewkor jong ki ïa la ki

lok jong ki ka long da kaba wan mih' kynhún ban wan shaw ïa ki bad ban ïaleit-on lynti ïa ki katto katne ka jingngai, nangta kin sa ïaleit noh. Baroh ki Mawphlang Khristan, bad samla bad tymmen, ki la ïawan mih bún mail ban wan shaw ïa ngi, hynrei namar ba ngim shym lah poi tad haduh lajan miet, ka jingkhriat tasam ka la pynher krad bún-bún na ki sha la ki ïing ki ïing. U ebanjelis Kpa ka Hen, ki tymmen basan Job bad Ishon, bad kiwei-kiwei la kumno-kumno ki la ïasah shadien, bad ki la pdiang ïa ngi da kaba kmen. Bad ki ngi la ïadon ka jingïaïaid basngewbha shaduh ka tduh jong ka jingleit lynti jong ngi, ngi da ïakren shaphang ki babún jait ki kam, khamtam shaphang ka Palestain (sha kaba u para ba ïawan lynti bad nga u la leit ïaid lynti), ha kaba ki pynpaw ka jingsngewkwah tip bakhraw eh. Da kaba sngewbha eh ngi la lah ban ïohi ïa ki sharak jong ka shnong Mawphlang, bad la ki jaka shong jaka sah ba-itynnat jong ki Khristan, ka Aspata ba khuid khlem jingthoh-dak bad, ha kliar duh eh na baroh, ïa ka ïing Mishon. Katba ngi la nang ïaid lyngba ïa ka shnong kawei ka rynieng briew bajrong bha jwain ka la wan jám ki kjat na kawei na ki ïing bad la ïakhublei bad ngi. Une u la long u Borsing Syiem, u Syiem ba la pynhïar khet jong ka Sohra, u riewshlur Khasi bapawnám, uba la kyntait ïa ka hima na ka bynta u Khrist, bad nga la sngew ba ka la long ka burom ïa ka ban ïakynjut-kti bad u da la ka kti. U la don ha ka lynti jong u sha Shillong ban leit hajir ha ka kam mukotdúma ba pynjynjar sat sha ba palat ba shisien ka la wallam ïa u shaduh ka tmier jong ka jingjot thiaw; ngi la ïa ïehnoh ïa u hadien kaba pynkular ïa u ba un wankai sha ngi ha kawei ka step. Ba la tyrsain da ka jingdait-thah bad ba la kham ïathait ha ka ïaid, ka jingsyaid bad ka jingpynsuk jong ka ïing Mishon ki la long kiba pynhun mynsiem, bad ka jingleh sbun jong ka Mem Griffiths bad u Doktor barobor "ba la pynleit jingmut ha ki jingpyrkhat khot ïingbasa," ka long ka bam lah ban palat. Bad ki, u Sahep bad ka Mem Stephens, u Sahep bad ka Mem Thomas, ngi la ïapynlut ïa ka janmiet ha kaba suk. Shen-shen ngi la shem ba u Doktor

Griffiths u la long ba la ieit kyrpang eh ha Mawphlang, bad u ioh bat kynti ka bor bakhraw halor ki briew. Tang shu tip ba u la poi, man iwei pa iwei ki la ïamareh ban pdiang sngewbha ïa u sha la shnong la thaw bad man iwei pa iwei na ngi ki la shah pdiang kmen dohnud. U long uba pynleit lut la ka jingmut ha la ka kam, bad u la jop thiaw ha kaba pynsynrap lang ïa ki ar tylli ki jinglong briew manbriew jong u kum u doktor bad u mishoneri.

SNGI HAT MAJAI, *Nai Nohprah* 30.—Ha kawei na ki jingïalang jong ka Presbiteri Shangpung ka balang ha Nongrmai (ha ka distrik jong ka hima Khatsawphra) ka la dawa ei-ei ka jingwankhmih. Ki Khristan hangto ki la ïoh bor ban tei ïa lade hi ka ïingmane thymmai, hynrei da ka jingshitrhem mynsiem ba lah ïa ka ban ïamáp, ki la sdang ban pynïeng kawei kaba la heh than na ka bynta ki jingdonkam jong ki kaba mynta. Ki deliked, kiba la wan phai na ka bynta ka Nongrmai ha kata ka Presbiteri, ki la pán ka jingkynshew paidbah (ïa kaba la ju pynlong ban ïakit ïa ki jinglut jingsep ha kaba tei ïa ka ïingmane thymmai la ha kano-kano ka distrik) ; hynrei shuwa ban mynjur ïa kane ka Presbiteri ka la rai ban thung ka komiti ban tohkit ïa ka bor paisa tyngka jong ka Balang Nongrmai bad ban riport ïa kata la ka long kaba dei rukom ban shu pynrit noh ïa ka jingheh ka ïingmane. Ka komiti ka la ai kyrteng ïa u Doktor Griffiths, u Sahep John Thomas, u Rangbah Jura na Mairang, u Rangbah Dorkha na Shillong bad u Kpa ka Hen na Mawphlang ; bad ïa ka jingleit jngoh jong ki sha Khatsawphra la pynbeit ha kata ka rukom ba ngi lah ban ïasynrán lem bad ki. Kumta ngi la ïohi kumno ïa ka kam babha la pynïaid ha kato ka distrik hapoh ki jingpynjïa ba bha pyrthei eh, ba ïadon ha ka kynhún jong kitei ba la jer kyrteng haneng ha kaba bún na ka por. La dang step nga la leit shem ïa u Syiem ba la pynbiar khet jong ka Sohra, u Borsing Syiem, ba u da shong shaniah lyngngeh ha ka shuki pynjem met ba ha ka kamra shongkai. U la riam la beit ha ka rukom kum u Phareng, tangba bad ka jyngspong ha ka khlieh jong u bad ka khor ba la tawah ha ki tyrpeng

jong u ; u la long uba raikhoh bad u i-pawtlot, ka khmat jong u ka pyni ki dak kiba shai ia ka jingshah shitom ba u la ïaid lyngba. Ia ka jingiathuhkhana ba dei shaphang jong u la tip bha ïa ka mynta ha ri Wales, bad ka jingsngewlem bajur la sngew na ka bynta jong u da baroh ki briew, namar u la kylla duk da ka mukotduma ba sniewbok sat kaba bad u Syiem uba mynta jong ka Sohra ha ka jingïadei shaphang kawei ka lyngkhot khyndew (ka bam ïadei bad ka jinglong Syiem), ia kaba u Borsing Syiem u ngeit skhem ka dei ka jong u da ka hok, bad u kut jingmut ban ialeh haduh bakut. U la shah ïa lade ban shah pynbieij da ki riewsaid Bengali, ha ki kti jong ki ba u la buh la ka mukotduma jong u, bad haba ngi la ïadon ha ri Khasi ka la long ka jingthmu skhem jong u Borsing Syiem ban appiel na ka Jingkashari ba ha khlieh duh jong ka Calcutta, sha ka Dorbar Rieh u Syiem Bilat ba ha ri Bilat, ka kam kaba lutphut eh, kumba ngi la iamahám ïa u. Shuwa ban mih u la ainguh ia ngi ba ïawan ban khmih ïa u, bad u la kyrpad ia ngi ban ai khublei sngewnguh sha baroh ki lok jong u ha ri Wales ; palat na ki jingsngewnguh, u la kren pynban da kaba leh sngewsih eh, um lah ban ai tam shuh. Nangta u la leit noh ha ka rukom ba i-bakhraw. Shen-shen hadien ka jingbám jyngbám step baroh ka la long khum-khum-kham-kham bad ba bún kam. Mutdur ia ka iing Mishon Mawphlang, kawei ka ïing ba shimala, bad la ka baranda kumba ju long, ka kynhún ki nongkit kiba la pynkhreh ïa ka ban kit la ki jingkit jingbah jong ki, bad ïa u doktor babha ba la ker tawïar da ki nongpang jong u kiba thrang ia u, baroh ki da ïa ap syier mynsiem har bar ia ka ban shah eksamin. Ia ki baroh la tba, bad ia ka jingpynkoit la thoh kot dawai, hamar kita baroh ki jingleh bún kam ka jingiarkhie patied la ohsngéw, ba la pynlong da ki jingkren danda phanda jong u nongpynkoit. Ki nonghikai, ki samla kynthei bad ihynräng, ki tymmen basan, ki khynnah rit, bad u paid khleh bam don ktien ban ong ki dei kiei kiba la iaïeng iharud, bad kaba sngewbha eh ka la long ban iaid shane-

ïshatai hapdeng jong ki, ban ïakren kai teng-teng bad nne teng-teng bad utai; lada kim nang Phareng ei-ei, ïa ka ïakren ïa Khana la donkam ban shu ïakdew da ki kti ne pelt da ki khmat bad da ka jingïarap de jong katto katne ki jingpyrshang lum ïa ki ktien Khasi lut kat kiba ïa ïoh ei. Ka la long thik shiteng sngi haba la ai ktien ïa ka ban mih leit noh sha Khatsawphra. Ia u Sahep Thomas la kyntiew ha ka khoh-kit-briew, bad ïa kane la pynskhem ha ka ingdong u nongkit; ngi shen ngi la nang ïaïaid sha khmat, ba la synrán da katto katne na ki Khristan, kaba kynthup ïa u Rangbah Kormuni Singh, u khún nyngkong eh jong u Borsing Syiem, bad kiwei-kiwei de, kiba la ïawan ryngkat bad ngi ban ïaïaid pynshngaiñ bad ngi. Hadien kaba ïaïaid bad ngi bún mail, ki lok jong ngi ki la ïakren khublei leit noh bad ki la ïaleit phai kylla noh. Shiteng na ka jingjngai lehse la lah ïaïaid ha kaba la ïashem bad ngi da ki kulai jong u Kinesing, u Syiem Khatsawphra, bad u Myntri Rangbah jong u, ïa kiba la phah kyrpang khnang bad ki sei-kulai jong ki ban wan shaw ïa ngi bad ban pynpoi ïa ngi. Kim shym la long ki kulai radbah bajwain rynieng, bad la ki ryndang khun khilon bad ka jingjám kjat ba-iwandur, hynrei ki kulai rit ba ksah tylli ka met ka phad. U jong u Syiem, la kumno-kumno, u la long na ka rong syiem beit balieh malai, bad nga la sngew ka burom shisha ban ïoh shong halor jong u. Kumta de ngi la nang ïaleit, bad ka la dier por prem miet ha kaba ngi la shur shajan ka jaka ba ngi thmu leit, ka Mairang. Katto katne ha ka jingjngai na ka shnong rit la ïakynduh ïa ngi da u Rangbah Jura bad kiwei-kiwei de ki Khristan Khatsawphra. U Rangbah Jura u long u ebanjelis uba la shai bad bapnah ktien, bad la jer kyrteng ïa u "U John Jones, ka Talsarn, jong ka Ri Khasi"; u long uba met-rit, bad ka khmat kaba shoh itynnat, ki pyllew khn at baïong, bangam bad banep, u da phuh ñiuhmoh, kaba long phylïa ïa u Khasi. Ka lah ban long ba la ïashem ïa ngi da u riewdonburom surom Phareng bajlih akor, uba don-akor katta-katta ha ka akor briew ka jong u, bad uba kreñ Phareng kumba pah u sim bad tuid ka um. Ma u bad

ki lok jong u ki la ïalong ka kynhún phrang lynti jong kawei pat ka kynhún Khristan ba kham khraw shuh-shuh kaba dang ïa ap ban pdiang ïa ngi, bad da kaba phai ïa kawei ka khongdong, ngi la leit lap ïa ki ba ki dang ïeng ha ka ranab lúm. Uwei u samla briew ba i-khia thew bad babhabriew u la jám sha khmat, bad la pdiang sngewbha ïa ngi, kum u Syiem ka Khatsawphra. U la phong ka jyngriam Phareng, bad la ka jainspong bad ka jain tawah, bad u da i nadong shadong u Syiem shisha-shisha; hynrei um man lah kren shikyntien da ka Phareng. Ki khynnah skul bad ka kynhún bah jong ki Khristan ki la wan ïatur sha khmat bad ïakynjut-kti bad ngi, uwei pa uwei u da ong, "Khublei Sahep," ka rukom kren khublei Khasi; nangta ngi la ïaïaid shaphrang, ba la tawïar ïa ngi sawdong-sawdong da ka kynhún bah ki lok ki jor jong ngi kiba la peit-khmat sngewtynnat ïa ngi na "khlieh ha kjat". Ka surok ka la dei kiew artet, bad hangtai ha shuwa jong ngi la ïeng ka shnong Mairang, ki dak kiba paw khmat shynna ha ka la long ka ïingmane, ka jingtei ba-ithiang sat bad ba la tei itynnat bha, ka ïing u Syiem kaba ïeng hajrong lúm joit, bad ka jaka shong jaka sah jong u Rangbah Jura, u ebanjelis. Ka kynhún baïasynrán ïa ngi ka la ïa iehnoh ïa ngi tang shu poi hapoh shnong, bad ngi la ïaleit beit noh sha ïing Dak Bangla, ka jaka sah jong ngi ha kata ka miet, ba la synrán da u Rangbah Jura bad u Syiem, bad hangne ngi la lap ïa ka ding barhem ha dpei ding, bad bún kiwei-kiwei de ki jingpynsuk pynsain ïa ngi. Ngi la ïasdang trei ban pynkhreh la ka bám miet jong ngi, da kaba ïabuh beit ka miej, bad kumta ter-ter, ha kaba leh kumta la ïarap ïa ngi da u Rangbah Jura bad da u Syiem ka Khatsawphra, ki bam shym la lah leh palat than ïa ngi. Hadien kaba peit biang-pa-biang sa aïu-aïu ngi dang donkam ki la ïa iehnoh ïa ngi ban pynlut lut ia ka janmiet ha kaba sngewtynnat.

SNGI BALANG, *Naï Nohprah* 31.—Kane ka la long ka sngi khatduh jong ka snem bad kawei ïa kaba ngan nym lah klet da kaba jem. Ngi la ïamih la dang step ngir

da kaba shu ïaid kjat ban leit sha Nongrmai, ka jaka sangeh mishon bakynsai jong ka Khatsawphra, ha kaba u Sahep John Thomas u la dei sah ha ki jingsah ba khyndiat por jong u ha ki Ri Lúm. Ka la long kaba tang kumba hynriew mail ei-ei, bad ka la long kaba da sngewmuja shisha-shisha eh ha kata ka step tlang ba-idon-burom bad ki lok synrán ba kum u Rangbah Jura bad u Kpa ka Hen ha krung ha krung jong ngi. Ngi la ïa ïohi ïa ka shnong Nongrmai hapoh ar kynta, bad la ïashem ïa ngi da u "Rangbah shnong" bad ka kynhún ki Khristan kiba imat kumba ki da sngewbha eh ban ïohi ïa la u mishoneri jong ki, u Sahep Thomas, biang sa shisien. Ka komiti shisyndon ka la ïaid beit sha ka ïingmane kaba hapdeng ka jingtei, kaba ki kynroh ngi lap ki long antad hynriew phut ka kynjang. Khlem artatien ka la long kaba heh than na ka bynta ka balang (la kumno-kumno ha ka jinglong kaba mynta), hynrei ngam banse khlem peit ïaroh ïa ka jingngeit bad jingangnud jong kane ka kynhún Khristan barit ha kaba tei ïa ka ïing u Blei kaba heh katta-katta bad kaba iphuh iphieng kat kaba ki lah ei. Ka jinglut baroh ha kaba tei ïa ka kan long kumba £100 lane £110 (£1=kumba 15T) ; £80 la lah lum lypa, bad kan paw pynlehnohei ban pynlut tam shuh-shuh ha kaba pynkhyllem ïa ki kynroh khnang ban pynrit ïa ka jingheh ka ïingmane. La kumno-kumno, ïa ki jingkhein antad ïa baroh ki jinglut la shim, bad yn sa riport ha kawei pat ka Presbiteri ka babud. Nangta ngi la ïaleit jngoh ïa ka ïingmane rim, i jingtei, ba i-duk eh bad ba da ka dieng ba i kum ban kyllon ; nangta ngi la ïaleit jngoh ïa katto-katne na ki Khristan ba pawkhmat, kiba la pdiang sngewbha ïa ngi da kaba pynsngew syaid mynsiem, bad ngi la ïaïaid lyngba ki kamra ba la ieh kynjah jong ka ïing Mishon, ïa kaba la tei kumjuh hi halor uwei u lúm. Ka kynhún paidbah ka la wan ban kren khublei leit noh ïa ngi, bad shibún la don ka jinglehdiaw leh babe ba la pynpaw ba ki la dei ïohi khatduh khatwai ïa ka khmat u mishoneri jong ki, u Sahep Thomas. Ki la ïakren khroh ïa ngi ban don da uwei pat ban btin lynti bad hikai ïa ki.

Hato uwei na ngi, ki da kdew sha u Sahep Lewis bad sha nga u ban sngew synei ïa ki, bad ban iasah bad ki ; bad ngi sngewkwah ngin lah ban leh kumta, haduh katta ka jur ka jingkwah bad jingsngewdonkam jong kine ki Khristan bapli ïa ka kti ban ïarap lem, ïano-ïano ban kren kyrpad ïa ka ban ïalam lynti ia ki ha kiba bún ki jingsngew shaïong bad jingtynjuh ki jong ki. Ai ba ia ka jingkwah jong ki yn ai shen-shen noh ! Ngi la donkam ban phet kyrkieh biang sha Mairang, namar ka jingshongkurim syiem kan long hangto ha kata hi ka janmiet ha ka ïingmane Methodist bad Calvin jong ki Khasi. Katba ngi la nang ïashongkulai kylla dien biang (sha Mairang) halor ki kulai u Syiem, ngi la ïaïaid lait bún ka pyrton kaba la riam ha ki rong ki rup baphyrnai eh bad kiba thaba da ki paila ki kpieng ki ksah, bad don napdeng jong ki kiba dei na ka ïingsyiem, ha ka lynti jong ki ban ïapoi ha ka jingpyndep niam pyndep rukom jong ka jingshongkurim kupai. Ngi la ïapoi ha ka jaka ba ngi thmu ha ka por shiteng sngi ; hynrei shuwa ka jingshongkurim ka la jia long ka jingïaseng kaba sngewkhia mynsiem hapoh ïingmane—kata ka la long ka Jingkhawai u Trai. Ka la long kaba sngewdiaw shibún ba kaba kum kata ka jingiaseng ka dei ban lam kumta-kumta hi ha shuwa ka jingpynïathoh kurim, hynrei namar ka jingdon jong u mishoneri ba la pynbit ïa kata ka kam ka long kaba donkam eh la ha kano-kano na kita, bad namar ba u mishoneri u lah ban pynlut por tang shisngi ha Mairang, ym lah shuh ïa ka ban kiar. Hangne la don ka sabut kaba shai ïa ka jingdonkam bakyrkieh ia ka ban thung noh da ki ebanjelis trai-ri. Ia ka sakrament ym shym la ïoh ai ha Mairang da ki bún-bún bnai ; u Rangbah Jura, u ebanjelis badonbor, uba dei shimti ïa ka balang, um shym la lah pyndep kam. Ka baje ka la tied, bad ngi la ïaïung shapoh ïingmane, ka jingtei rit ba-itynnat, kaba khuid bha phir-phir, bad ka don ka sharak ïingmane kaba itynnat ka jingai sngewbha jong u Syiem ka Khatsawphra, ka da sdien nalor sad. La don arphew khyndai ngut ki riewdkhot nalor jong ngi, bad ka jingïa-

seng ka la long baroh shilynter ka basngewkhia shibún eh. Ka jingsngewkhia jong kata ka jingjia ka paw shai ha ki jingpeit khmat ha ka rukom basngewshongdur jong kito kiba ïadon. Nangta la wan ka jingpyllait por shiphang, hadien jong kata, tang shu ai dak, ïa ki baje kyntiew kurim la pynriew, bad ka pyrton kynhún ïingsyiem ka la wan mih na ïingsyiem, bad ka la ïapynlang bad ka jong ngi ha ka khyrdop ïingmane. Ha kane ka jingtuid hin shi hin jong kiba shah khot bám jong ka jingkhawai shongkurim la ïaid ka nongleitkurim basuk bad u nongleitkurim. Ka kynthei ka la long ka Shinrai, ka pyrsa u Syiem Kinesing, ka samla kynthei Khasi ba khathynriew snem ka rta, ba la riam bha ha ki khor ki khriam ha ka rukom riam Khasi, da ki kjat bad pungkjat lymbiang, khlem juti khlem muja. U nongleitkurim u la long u Rohin Roy, u samla babhabriew kumba arphewsan ka rta, ha kata ka por u nonghikai uba lai ha ka Skul Normal ba ha Sohra. Ka ïingmane shen-shen ka la shlei da ki nongïakhmihkai bakwah ïohi ; ka Syiem bad u Rohin Roy ki ïashong ha ki shuki ba ha khmat jong ka "kyrdon jingkiew" ba ha ïingmane, bad u Doktor Griffiths bad u Sahep John Thomas ki la ïapynïaid ïa ka jingiaseng. Ïa ka sati la bsuh, bad ïa ka jingïakyntiew kurim la pyndep rukom khlem kano kano ka jingwit jingwa, bad nangta ngi la ïaleit sha ïingsyiem ban ïashim bynta ha ka bám khawai shongkurim. Hadien ka jingshongkurim bakhraw burom ka long rukom ha Ri Khasi ban pynbiang ka khawai dawai bapahuh-hai na ka bynta kiba shah khot bám ; ïa ki sniang la pynïap bad la pynlong kiwei-kiwei de ki jingpynkhreh ban pynphuh pynphïeng ïa kata ka jingjia. Ha kane ka kynti, la kumno-kumno, u Syiem Kinesing um shym la leh ïa kane, bad u la khawai dawai la ki nongshah khot-bám jong u da ka sha, u ruti bad makhon. Te ym don ba mut-dur ba ïa kaba kum kane ka jingleh khyllah yn khein ba ka bam pynhún pynsngewtynnat satia. Hynrei kam long kumta. Ïa ka jingdih sha la dang shu wallam thymmai ha ki Ri Lúm, bad la khein ïa kata ba ka long ka jingaibám aidih

kaba kordor tam Ka ïingsyiem ka long ka jingtei maw kaba don lai ne saw ki kamra, ba la pynbiang tiar pynbiang tar pynriam pynbeit ha ka rukom ïing Phareng. Sha kawei na kine ïa ngi la pynrung, bad la pynsngewbha ïa ngi katto katne por da u Syiem hi. U Myntri Rangbah ruh u ïa ap lang, u briew uba la tymmen, ym i kum u myntri rangbah, uba la shu shong sngap bad peit shain ha ngi baroh shilynter. Ia ka sha la sám sha ka kynhún bám ha ki boll tama, ryngkat bad u ruti ka makhon, bad ki la ïamuja shibún eh. Bún na ki kiba la ïohmad ïa ka jingdih kaba nyngkong eh ha kata ka janmiet, da ka jinglehphylla bad sngewbha. Ynda la ïakynjut-kti bad ka Syiem bad ïa u tnga jong ka, kiba la pynpaw ka khmat kaba i-sngewsuk paka bha, ngi la ïaleit phai sha ka Iing Dak Bangla. Kane ka la long ka janmiet khatduh jong ka Snem thymmai; bad kiba kham bún shuh, la kumnokumno ngan dang lah im ïa ka ban ïohi, te yn nym lah don ka ban sah jingkynmaw palat ban ïa kane kawei ba ngi la ïapynlut ha Mairang bad ki lok Khasi jong ngi. Ka jingtied ïing ha ka jyngkhang, bad kluk la rung ki nongwan shongkai jong ngi, u Syiem, uba i-khaiñ bad ba i-khia mynsiem, u Rangbah Jura, u Kpa ka Hen, u tymmen basan bad u ebanjelis basngewieit, u Mohon Roy, u Inspektor Pulit, bad u para jong u, u 'Sun Roy, u Inspektor ki skul, baroh ar ngut na Shillong, bad bún kiweikiwei de. Hadien kaba ïabám jingbám ngi la ïashong tawiar riang sawdong kawei ka ding kaba heh da ki dienglyngngong, ngi da ïashong halor ki miej, halor jyngthiah, la hangno-hangno kat haba ïoh jaka ban shong, namar ym dap shuki. Nyngkong nyngshab eh, ngi la ïapynbyrngia ïa lade hi da ki katto katne ki jingkyntip ïa kiba la pynkylla sha ka ktien Khasi. Ki Khasi ki ïasngew muja bha ha kine, bad la don bún ki jingkyntip kiba ki lok jong ngi ki buh ha khmat jong ngi, don napdeng kita kiba sngewthamula bad kiba stad. Nangta u lok Lewis u la ai ïa ka kynhún katto katne na ki jingsngewkynmaw ieit jong ka jingïaid lynti jong u ba ha Palestain; la kylli ki jingkylli, bad u la jubab lut phar ïa ki baroh. Hadien kane, la wan ki jingïathuhkhana shaphang

katto katne na ki nongïathuhkhana Welsh bakhraw jong ngi bad ki jingïathuh, katto katne shaphang ki Ribaibal, ha kiba ki lok jong ngi ki da don ka jingkwah-tip ba kham pher shuh-shuh, namar ki tip ïa ki nongkren pulpit badonbor jong ngi, kiba la ïaid lait bad kiba dang sah mynta, kumjuh hi, lada ym palat, ban ïa ka pateng ba dang khie dang san ba ha Ri Wales. Ka Ri Khasi, ruh, la ka dang lud, kumba ka long ha ka kynhún Khristan, ka don hi la ki nuksa ïa ki jingpynipaw ba sha palat ïa ka Jingpynïaid pyn.eng naneng, bad ki lok jong ngi kim long kiba suki ban ïathuh ïa ngi ïa kita,—kumno ba ki khla ki rynsied napoh khlaw, bad ki ïada ïa u tymmen Khristan babha haba u shah kynrup da ki riewdakaid riewkhlaw ba ha ka lynti jong u na ka Presbiteri, bad bún kiwei-kiwei de ki jingïathuhkhana basngewphylla. Ka snem mynta ka la nang jan sha ka por ban kut noh ; la pule shibynta na ka Jingthoh Bakhuid, nangta ngi ïadem khohsiew baroh, bad u Rangbah Jura u la dwai sngew-tynnat eh, u da aiti ïa ngi baroh sha ka jingsumar na Bneng bad u da kvrpad ka jingïada bad ka jingïalam ha ka Snem Thymmai kaba lajan sdang. Kiwei-kiwei pat ki la ïapynbud. Ka la long mynta shiteng synñia ; ka ding ka la nang meh rit ; ka pyrthei shabar ka sngap kynjah bad jarjar, bad u thah lieh u la shat phyrnai ha ka jingshai bnai bakhuid bha kdiar-kdiar ; bad kumta ba la pynsawa ym da kano-kano ka jingriew baje basngewbha lane da ka jingïaiaid surok ba ïajam ïakieh, hynrei da ki jingsawa jong ka jingdwai ba sngewshongkhia, ka snem thymmai ka la sdang ïa la ka lynti ïaid jong ka ; bad katba nga la nang ïeng ha jyngkhang, da kaba kren khublei ha kaba ïakhlad mynmiet bad ki lok ïashongkai jong ngi ki ban sa leit noh, nga la sngew ba kito ki khyllipmat bapynwai jong ka snem rim bad jingplie jong ka snem thymmai kan ïai sah junom ba la ot bad pruid dak ha ka jingsah jingkynmaw jong nga.

SNGI PALFI, *Nai Kyllalyngkot* 1, 1885 :—Ka step ka la wan, bad ngi la sdang ban leit phai kylla biang sha

Mawphlang. U Syiem bad kiba bún ki lok ki jor ki la lawan synrán ïa ngi jngai katto katne, bad la pynkit ïa ngi da ki jingai sngewbha kiba da ki sohñiamtra katba ngi la nang khublei ïakhlad bad ki. Kumba dei de ïa ka ban long, u Syiem Khristan jong ka Khatsawphra, uba la pyni shibún ka jinglehsbun ïa ngi, u la pynsngewtynnat ïa ngi ym kai shuh, bad ka jingsngewtynnat jong ngi ka la kylla sha ka jingsngew ai jingïaroh ba naduh ka dohnud haba ngi la ïatip ïa ka jingïathuh ba dei shaphang ka jingim jong u, ïa kaba la dei ban tip bha ha Ri Wales—kumno, na kaba long u riewpyrthei bahok bad batip-blei tip-briew, u la kylla long u Khristan baphalang bad ba ïai-neh beit; kumno ba ka hima jong u ka la ïeng ïaleh pyrshah ïa u na ka bynta ka niam jong u, bad kumno u la shah ïa ka jingkhih ïaleh pyrshah ban nang san nang heh bad ban kylla radbah da kaba um shym la khang lynti biang por kat kaba donkam ïa ka ban leh bad ban pynshitom ïa ki riewpynkhih paidbah, u da ngeit ba kam long mynsiem Khristan ban pynhiar kput ha la ki nongshún la-jong, bad u da sngewshaniah skhem ba u Blei un pynphai biang ïa u sha ka bor, lada kata ka long ka Mon jong U; kumno ba la pynhiarkhet ïa u, bad la mudui da kaba sngew-lehraiñ eh ha khmat u Ship Komishnor ka Assam ïa ka jingbamsynshar hok, la pyllait na ka jingmudui bad la jied syiem biang ïa u da kaba jop risa; kumno ba u la mab ïa u nongïalehpyrshah bakynsai jong u ha ki surok ka sor Shillong, kumta ba ka pynlah sa shisien pat ïa u nongïaleh pyrshah ban pynkhih jingkulmar biang; bad khatduh khatwai, kumno ba mynta u synshar ïa u khún u hajar uba sngewhun, u da ïoh ot ïa ka nong ne kheit ïa u soh ka jingleh don-akor bapynpyrto briew. U Syiem Kinesing u long uwei na ki khnong ki rijied jong ka Balang Mairang; u paw khmat ha ki jingshim bynta jong u ha ki jingïaseng, bad da ka nuksa jong u u leh bún-bún ka ban rah ïa ka jinglong Khristan ha khmat jong ki khún ki hajar jong u. Ngi la ïapoi ha Mawphlang ynda lajan poi por prem-miet, bad shen-shen la pynkynmaw ïa ngi ba ka la dei ka por ïa ka ban leit "Jingïaseng Balang" da ka

jingsawa jam jong ka baje. Ba la lam lynti da u Doktor lem bad ka lynten, ngi la iapynkyrkieh ban leit sha ka kamra skul, kam long ka kamra kaba da heh eh, ba la n... shai byrngut byrnget da ki mombati, bad lang bad ka ding ba klang ha kawei ka dong jong ka kaba pashat syrngiew jngai-jngai sharud shakiar. La don ka jinglawan jinglaseng kaba itynnat bha, ki khynnah ki da iashong ha khmat. U Doktor u la pule bad dwai, nangta ki khynnah ki la iaspel dkhot bad kiba kham san pat la ki bynta lyngkhot-lyngkhot jong ki jingiathuhkhana jong ka Sngi u Blei ba la lah—ka "Jingiaseng Balang" kumba ha la ka ri sa shisien pat. U Kpa ka Hen, u ebanjelis, nangta u la ieng ban kren shaphang ka jingwan jngoh jong ngi ia ki, bad u la ong bun kiei-kiei ba kan bha ia ngi ban kynmaw. Ha kaba kut jong kane ka jinglaseng basngew iing bad ba shida beit la pynithuh ia ngi sha kito baroh kiba iadon katba ki la nang iamih shabar na jyngkhang, u Doktor u da ai jingtip ia ki jinglongpher ba ha la ka jong ka jong, jong ki katba ki la nang iaid lait. Ki jingkyrmen shadien shaphang kane ka balang rit ba ha Mawphlang ki long kiba ai jingkyrmen kyrpang. Ka la nang roi phylla eh ha kine khyndiat por, bad ka la ianoh ha ka rukom kaba ioh jingiaroh ia ka ban tei ia ka jingmane thymmai, ia kaba la sngew donkam da kaba pyndiaw mynsiem eh. Bad uba kum une u briew uba shimti ia ka kam kum u Doktor Griffiths, ba la iarap da u ebanjelis, u Kpa ka Hen, nga tharai lah ban kren lypa ba ka Mawphlang shen-shen kan sa long ka pdeng bah bakhlain bor na ka bynta ban pynkylla Khristan ia ka ri kaba ker tawiar.

SNGI THOHDIENG, *Kyllalyngkot* 2.—Ngi la pynlut ia ka sngi ha Mawphlang. Nyngkong nyngshab eh, ngi la ialeit khmih ia ka Aspata kaba hapoh ka jingsumar u Dr. Griffiths. Kane ka la long ka jingtei ka baheh bashimala, bad ka baranda baiar, kaba khuid bha phir-phir shapoh bad shabar; ia ki kamra la pynbeit itynnat bha, kiba heh bha bad kiba jrong ka kynjang; ki dur ki dar bad ki jingthoh dkhot ba na ka Baibl la pynsdien ha ki kynroh, bad ia ka jingpynsngewsuk ia ki nong-

thiahpang la da ïaleh ban pynbiang biang pa biang. Ngi la ïakhmih bniah ïa ka kamra-puid bad la ka synduk jingbuh tiar tar ba pynsngew ngiew bad la ka miej-puid, bad u Doktor u ïathuh ïa ngi ba ki Khasi ki long ki nongthiahpang kiba shlur mynsiem, bad ki la shah ïa ka jingpang khlem khñium khlem úd. Ka kamra kylli pyrthew barieh ka la long ka kamra nt ba-ikyntiak, bad markhap ïa ka la don ka kamra-ap jong ki nongpang ba na shabar, ka kamra heh kaba pyngngad bha bad ki jaka shong kiba pynsngewsuk mynsiem. Hangto, bad kumba shiteng dorjon ki nongpang kiba dang ap ïa ka ban eksamin, la shong u ebanjelis, u Kpa ka Hen, uba la dang ïakren shitrhem mynsiem bad ki. U long uwei na ki briew ba don ka longbriew manbriew ba itynnat tam ha ki Lúm, bad u don ka dur khmat baroh kaba pruid-dak da ki jingwiat samrkhie, u briew, uba don ka shab jong ka jingngeit jong u ha ka dur ka khmat jong u, bad u im ruh katta. U long u kti kamon jong u Doktor Griffiths ha kata ka distrik, bad u leh shibún bah ka kam babha ha ka kamra-ap jong ka Aspata ha kaba ngi la iohi ïa u ha kata ka step. Ha ka por lyiur, ha ka por slap, don haduh laiphew ne sawphew ki nongpang ha ka kamra-ap man ka step, ki da ïa ap ïa ka ban shah eksamin; bad la sha u Khasi ka por kam da don dor eh shibún, pynban ka long ka jingpyntngen kaba khraw ban don mano-mano la ka ban ïakren ïakhana. U ebanjelis u ïadei bha ïa kane ka kam, namar u long u riewsaidthma Khasi basngewtynnat, u don khlem kut trai shuh ka jingkynshew jong ki jingïathuhkai khutia mutia, ba u lah, ha ka shikyntien, ban ïakren sngewtynnat ha kano-kano ka sobjek bad slem katno katno. Shibún bah na ki nongpang ki dei ban long ki riewpyrthei, bad ryngkat bad kine u Kpa ka Hen ha kaba nyngkong, u ïakren ïakhana shaphang kiei-kiei kiba shait jia man ka sngi; nangta, haba u la ioh bat ïa ka jingsngew shaniah bad ïa ka jingpynleit jingmut jong ki, un lam ïa ki jingmut jingpyrkhat jong ki sha ka niam bad sha ki jingmih bakhraw jong ka jingim. U Dr. Griffiths u la kren pynthikna ha ngi ba ka kam bakhraw la leh ha

kane ka rukom la ka paw jem, bad ba bún, lada jia ba kylli ïa ki mynno ki la ïohi nyngkong eh ïa ka Jingshai, kin jubab, "Ha ka kamra-ap bad u Kpa ka Hep." Hadien-hadien ngi la ïohpdiang shibún ka jingwankai na ki Khristan ba na Mawphlang bad na ka shnong rit bamarjan. La don uwei u nonghikai basngewtynnat jong ka skul mishon, na ka shnong rit ba ha Mawreng, uba la wallam ïa ka rejistor skul ban pyni ha ngi. Ka kyrteng jong u ka la long u Khraw, bad ngan ïai kynmaw barobor ïa u na ka bynta ka jingstet jubab ba muk-mak bad ba sngewthiang jong u ba u pynlong ha ka jingkylli ka jong ngi. Ba u ïathuh ïa ngi ba u la don ar ngut ki khún shynrang kiba kyrteng u Wellington bad u Washington, ngi la ïakylli ïa u kaei kaba la pynlong ïa u ban ai ïa ki kiba kum kita ki kyrteng. Shisyndon u la jubab, "Namar nga kwah ïa ki ban long ki shipai babha jong u Jisu Khrist." Ha ka por noh-phai-sngi la ïalam ïa ngi lyngba ka shnong rit jong ka Mawphlang da uwei u nonghikai, u Wan, uba la um lah kren Phareng shibún, u la pyrshang katba kot ka bor ban pynsngewbha ïa ngi, bad u la pynpaw u lok uba sngewtynnat. Ka rukom da kaba u la pyrshang ban ai jingbatai ïa la ka jingieit jong u ïa ngi ka la long kaba ktah mynsiem. "Ka jingdon jong phi," u la ong, "kum ka jingphohsniew basngewtynnat ïa nga" ; nangta pat, "Nga kyrmen yn ri pynim ïa phi na ki jingkhie-dew jong ka duriaw bah Atlantik baïar bad ki jingatphyllung jong ka Mediterranean ba khie erïong bad ba yn pynpoi shen khlem lei-lei biang pat sha la ka ri ha kaba la kha ïa phi." Kane ka la long ka jingong kaba khlem artatien ka la pynlut por katto katne kynta ïa u lok samïa jong ngi ïa ka ban khreh ; hynrei ka la shu pyni ïa ka jingrhem mynsiem ka jong u. Ka iew ka la dang long hapoh shnong, bad sha kane ka jaka ngi la ïaïaid shiphang hapdeng u paid ïadie ïathied ba ïabún ktien, kiba la ïadie ïathied ha man la ka jait jingthied jingdie. La don ruh ym jngai nangta ka jingiasiat thong. Ha kine ki jingïasiat thong kawei ka shnong ka ïamadbor bad kawei ka shnong, ba kumta ka mynsiem kynhún ïaleh ka kiew bha ha ka

jingïashongshit; shuh-shuh ki ïadon de khah-khah bad ka jadïh ïabám bad ka ïahalla bulla, bad búnsien eh ka kut ha ka ïashoh ïadät, bäd na ka bynta kine ki daw, ïa ki Khristan ym shah ban ïashim bynta ne ban ïadon ha kine ki jingïaleh. U païd bashongshit u ïatawiar sawdong ki nongïasïat, bad haba leit dei ha ka sohpdung kito kiba na ka iïang u nongsiat khnam uba jöp ki ju ïakynjih ki kjat, bad shad ha ka rukom ba-ithamula, ki da kyrdem ki kjat ha ka khyndew, ki da ïarwai phawar la kumba ïajléw ka jingrwai risa jop. Ka jingsawa basngéwngiew jong ki ka ïai sawa haduh ban da miet thlïp. La pynbeit ba u Rangbah Jura, "u John Jones, ka Talsarn jong ka Ri Khasi," un ïalap ha Mawphlang ha kala ka jïnmiet, bad ka la dum ngaïn haba u la wan poi da ka kjat na Mairang, ka jingjngai kaba khatsan mail. Ia ka baje iingmane la tïed, bad shata ngi la ïapynbeit la ka lyñti jong ngi ban leit sngap ïa u ebanjelis badonbor. Ka ïjngmane kaba mynta ka long tang ka ïing rim ba la weng noh baroh ïa ki jingker bapynkhlad kamra; la shu tbeh pynshai bangut banget da ki khyndïat ki mombati, bad ka la kham sngew daït-thah. Ia ki jaka shong baroh shen-shen la pyndap, bad katto kätne na ki riewpyrthei ki la ïawan jngoh ban sngap ïa u nongkren Khasi bapnah khïen. U Rangbah Jura u la rung, u la leit kiew ban leit shong ha la ka jaka jong u kaba hajan kawei ka miej rit, bä la klum bha slait da ka jaiñkup jong u, bad u la sdang ïa ka jingïaseng. Ka jingsawa jong u ka long kaba kynüd sngewtynnat bad shai bha kdiar, ka jingnang ban pyndonkam ïa ka ktien ka long sha bapynlyngngoh, bad u long uba la bám bha kaba pyndonkam ïa ki jingong ktien Khasi bad la ki ktien kynnoh ba shoh sngewtynnat ha ki shkor. Ka dkhot jong u ka la long "Naba ka lyngkor jong nga ka long kaba jem, bad ka jingkit jong nga kaba sting." Ka jingïathuhkhana jong u kaba pyn-khih mynsiem ka kham thew eh sha ki riewpyrthei, kiba ïa i-khih mynsiem jur, ka páw; u la pyni ïa ki da ka jingseinïa ba shai bad ba dung ha doh kumno ba ki la long kiba shah ban don ka lyngkor ka pop ha ki jingim pyrthei jong ki bad ha ka jinglong mynsiem, u da ring ïa

ki nuksa jong u na ki jingjia jong ki kiba jia man ka sngi. Ha ka pyrthei mihngi kiba ki shait ïohi khah-khah eh ki long ki shi-hár ki masi dab ba ki lúr shitom ba la pynkit khia ïa ki nadien, bad ïa ki nongkit jingkit kiba dem shitom hapoh ka jingban ka jingkit jong ki. "Khmih ha kitai ki masi-dab ba shah jynjar," la pyrta u nongïathuhkhana, "bad la ki ryndang ba la mong bad ba la mih snám jong ki hapoh ka lyngkor ba i-runar bad ïohi *ïa lade hi.*" Da kaba wallam ïa kane ka mat ban kham ngam shuh shuh, u la pyrta, "Balei te ba na kawei ka sngi sha kawei pat ka sngi phi donkam ban khih dai shi dai hapoh ki jingkit jong phi, kiba pynjngem snám ïa ki ingdong jong phi bad kiba ot pynpáw dak ïa ki khlieh ki jong phi da u star uba pár lyngba jong ki, bad búnsien búnsien eh ba da thait lwait bad thap duh mynsiem harúd lynti ? Phim ïohi ba dei u Soitan uba dang tyndung ïa phi da ka kti ba khlem jingisnei ; dei ma u uba la shim ïa ka tyngka paisa jong phi ha kaba dih bad ai jingkñia na ka bynta kiba la ïap, bad phi long ki mraw jong u." Kane ka la long ka jingai lyngkot ïa ka jingkiew badonbor kaba la pynkut ïa ka bynta banyngkong jong ka jingïathuhkhana jong u. Nangta pat u la ïaid pat bad ka lyngkor bakynja mynsiem jong ka pop, ka jingdum ba i-shyrkhei jong ka mynsiem, ki raibi ba i-triem bad ki jingngeit bieij ba teh mráw kiba long ka jingteh lyngkor jong u Soitan U la pyni dur ha ki ktien ba pynipáw bha khrek ïa ka jinglong ba diaw mynsiem bad ba khlem jingkyrmen jong ka mynsiem hapoh ka jingsynshar jong ka pop, bad u la sangeh ; nangta kynsan kynsan, da ka jingbthei jong ka jingkren badonbor, u la thér halor hangta ïa ka jingai jingshai badonburom jong ka Gospel da kaba sei dkhot, kito ki ktien basngewthiang jong u Khrist, u da tyrwa ïa ka lyngkor bajem jong u bad ïa ka jingkit basting sha kito baroh kiba shim ïa ka. U Dr. Grifiths u la pasiaw stet ïa ka jingpynkylla ïa ki ktien katba ka la nangïaid sha ngi, hynrei ngi ha ka jingshisha, ngi la sngew da shisha ka kabu ïa ka ban leit ïohsngew da la ki shkor ïa u

syiem jong ki nongïathuhkhana Khasi, bad ngan da sngewkwah ban ïohi ïa u ba u ïeng ban pynbna ïa ka Gospel ha kawei na ki ïingmane heh jong ngi ha ri Wales. Ka jingsah jong ngi ha Mawphlang ka lajan kut, naba ngi la dei mih ban leit sha Sohra la dang step ha kawei pat ka step.

LYNNONG XXIII

KA SOHRA BAD KA SHELLA.

SNGI SAITJAIN, *Kyllalyngkot* 3.—Kito kiba la ïabúd lem bad ngi baroh shikatta ha ki jingïaid jong ngi ha ki Ri Lúm kim donkam ba yn ïathuh ïa ki ba ïa ki jingpynkhreh pynkhrum baheh la donkam ban pynkhreh na ka bynta ka jingleit lynti jong ngi na Mawphlang sha Sohra, ka jingjngai kaba kumba san la arphew mail, bad khamtam eh haba ka kynhún jong ngi ka kynthup ïa u Dr. Griffiths, ka mem Griffiths bad ka ïing ka sem jong u, ïa u Sahep bad ka Mem Thomas, kiba dei leit ha ka lynti jong ki sha Calcutta. U Dr. Griffiths u la long u nongpyniaid ia ki kam ki dam, bad um shym la shem khyndiat shuh ka jingshitom ha kaba pynioh laiphew ngut nongkit ïa kiba la donkam ban kit ki jingkit ki jingbah, ki jaiñ thiah jaiñ dem bad ki jingbám jingdih na ka bynta kaba katta ngut ki nongleit lynti. Donkam ka jingpynthikna kaba kham phér ba dei ban leh khnang ban pynthikna ïa ka jingwan pynpáw khmat jong ki ha ka ban ïamih ha ka jingleit lynti jong ngi. U Doktor u la ïakut ktien bad ki katto katne sngi lypa sha khmat, bad u la pyniohna uwei pa uwei na ki ïa la u star (da uba ïa ka jingkit la pynskhem ha ka ingdong jong ki), ïa kiba u la buhrieh ha ka ïing Mishon. Katba u dang bat ïa kine, kine ki nongkit kin nym lah phet—kan long ka jingpynkheiñ burom ïa ki lada ki leh kumta—kumta haba la pynmih ïa ki star da u Doktor, ki nongkit khlem lait uwei ruh na ki ki la ïawan tur sha khmat ban kam la u jong u jong. Katba ngi la nang sdang ïa ka ban ïamih noh, la ïohsngew ïa ka jingkynúd jingrwai ; mano re mano ba la sdang ïa ka jingrwai ïakhlad ba da ka Khasi, bad ka jingkynúd jingrwai ka nangkiew nangkiew ha ka jingsawa jam katba la nangkem jingrwai lut da baroh. Ym don ba lah khlem da sngewktah mynsiem jur ha kaba kum kata ka jingïohi ; bad ryngkat bad ki jingïaisawa jong kane ka jingrwai ïakhlad ha ki shkor jong ngi, ka ïing Mishon, ka

shnong Mawphlang, bad ki lok ki jor bashisha bad ba ai jingsyaid mynsiem ia ngi hangto ki, ïaid lait noh na ka jingïohi jong ngi. Ka la long ka step ba-itynnat, bad ngim pat shym la ïaid jngai ba ka jingïohi ka la kem ïa ka jingmut jingpyrkhat jong ngi ïa kaba ngin ïai kynmaw kyndiang barobor. Ka jingsawa thnum khñi-ïám, ba kum ka rukom tim-kñia u nongkñia ka wan sawa ha ki shkor jong ngi ; ngi la nang ïaid khyndiat sha khmat, bad ngi la ïohi, ba ïalang lymbung ha kawei ka ïing, ka kynhún ki trai-ri hapdeng ka jingïakñia ïakhriam bad ka jingïalympat pylleng, bad ki jingsawa ki ïa mih na ka shyntur uwei u tymmen briew uba la shong kynrong hapdeng jong kata ka lymbung briew. Kaba phylla ban ong, ka jingleit jong ngi shaïa sha jan kam shym pynwit ne pynsangeh ïa kata ka jingtehnïam tehrukom, bad ngi la ïaïeng tawiar ban khmih ïa ka, u Dr. Griffiths u da batai ïa ki jingleh ha kaba khih kynriah shane shatai bún rukom. Ym ju la don mynno mynno mynshuwa, ïa ngi ïa ïatyngkhuh búnsien bad kaba kum kane ka kynhún, ba la shah ïa ngi ban khmih ïa ki ba ki kñia, ki da sangeh noh ha kata ka khyllipmat ba ki ïohi ïa ngi, bad ki da ym treh shuh ban nang ïaid shaphrang. Hangto la shong dem khohsiew u nongkñia, u tymmen briew uba la i-jakhlia sat jatmat, bad ka dur khmat ba ran syrti bad ba i-saitmet ban peit, u da ksoh bat ha kawei ka kti ïa ka syiar lúd bapli ba kyrthlab bad ha kawei pat ka kti ïa ka tari ba la shut phyrnai ; ha khmat jong u la don ka boll snám ba la milai lang bad ki pylleng pait, ka jingïohi kaba i-kynsha, bad tawiar sawdong jong u la ïeng ki nongïajngoh ba ïapynleit jingmut, kiba sngap jar bad ba i-lehkhia mynsiem. Ka jingtim-kñia, basngewjew mynsiem bad ba pynmut ngiew, ka la nang ïaid shaphrang, bad ka la long ka jingdwai ha kata ka rukom ba ki ksuid kin pynkhie bieij ïa kito baroh kat kiba u ïakynduh, kumta ba un ïoh pynthylli ïa ka tyngka jong ki khlem ka jingtip jong ki. Ka jingdwai aïu de kum kata ! Hateng hateng ka jingkynúd khñi-ïám kan phai sha ka jingjlew leh khie-bieij, kumba u bitar shla bad ki ksuid bad ka byrngem byrsit,

ka kynshi ka kynphuit. U sangeh, bad nangta un dem khrup ha khyndew ha ka jinglehpang mynsiem jong ka jingsngewkhuslai sat; nangta da kaba ksoh bat skhem ia ka syiar, u pynngam jrup ia ka khlieh jong ka hapoh ka boll snam, bad u synreit ia ka búnsien búnsien; ryngkat bad ka jingdwai patung pateng u pynpar ia ka tari lyngba ka ryndang ka jyngthaw ba ang ia-iap hob-hob, bad suki suki u patar ia ka lyngkhot lyngkhot. Ban lei ban-da iathuh bniah? Ki dak kim long kiba bha; u tymmen jynjar ba la shah pynbieij um lap ia baroh ba u iakynduh kiba bieij; da kaba thnum bitar aiu re aiu, u pashat sharúd ia ka syiar ba la ot tukra; ki nongiapeit ki iapeit sngewsih iwei ia iwei pat, bad ki iakynriah noh, bad kumjuh ruh ma ngi, kiba i-thait bad i-saitmet bad kaei ba ngi la leit iohi. Baroh sawdong ka la long kaba shai phyrnai, kata ka step ba-itynnat: ka sngi ba-idonburom nalor ki khlieh, ki dieng, ka lyér bad ki lyoh bapér—baroh ka mariang—imat kumba ka iamane ia u Nongthaw Bakhraw; hynrei hangne la don kine ki *briew*, ki jingthaw ba hajrong tam jong U Blei, kiba iadem thiah ia lade ha ka jingdum tliw-tliw jong ki mynsiem jong ki ha ka jingdwai pynpang mynsiem ha khmat ki ksuid ba shu mutdur; ka jingthaw la jong jong ki jingiatiplem ba kit-pap jong ki. Ym ju la don mynno mynno mynshuwa ba ka kam jong ka Mishon kan páw kham donburom ban ia ha kata ka step katba nga la nang iehnoh shadien ia kata ka jingiohi ba sngewsih bad lada lah ba yn pyni ba leh ha la ka ri jong ngi hi ba la ioh katu ia ka niam, nga sngew thikna ba ngin nang kham sngew shitrhem shuh shuh bad rhem jingmut ha kaba kyrshán ia ka kam ka Mishon ha Ri Khasi. Ka lynti jong ngi ka la dei iaid lyngba ka thaiñ kaba la pynpeit lyngngoh; lyngba ka jingiabteng ter ter jong ki krem ki kroh ba thliew bha jhak ba la tap rben da ki khláw, ka iaid lyngba ki riat ki ram bajrong baieng rashéng bad najrong ki wahbah ba mareh stet. Ka jingsawa kynúd jingrwai ka wan hér baroh shi lynter kata ka them; bad, na tang khyndiat por, ka kynhún jong ki khynnah skul, ba la pyniaid da u nonghikai jong ki, la lap ba ki iaieng harúd surok. Kine ki la long na ka

shnong Máwbeh, jngai halor ki lúm bah. Ngi la ïakynjut-kti bad ki baroh, bad la ïakren sngewnguh ïa ki ba ki ïawan jngai katta katta ban ïakynduh ïa ngi. Ki lok ba ïasynrán jong nga slem slem ki la long ki ar ngut ki ebanjelis, kiba ïa ka jingïakren ïakhana bad ki nga la da sngewmuja than. Shen shen ngi la ïa kylla long ki lok bakhraw eh, bad ka jingïakren ïakhana ba ka phai sha ka sobjek jong ka jingïalap, nga la kylli ïa ki kaba kum kano ka rukom kren ba ki pyndonkam, ha kaba ki shait ïalap, bad bún kiwei kiwei de ki jingkylli, bad khatduh khatwai nga la shem ba ki la don la ki kot ïathuhkhana jong ki ha ki pla jong ki. Khlem pynslem tang shikhyllipmat rub ki la pynkhamti ïa ki ha nga ïa ka ban pule. Ia ki tnat bad mat jingkren la da thoh shai itynnat bha eh da ka sia, bad don ki bynta ba la thoh kawei pa kawei ka ktien. Kawei ka jingïathuhkhana, ïa kaba u Kormuni Sing (u khún jong u Borsing) u pyni ha nga, ha "ka tnga u Lot" ka don ka jingtbit shikatdei. Nga la kylli ïa ki slem katno ka por ba ki ju ïalap, bad ki la jubab, kumba imat ki sngewlehraiñ ïa lade hi ba kin pyrshang ban leh kham bha hadien habúd, "O, kumba shikynta shiteng." Ki Khasi, kum ki nongsngap ha ki jingïaseng, kim pat poi ha kata ka púd ha kaba ïai khmih baje bad ju phai luk-liak sha ki baje heh tang shu la palat ka jingkren ïa ka jingbuhpúd pyrkhing kaba lai pawa kynta. Markhongpong ïa kata, katba nga lah ban lum jingmut na ki nongïathuhkhana samla ba ha krung jong nga, ba ki kheiñ ïa ka jingbang jong ka jingïathuhkhana shibún eh da ka jingjrong jong ka. Ngi la ïaleit kumba shiteng lynti ha kaba la ïashem ia ngi da ki lai tylli ki kulai, ba la phah na Sohra da u Saheb Griffiths Hughes ; ar tylli na kita ki dei ki jong u Syiem Sohra, u briew uba la knieh ïa ka khet Syiem u Borsing, bad u nongshún ïap nongshún im ïa ka Niam Khristan. U Saheb Hughes, la kumno kumno, u ïakren bha ïakren miat bad u, bad haba la pán kylliang kulai ban ïarap ïa ki katto katne ki lok samla jong u ba ha ka lynti na Mawphlang, u (kata, u Syiem) u la ban ba un phah ar tylli ki kulai Arab baitynnat, u da buh ïa ki ha ka jingsngewbit jong ngi ha

kano kano ka por ba ngi sngewdonkam bïang ïa ki. Ngi la ïakiew ban shong, bad ngi la ïaïoh ka jingïashongkulai basngewtynnat ïa kaba sah jong ka lynti jong ngi, bad shibún bah ki lok ki jor, naba ki kynhún Khristan Sohra ki ïashem ïa ngi hajan man la ka khongdong bad khongwiang lynti bad ki jingwiat samrkhie ba pdiang sngewbha. Katto katne mail na ka jaka ba ngi thew ïa ka ban poi, uwei u mot rim ba da u maw u la ïeng halor iwei i lúm kyntoit, bad sawdong ïa une la don u paidbah bakhraw jong ki briew, kiba, haba ngi la poi ha kaba ki ïohi, ki la ïasdang ban kaweh kti bad ban risa jam bha, nangta ki la pynsawa ka jingrwai pdiang sngewbha kaba la neh haduh ba ngin da poi haduh ha ki. · La don u Saheb Hughes hapdeng jong ki, ba la riam ha ka sut sarot bakhawrew bad u da phong ka tupia kyrdeb, u da rwai bad risa jam na baroh phar, bad ryngkat bad u la don ki khún rit jong u. Kaba ïakynjut-kti bad ki "Khublei shibún" ka la neh katto katne minit, nangta ngi la ïasdang biang la ka jingïaid jong ngi sha shnong Sohra hapdeng jong u paid lymbung bakhráw, kiba la ïaid mareh baroh shilynter, ki da ïakren kai biria bad ka ïarkhie, ki ar ngut "ki nongwei" ki da long shai ka dáw baluilui jong kane baroh. Ha krung jong ngi la ïaid u Rangbah Khnong, u nonghikai ba ar ha ka skul Sohra, u ebanjelis samla ba la ïoh jinghikai bha bad ba khlaiñ bor, uwei na ki khlúr ba dang sdang mih jong ki Ri Lúm, bad u Rangbah Amir, u riewshongskul ba sianti eh bad u ebanjelis ba ai jingïaroh. Nangta, kine ki samla ki kren Phareng beit bha bad kumba túid ka um, bad ka shai ba ki la pule shikatdei, bad ka la long kaba sngewbha shisha ban ïaïaid ryngkat bad ki bad ban ïakren bad ki. U Saheb Hughes u la kiew ha uwei na ki kulai, bad u la pynkodom noh ban leit ïathuh ïa ka Mem Hughes ba ngi la nang ïawan. Ka Sohra ka don ka jaka tei ba pynsngewrngai shibún eh. Ngi la dang ïaïaid lynti baroh shilynter ka lynti riat bakhim bajrong joit; shen shen kumne kumne ha baroh ar liang jong ngi la ang ki jingang riat-bah bajylliew, bad jngai jngai sha jngai bak-ly-

bak la pïar ki them ki kroh ba i-khlaw ban khmih. Ka jingktah jur jong kane ka jingïohi ïa ka riat ka ram ba i-phieng ka la nang kham pynjur shuh shuh da ka jingi-ngut-ngut ha baroh sawdong—ki lúm rit ki páw kham heh ha ka jingdum, bad ki jingpdang ba ang ryngheng bad ki krem ki kroh baïong synñia ki kham páw i-ngiew shuh ha ka jingshai ngut-ngut bam i-thikna. Ha tmier jong kane ka riat la ïeng ka shnong Sohra, ba pawnám kum kaba nyngkong eh na ki jaka Shong Mishon jong ngi bad ka *Bala* jong ki Ri Lúm Khasi. Shen shen shuwa ba ngin poi ha shnong, ngi la ïa ïohsngew ïa ki jingsawa jong ka jingtem jingput basngewkynsha, ki jingput sharati, ka jingtied ki ksing, ka jingsiat suloi, ki la ïamilai lang bad ki jingjléw ba shongshit kaba la kiew shajrong jong baroh ka jingkhynwin ba pynsngewkwah tip. Katba ngi la nang ïajan ki jingsawa, da shisha, ki la nang kham shai kham shai; bad, ba la ïasngewshohbieij, ngi la ïakylli ïa la ki lok samla jong ngi ki dei kiei. "O" ki la ong, "u Syiem u dang shna ka jyngtep ïa ka kmie jong u, bad u dang pyntrei ïa la ki khún ki hajár jong u na ka bynta jong u" Hynrei shaphang u Syiem bad la ki khún ki hajar jong u shadien biang. Ngi la ïaïaid na ki rúd ka shnong Sohra, bad khatduh khatwai ngi ïapoi ha Nong-sawlia, lane ka kyntoit ha kaba baroh ki Khristan ki shong ïing shong sem, bad ha kaba don ka ling Mishon, ka ïingmane bad ki skul. Ngi la ïakyrda ban kiew artet u lúm rit, nangta lyngba ki dieng katto katne, bad ha khmat jong ngi la shat phyrnai khriak ki sharak jong ka Iing Mishon. Hangne ha ka jyngkhang la ïadon u Sahep bad ka Mem Hughes, kiba la ïamareh mih shabár ban pdiang ïa ngi, bad ki la ïañiat ïa ngi sha ki shuki pynjem met ba ha khmat ka ding kaba klang. Kawei pa kawei ka pynidak ïa ka jingpdiang sngewbha, bad kiba sngew-bha, bad kiba sngewsuk eh ngi la sngew hapdeng kiba kum kita ki lok, kiba ki jingïaleh ïap ban khot ïingbasa jong ki ki lajan pynsaw kyrang ïa ngi da ka jingsngewleh-raiñ briew. U Sahep Hughes u la long u nongkhot ïingbasa ba radbah, bad ka janmiet ka la shu ïaid lait stet than eh.

SNGI U BLEI, *Kyllalyngkot* 4.—Ka Sngi u Blei ka shat jingshai step ha Nongsawlia hynrei ym ha Sohra. Hangto ka tied-ksing, ka put sharati, bad ka jinglynñiar kyang ki la nang ïaid naduh dang step ngaid. Ka jingdwai jingïaseng step ka la long, kumba ju long, ha ka por hynñiew baje. Ka ïingmane ka la long kaba heh bha (kaba ar ha ka jingheh ha ki Ri Lúm), kaba ngiam sanspah ngut briew ; ka la don ka jingpynipaw jong ka jingpynsngewsuk baroh sawdong jong ka, bad ka pulpit bad ka jaka shong ki tymmen basan ki la long thik ha ka rukom Welsh riewhyndai ; ka la long, nalor kata, kaba la khuid sat, bad ka sharak iingmane ba-itynnat, ba la pynsdien na sad, ka jingai sngewbha jong u Rangbah Borsing. Ngi la lap katto katne ha kane ka jingïaseng dwai step. La don kawei kaei kaei kaba long phér kyrpang ha ki jingïaseng ba ha Nongsawlia, bad kata ka la long ki jingsawa bajam jong ka jinglong riewpyrthei shabár. Hapdeng kaba ïarwai, kaba ïadwai, bad kaba ïalap ki jinglynñiar kyang ba la dih buaid bad ki jingsawa jong ki sharati bad ki ksing jong u lyngbung paid ha ka kpep thang briew ki la bthei jam ha ngi katba ngi dang don hapoh iingmane, bad ki la ngam jylliew ban pynshai ïa ka jinglong bashisha ba ehrang jong ka jingïaleh ba dang ïai ïaleh pyrshah ïa ki bor ka jingdum. Hooid, ka jingïohi ba i-donburom, kata ka jingïalang jingïaseng jong ki Khasi, ba la pyllait im na ka jingkhúm jingteh mráw ba-ishyrkhei jong ka pop bad na ka jingngeit bieij ba ïaid kyrthom palat tam, kiba ïamane bad ngi ha kata ka step Sngi shongthait bajaijai ; hynrei ha ka shikhyllipmat ar khyllipmat kawei pat ka liang badum jong ka jingïohi ka wan shai ha khmat jong ngi ba ngim dei ban shong hun mynsiem bad kaei ba la leh, naba dang don hajár-hajár ha ka Ri Khasi kiba long ki mráw sha ka jingkwah brai bad jingkwah jakhlia jong man la ka jait jinglong ; don da ki spah ha Sohra, kiba hajan eh ngong, naba sngap ha kita ki jingjléw ba kum ban khie-bieij ki jong ki, ba, la pynlamwir kumta da ka dih, ki pynkhreh ïa ka jaka shongthait ïakut ïawai na ka bynta ka kmie u

Syiem. Ngam ju la don mynno-mynno hapoh ka ïingmane mynshuwa ha kaba kum kine ki jingjia, bad, lada uno-uno un sngew khih mynsiem ha kano-kano ka por, uta un sngew ka jingsngew shitrhem mynsiem ïa ka kam mishon hangto. Mynno-mynno ruh ém mynshuwa ngam ju la tip ïa ka jinglong riewpyrthei ha ka dur ba kham ïatur pyrshah, kum kaba ka bthei shapoh ka ïingmane ha ki sur rwai ba sngew khar-khar, bad kaba la pynwit pynkulmar ïa ka jingkynúd jingrwai jong ka jingmane Blei – ba la pynwit pynkulmar, O, ém ym tang katta hynrei kaba la nang pynlang shuh-shuh ïa ka jingsngewshit mynsiem ha kata, kaba kum kata ba ngam pat ju la ïoh mad mynshuwa. Katno kaba shisha ka jingdwai ban pán jingïarap na Uba hajrong ban mih shabár bad ban pynphriang ïa ki khubor babha ka páw mynta ; katno kaba sngewshitrhem ki ktien jong u nongïathuhkhana, katno kaba sngew ai mynsiem la long ki jingrwai basngewtynnat, katno kaba ai jingtngen long ka kular ka Baibl bad u Blei ba Un ïai don ryngkat barobor bad la ki briew ki jong U : ba ha ka bor ka jong U yn risa jop khatduh khatwai halor uwei pa uwei u nongshún bad ban teh kynjri ïa u Syiem ka Dujok ! Haduh katta ka *Jingsngewshisha* ka long ka jingïaseng, ba uno-uno u sngew kum ban mareh shabar, haba ka la dep, shapdeng jong kito ki riewjynjar bapli ba la shah pynbieij ban ïathuh ha ki shaphang ka pop jong ki bad ka jingbieij. Ka Skul pynpaw ka la sdang ha ka por shiphew baje, bad man la ka jaka shong ka la dap mam. Ngi la ïaïaid lyngba ki klas baroh, ngi da kylli jingkylli, bad la ïoh ki jubab kiba pynhun mynsiem shibún eh. Ki khynnah rit ki la pyni ïa ka jingtip kaba bniah shaphang ka histori ka Baibl, bad ki nongpule batbit kiba kham san ngi shem ki long kiba la bám bha ha ka thiioloji shaphang ki Shithi u Paul Bakhuid. Ka rukom da kaba katto katne na ki dkhot la batai ha ngi ka la long kaba shai sha ba lyngngoh bad kaba dap biang pura, ka da pyni ba ki riewpule ki la long "ba la suh-thied bad ba la pynshong nongrim ha ka jingngeit" bad ba ym lah da kumnokumno ba yn pynphai ïa ki na ka jingkyrmen jong ka

Gospel. Ka jingïaseng sngi ka la long ha ka por shibaje, bad u paid wan jingïaseng uba la itynnat. Hadien jong ka jingïaseng lam khmat, la pynbaptis ïa i khúnlung, ka jinglehniam kaba pynsngewtynnat eh; nangta u Doktor Griffiths u la ïathuh ka jingïathuhkhana kaba sngew shitrhem, bad ha kaba kut la ai jingkhawai u Trai sha ki babún, la ïadon lang hangta ka kynhún Khristan na ki nongrit ba shajan-shajan de. Bad kaba katno ka bor ki la dei ban ring bor na kane kaba sngew-shongkhia tam na ki jingïaseng, ha kaba ïadon ka jingïa-syllok bad u Trai bad u Kynrad jong ki—ka bor na ka bynta ka jingïaid jong ki ba ha la ka sngi ha ka ri ki riewpyrthei! Ki da shisha ki donkam ïa ka jingkieng atiar baroh jong u Blei, ban phong ha ka jingdá shadem jong ka hok bad ka stieh jong ka jingngeit; ban don ka tupia jong ka jingpynim ba ïai shat phyrnai ha ki shyllangmat jong ki, bad ka waitlam jong u Mynsiem ba ka thabá ha ki kti jong ki. Ka jingïaseng janmiet ka la sdang ha ka por sáw baje, kumta ba kito kiba la wan na ki jaka kiba jngai kin ïoh leit ïing ha ka por kaba biang. U Sahep John Thomas u la dei ban ïathuhkhana, hynrei u la pán máp ïa lade na ka dáw ba um shym pat pynkhreh ban ïathuh-khana ha ka ktien Khasi. Ia ka jingïaseng, namarkata, la pynkylla sha ka jingïaseng rwai, ïa kaba baroh ki ïamuja shikatdei eh. U Sahep Thomas u la long u nongpynïaid, bad ngi la ïaïeng ha krung jong u ban ïarap ïa u katba ïalah synei. Ki Khasi ki nang ïa ka sur basngewtynnat "Moab," hynrei barobor ki shait bakla ha kawei ka jaka; ngi la ïakdew ïa kane ha ki, bad shen-shen ki la pynbeit ïa ka jingbakla. Ngi la ïarwai sa rwai, kawei ka jingrwai hadien kawei pat, haduh ba ym imat shuh. Ka kynhún leit jingïaseng imat kumba ka la ïasngewbha eh bad ka jingïaseng, bad, la ïathuh ïa nga, kin jin da la mon ban sah kumta baroh shimiet hapoh ïingmane, lada ngi la kwah ïa ki kumta. Ngi la ïarwai ha ka Iing Mishon haduh ynda la miet thlip.

LAH SNGI U BLEI, *Kyllalyngkot* 5.—Ngi la ïakhie dang step ngir ha ka step ka babud, bad la ïamih kai

shabár bád u Sahep Hughes ban ïaleit khmih katto katne ïa ka Sohra. Ka la ju long ka jaka sah jong ka Sorkar Assam, bad kumta ba ka lah ban sngew kob sarong ïa la ki jingtei badei paidbah ba-ishongkhia, bad shibún ki jaka shong jaka sah ba i-khia jong ki riewsorkar baheh bahaiñ. Ïa kine, ha ka jingshisha la iehnoh ïingjah mynba pynkynriah ïa ka Sohra sha Shillong, bad kine ki jingtei mynta ki la nang twa nang jot, khlem tnúm, bad don na ki kiba long tang ki kynton lyngruh lyngram ba la jot. Ngi la ïaïaid lait na syndah u mot baheh, u máwsáwdong ba nep shluin, ba la pynïeng ban buh jingkynmáw ïa u Daniel Scott, u nongjop ba nyngkong eh jong ki Lúm Ri Khasi bad Jaintia ; ruh ïa ka jyngtep jong u Sahep Daniel Jones, uwei na ki mishoneri jong ngi, uba la thiah-ïap na ka lyïur India ba u la leit mih shabár, bún bún bnai, ka jingïohi kaba isynei khop. Haba ngi la ïapoi ha ka Iing Mishon, ki lyngbung lyoh barben ki la dang kiew artet na ki them bah ba harum jong ngi, bad shen-shen ïa ngi la tap khlup ha u lyoh khyndew uba la neh baroh shisngi. (Ia ka shnong Sohra la tei phér kyrpang ha uwei na ki kti lúm ba ïabteng ter-ter jong u Lúmbah Mangkashang, bad ka sngewmuja ha kata ka nám basngewsarong ba ka don u lapbah bajur tam lait noh kawei ha ka pyrthei). Ngi la ïapynlut ïa ka step ha ka rukom kaba sngewtynnat eh, ngi da ïaleit khmih ïa ka skul, naduh ki klas ba ha khlieh duh haduh kiba rit tam. U Sahep Hughes u shimti ïa ka klas kaba nyngkong, kaba ha ka por ba ngi ïadon ha Nongsawlia ka don hynriew ngut ki nongshongskul, man ka step naduh hynriew haduh khyndai baje. Ngi lap ïa ki ba ki ïashong halor baranda, bad ka kynton ki kot bad katto katne ki sleit ha khmat jong ki. Ki rta jong ki kin long naduh khathynñiew haduh arphew snem, bad uwei pa uwei u don ka khmat peit ba i-nep bha. Ngi la ïasdang bad ka histori, badei shaphang ka ri India bad England, ngi da kylli jingkylli ïa ki na ki kot pule jong ki, bad ki la ïajubab bha. Shu pyrkhat kai ïa u samla Khasi ba un ai ïa phi ïa ki jingim patung pateng jong u William Pitt bad ka jinghiarthma u

Clive. La búd sa ka Euclid, bad ki ïa pyni ïa lade hi kiba pynhun mynsiem ha ki lai tylli ki kitab banyngkong eh sha khmat. Hadien katto katne sa ïa ka jingkheiñ ba la kham sha khmat, ngi la ai khein ïa ki ki jingkheiñ ha ka Aljebra bad kawei ar ki jingkheiñ ikweshon, ïa kita baroh ki la kheiñ khúid itynnat bad dei thik. Ki pyni ba ki la bám bha ïa ki kot pule jong ki, bad ki phalang ka jingai burom ka bakhráw ha kiba pynnang ïa ki. Da kaba iehnoh ïa kane ka klas, ngi la ïaleit kylli tohkit ïa ki skul kynthei, ba la hikai da ki kynthei Khasi hi, bad hangne ngi la sdang na trai, ngi da ïa ai ki dikteshon kiba jem ïa ki khynnah rit, ïa kaba bún na ki ki la ïathoh khlem bakla; ka jingthoh-dak ka la long khlem lait iwei ruh, kaba la bha sat. Nangta ki la ïapule beit thik ïa ka poitri Phareng, bad khnang ban tynjuh ïa ka jingtip jong ki ïa ka Phareng, ngi la ïakylli ïa ki ban ai ka jingïathuh lyngkot jong kawei pa kawei ka dkhot ha ka ktien Khasi, u Sahep Hughes u da long u nongbishar. Ki la ïaleh kumta, bad ka jingkylla jong ki sha ka Khasi la ong ba kaba beit, kaba la pyni ba ka jingtip jong ki ïa ka Phareng kam kut noh tang ha kaba shu nang ban pule ïa ka. Ha ki klas kiba kham haneng ngi la ai ki jingkylli kiba khia ha ka Grammar Phareng, ha kaba ngi la shem ba ki lok Khasi ba dang rit jong ngi, ha kaba shu kren noh ha kat kaba ngi leh kumta, ki la kham ïaid shaphrang wat ban ïa la ki nong-eksamin jong ki hi. Nangta la ïaleit khmih sa ïa ki skul pdeng bad ba kham harum jong ki khynnah shynrang. Ia ki ba shongskul la hikai lang ha kawei ka kamra heh, ïa kaba la pynshlei phok. U nonghikai rangbah u la long u Bengali, bad la don u Rangbah Khnong, u nonghikai ba ar, bad u Rangbah Amir, u nonghikai basaw. Ngi la ïasdang bad ki barit duh ha kiba la don ki khynnah shynrang kiba kumba shiphew snem ka rta, kiba la pyni ïa lade hi kiba la pyntbit bha ha ki lai tylli ki R (ka pule, ka thoh bad ka kheiñ), bad baroh ki la ïapule bha eh hi keiñ. Da kaba ïaleit sha kiba kham shaneng, ngi la kylli ïa ki klas ha ka histori (ba dei ïa ka ri India) bad katto katne de ki

kot pule ba ha ka jingkoit jingkhiah bad ha ka rukom tei ïing tei sem, ka tnat jingtip ba donkam eh ïa ki Khasi ïa ka ban pule minot. Ngi la sngewbha shibún eh bad ka rukom da kaba ka skul ka la jubab, bad la kut ka jingeksamin, ngi la donkam ban ai ïa ki bashongskul ka "Jingkren kynphám" (Gair O Gvnghor), ha kata ka liang jong ka jingïaïaid shaphrang ngam shym da sngew tynnat mynsiem eh satia. Katba ngi la nang ïamih, ka skul ka la ïaïeng, bad ka la ai ïa ngi lai sien ki jingïarisa kmen sngewbha. Ka jingïakren shaphang ka jingpynnang pynstad ha Ri Khasi ka long kaba ïar than eh ïa ka ban kren hangne, hynrei nga sngew thikna ba kito kiba la ïoh pule ïa kane ka jingthoh pharuh phareh shaphang ka skul Normal Nongsawlia bad ïa ki nongshongskul jong ka kim banse ban sngewhun mynsiem bad ki rukom ïaid janai da kaba la dang pynïaid mynta ïa ka kam. Ha ka por nohphaisngi ngi la ïaleit mih noh bad u Sahep Hughes bad u Doktor Griffiths ban leit khmih ïa ka jaka thang Syiem, ha kaba la wan mih kito baroh ki jingïajam ïakieh kiba la pynsawa ha ki shkor jong ngi naduh ba ngi la nang jan ïa ka shnong Sohra. Ia ka jaka puta baheh bah jong ka khyndew ka shyiap, kaba kynthup ruh ïa ka ranab lúm, la buh kyntang kum ka jaka buh syiem ïa ka ïingsyiem Sohra, bad hangto da ki bún pateng la thep shyieng. Ka kpep Khasi ka long tang ka kynton kynroh máw basawdong ba i-sada, kumba arphew phut sawdong la sáw phut ka kynjang, bad ka la long ha kawei na kine ba u Syiem, kum u nongsynshar donbor, u la dang pynbor ïa la ki khún ki hajár jong u ban tei na ka bynta ka met jong ka kmie ba dang shu ïap shen jong u. Man u raïot u donkam ban trei ei katto katne sngi, ba la pyndap, pynbiang, la kumno-kumno, da ka shisien bám bad khyndiat khynsoit ka bathikna jong ka kiad ha la ka sngi. Kane hadien, la kumno-kumno, ka biang kat ban pynlong ïa ka kynhún nongbylla baroh kawei ban buaid jabhor, bad ka lad kaba bit ban pynkylla bam-tip-briew ha ka jinghiar kyrdan briew ka jong ki. Ia ki maw la pynïoh na ki pár máw ba hangta harúd, bad la pynkit sha ka kpep, uwei-uwei, ha ka kynja syrdeng thala thalein.

Baroh ki nongtrei ki ïashim bynta ha kaba pynkynriah ïa uwei pa uwei u máw, ki da ïaring patán lang ïa u da u tyllai bakhlain, ba la pynbúd bad ka jingput tangmuri ba pah jam ngiang bad ka jingtied ksing, katba baroh sawdong jong ki la ryngkang ryngkoh u paid buaid kiad, uba ïajléw bad kaweh lamwir ïa ki lama ba la ai-rong itynnat jong ki. Ka jingriew ka tup bapynkyllut shkor ka pynbna ba u máw u la sdang la ka lynti jong u na pár-máw, bad shata de tur riap-riap u paidbhur riewpyrthei, u da kád ïa ka lyer suiñ da ka jingkyang lynñiar ki jong ki bad ba la shop ïa ki shata kumta da ki jingsawa jingput jingtem ba la ïamilai lang bad ki jingsawa patied kylla jong ki tup ki mán ; ki lama ki kaweh, ki shah-pynbor ki rynsied ki kynjih ithawnang eh, katba, ba la pynbúd da u lyoh pui-pui barben, ïa u maw la ring padai sha la ka jaka ba thmu ïa u ; sa kawei pat ka jingkyrhuh bajam jong ki tup, bad ïa u la buh halor ka kpep. Don ka jingsngap kynjah, bad baroh ki ïaphai suki jai ban leit tán sa ïa uwei u máw, bad ban ïaid lyngba kaba kum kajuh ka jingleh. Ki Khristan, kiba long ki raiot jong u Syiem, ki shah khot ban trei ha kine ki bynta; hynrei la shah ïa ki ban phah nongmihpli, ïa kaba kim pynlehnohei. Katba ngi la nang ïakhmih shain ha kane ka jingïohi ba i-sngewsih, u Syiem hi, u rangbah briew ba-itynnat khmat ba la riam bha jweit, ba la pyndeng kpieng phar rynjaiñ bad ba deng ki shohshkor ki baheh, u la wan kiew artet sha ngi, bad kwah ba yn pynïathuh ïa u sha ngi. Ngi la ïakren sngewnguh ïa u na ka bynta ka jingai kylliang kulai jong u, ha kaba u la ïai ban ba ngin dang pyndonkam ïa ki ha ka sngi ka babúd ha ka lynti leit ka jong ngi sha Shella. U la kren shaphang la u hynmen u para jong u u Rangbah Borsing (baroh ki shibakha kiba shipara ar-kmie lai kmie na ka liang kynthei la khein hi kum shipara ha Ri Khasi), u la kren ïám-briew ïa ki jingshem pap jong uba shipara bad u, bad u la pynthikna ïa ngi ba un ïabynta ïa baroh ki jingmih jingmyntoi jong ka hima bad u—tang ki ktien nga sheptieng. Ngi la iehnoh ïa u ban pynïaid ïa ki jingtrei jingktah ba ha ka kpep, bad ngi la ïaïaid kham

pajih khyndiat ha ka lynti kaba lam sha Shillong ban ïakynduh ïa u paralok ba la ïaid sakma slem-slem jong ngi, u D (u Sahep H. R. Davies), ïa uba la khmih lynti ha kata ka por nohphaisngi ba un poi ha Sohra. Hadien jong ngi la túid ki khynnah skul bad ka kynhún Khristan ban pdiang sngewbha ïa u ; hynrei shuwa ba ngin ïoh por ban pynïaid beit ïa ki u la wan jarjar da kaba shongkulai sawdong kawëi ka khongdong da ka jingpynkyndit bakhráw ïa ngi, naba ngim pat shym la khmih lynti kloi ïa u dang katta por. Ka la long ka jingïashem basngewtynnat hadien ka jingïakhlad kaba palat ar bnai. Ha kata ka janmiet la long ka jingïaseng ai khublei ïa ngi, bad ka la long kaba sngewtynnat kyrpang haba ka long kaba nyngkong ha kaba ngi baroh lai ngut ngi la ïawan mihpáw lang Ngi la ïarung shapoh ïingmane, bad lap ka la tynñian da ki briew ; ban leh burom ïa ngi ka tnga u Rangbah Borsing ka la hukum ban pynmeh ïa ka sharak ïingmane, bad ka la i-thaba bha khrek.' Ka jingïaseng lamphrang balyngkot ka tang shu kut, u Rangbah Khnong u la tur sha khmat ban pule na ka liang ka balang ka jingkren kaba la thoh bha palat-palat, bad ka jingkylla sha ka Phareng bad ïa kane'la pynbúd da katto katne ki jingkren, ki nongkren ki da ïakob iwei ïa iwei pat ha kaba pdiang sngewbha ïa ngi bad ha kaba ainguh ïa ngi ba ïawan jngoh ïa ki Ri Lúm. U Khasi ym imat ba un don jingeh tang shisohkhaw ruh ha kaba kren ha ka jingïalang ; kaba kren paidbah ka imat ha u kaba jem jaijai bad kaba shu mih la ka mih hi hin-hin kumba ïakren iakhana para marwei. Hapdeng ki nongkren la don uwei u Khristan Sohra ba la tymmen, uba donnám eh na ka bynta ka jingstád ha kaba pyndonkam ki ktien tymmen, bad namarkata u nongïarap bakordor katta-katta ïa kito kiba kylla Khasi ïa ki Jingthoh Bakhuid sha ka ktien tynrai jong u hí. U long uba matlah thlip-thlap, bad ka la long kaba ktah mynsiem ban ïohi ïa une u tymmen babha, ba u ïeng shaniah ha la u diengshánduh jong u bad u da peit pyrkhing la ki pyllew khmat ba khlem lah iohi jong u katba u pynphai ïa ki sha ngi bad theh ki ktien ka jing-

pdiang sngewbha. Ngi baroh ngi la ïakren sngewnguh ïa ki katba ngi lah, bad da kaba sngewdiaw mynsiem ngi la ïakren khublei ïa ki ; nangta ngi la ïarwai lang, rwai sa rwai, "Haba ngin sa ïashem ban ym khlád shuh," ba kane ka por lajan kum ban tyllep da ki jingsngewlung mynsiem jong ngi. Bam sngewkwah ïakhlád, ngi la ïaïeng ha ka jyngkhang ïingmane, bad la ïakynjut-kti lut bad ki baroh katba ki la nang mih shabar. Ïa kane bad ïa baroh ki jingïalang ai khublei ïa ngi ha Ri Khasi yn ïai kynmáw kyndiang barobor. Ban ai jingbatai ïa ki jingsngewthiang jong ki la kumno kumno, kam long ha ka bor jong nga. Ka jingkren jong ki Khristan Khasi, kiba shlei katta katta da ki jingsngewsbun mynsiem, bad ba la pynmih ha kata ka rukom ba ktah mynsiem. ki ktien jong ka jingpdiang sngewbha basngewshitrhem jong ki bad ka jingïapyndei lok ba naduh ka dohnúd jong ki ki la ngam jylliew ha ngi, bad ki la pynthrang ïa ngi ban leh katba shong ka bor ha ngi ban ai jingïarap ïa ka Mishon hapdeng ki lok ki jor jong ngi ba ha la ka ri.

SNGI HAT MAJAI, *Kyllalyngkot* 6.—Sa shisien pat don ka jingpynwankhmih ba ha khmat ka Ïing Mishon. Hangta la ieng baroh ki khynnah skul rit bad la ki nonghikai jong ki, ki nongkit ban kit ïa ki jingkit jingbah jong ngi, ki kulai u Syiem bad la ki nongbúd nongrap jong ki, ha ka jingshisha, lajan baroh ka Sohra ka la wan mih lut ban wan khmih ïa ngi ba ngi ïamih noh. Ngi kyntiew ïa ki mem ha la ki khoh-kit-briew jong ki, ngi kiew ha la ki kulai jong ngi, bad pynlong ka jingmih hapdeng u paid synrán uba jrong lajan shiteng mail, u Sahep Hughes u da ïabúd synrap synrap bad ngi ïa katto katne ka jingjngai. Ka lynti iaid ka long kaba khohruh-khohram, bad ha ki jaka jaka la háp ryngkang ïa ki her-her ktieh ; hynrei, bam tip tieng, u paid synrán u la ïai ïaid ryngkat bad ngi, bad ha kumba shikynta ngi la ïapoi ha ka shnong rit jong ka Máwmluh, ha kaba don ka skul mishon ba la pynïaid da uwei u samla banylla ka longbriew manbriew, u Rangbah Rabon Singh, uba la iehnoh ïa ka kam baheh tulop bad kyrdan ha ka kam sorkar

khnang ban long u nonghikai Khristan ha ka tulop kaba kham rit shibún—ka nuksa jong ka jinglen lade kaba pynpyngngad mynsiem ha kine ki sngi. Katba ngi la nang ïaid lyngba ka shnong, ïa uwei u sniang la kñia ha ki ksuid, ka jingïohi ba i-jew mynsiem. Ngi la ïasangeh khyndiat minit ha ka kamra skul, bad la pynithuh ïa ngi sha u Rangbah Rabon Singh bad ka tnga jong u, kaba ïarap ïa u ha kaba hikai. U pynïaid ïa ka skul ha ki sngi poh-ïa bad ïa ka jingïaseng pat ha ki Sngi u Blei. Bún na ki khynnah rit ki leit jingïaseng, bad ki pynkohnguh ïa ki kmie ki kpa jong ki ban ïawan bad ki; ha kane ka rukom shibún ka kam babha la leh, bad don ka jingai jingkyrmen baroh ba yn lah seng balang ha Máwmluh. Ka shnong rit ka ïeng ha tmier jong ka khlieh riat, bad hangne ngi la ïakhlád noh. Ngi la dang ïaïeng haloc iwei i kynton lúm barit, lem bad baroh ki Khristan ba tawiar sawdong jong ngi, kiba la ïarwai kawei ka jingrwai kat kum ka rukom jong ki ; nangta ngi la ïakynjut-kti lut bad ki baroh bad la ïa ong ïa ki ktien "khublei" khatduh jong ngi. Arsut u lúm ngi la ïahiar, ha la pynbúd da ki jingkynúd jingrwai, teng-teng ngi da ïaphai war shi war ban jngoh ha ka kynhún balieh ba ha kliar lúm, kiba la dang shu ïakaweh ka jingkaweh khatduh ïa ngi. Sa shisien phai ha ka lynti jong ngi, bad ngi jah jar kaba ïohi ïa ki bad la u Mishoneri ba la mlien bha jong ki. Ngi la ïasngewmuja shikatdei kaba ïadon lang bad u Sahep Griffiths Hughes, "u kpa-tymmen" jong ki Ri Lúm, uba hadien arphew snem kynthih ka jingïaim lang sah lang bad ki Khasi u la kylla ithuh ïa ki la kumba u ithuh ia la ki jong ki para-ri. Ka sngi ba i-donburom, bad ka jingleit ïohi ba i-donburom. Ngi la ïapoi ha tduh jong ka jingïabteng ter-ter jong ki lúm bah ; hadien jong ngi la don ka duriaw bakhie-dew jong ki lúm kyntoit, ki them bah, ki jingang, ki jingpdang bad ki máwsiang ; ha khmat jong ngi, hynrei hajár phut shapoh, ka pynthor bah ba madan kaba pïar jngai jngai katba ka khmat ka lah ïa ka ban kot. Na baroh kiei kiei ba nga la leit ïohi ha ka liang ka jingitynnat ki lúm ki wah ki at ki them ha ka jingshang leit peit pyrthei jong nga sawdong ka pyrthei, ka them Yosemite,

ba ha Amerika, ka la long lehse kaba itynnat tam ; hynrei ka lah ban pynsngewlyngngoh ïa shibún ban ïohsngew ba kane ka jingïohi ha ki Ri Lúm Khasi ka lajan ïaryngkat ïa ka them bapáwnám shityllup pyrthei. Nga buh jingthoh ïa kane, ba ki lok ki jor ha la ka ri kin ïoh tip ba ka jingleit jngoh ïa ka Ri Khasi ka kynthup ym tang ïa ki jingshem bapynsngewhun mynsiem tam hynrei ïa kiba ithiang tam ki jinglehphylla ka mariang. Ngi la ïahiar arsut ka jur ba ngam jylliew bad la ïakyrdá ka kiew artet ba ha kawei ka liang, ngi da ïa pyntngen ïa lade hi da ki sohñiamtra, ïa kiba ngi la ïakheit da la ki jong ki kti jong ngi hi na ki diengsoh ba harúd lynti. Ïa ka tdem la ïohi ba ka kiew katto katne kynjat na ka lynti ïaid jong ngi, bad hangta ngi la ïalap ïa ka kynhún traishnong ba ki ïaap jarjar kaba thang ïa ka met-ïap, ïa kaba la thep ha ka krong dieng ba la shu shna malu-mala. Sawdong jong kata la don ki sohñiamtra, ki kait bad kiwei kiwei de ki jait jingbám, ba la buh hangta ban bsa ïa ka mynsiem jong ka khynnah kynthei ba la ïap ; sa katto katne kham ha pajih, la shong ka kmie bapli, kaba da ïám sngewsih sok-shi-sok, katba ka la dang khmih shaiñ ha ka khún ba dang shah thang jong ka. Ka shiteng sngi ka la ïaid lait la kham slem ha kaba ngi la ïapoi ha Laitkynsew, i shnong iba rit ba la tei ha kliar jong u lúm beit beit haneng She'la. Hangne u Sahep bad ka Mem Stephens ki wan hér hamar ki bnai lyïur, haba ka jinglong ka suiñbneng ha Shella ka kylla long ka bam lah shah ïa ki nong-Europe. Don i Iing Mishon barit bad ka ïingmane, namar don katto katne ki Khristan ha kane ka jaka sangeh jong u lúm-bah. Ka jingpynsangeh la pynlong hangne na ka bynta ka jingbám ja-sngi, bad la pynsngewtynnat ïa ngi da uwei na ki badonnám ha ka longbriew manbriew Khasi, u Rangbah Sorjamin. Une u long u tymmen uba la ju long nongkñia bapáwnám eh sha ki ksuid ki khrei, hynrei uba la ïai long la bún snem u Khristan bashitrhem. U long uba shitrhem eh shaphang kaba ïalap, bad ym don kawei ruh ka Sngi u Blei ka ban ïaid lait noh khlem ka jingleit ïalap ("Cyhoeddiad")

jong u ha kano re kano ka shnong rit, ha kaba da ka jingthér kum ban meh ding, u pynsngap ïa ki nongsngap jong u. Kane ka long kaba kham ïoh jingïaroh shuh shuh ïa u, haba ïohi ba um lah pule shi kyntien ruh, hynrei u la ïoh ka jingshemphang ïa ka Baibl da kaba shu pynpule ha u ha ki khep baroh ba u lah ban ïoh. Ha ka miet Sngi Saitjain, khmih ïa u tymmen ba u dang shong harúd ding bad la ka Testament halor khohsiew jong u; hajan jong u ïeng u lok, kham búnsien eh lehse u nonghikai ba ha skul mishon, ba u pule ha u ïa kaei ba u Barnes lane ïa kano kano kawei pat ka kot komentari ba ki don ban ong ha kaba kum kata ka dkhot; kumta haba ka step Sngi u Blei ka wan, u mih ïa ka ban leit sha ka jaka jong ka jingpynsawa khubor jong u, bad katba u nangïaid baroh shilynter ki lynti ïaid lúm, u tháw ka jingïathuhkhana ha kata ka dkhot, ba la batai ha u ha ka janmiet ba dang shu lah, bad hadien kata u kren ïa ka da ka bor bakhráw. Ka long kaba shisha teng-teng u klet nangno u ïoh ïa ka dkhot, hynrei kata kam da phér eh ïa u. Ha ka ïing jong une u Khristan tymmen ba khráw mynsiem ngi la ïashong ban ïabám ja-sngi ha ka jingsngewtngen ka bakhráw, naba u la pynhiang ka miej ki shuki shibún bah, bad haba ngi la kren sngewnguh ïa u na ka bynta ki jingkhot ïingbasa jong u, u la ai sngewbha ïa ngi uwei pa uwei da u dieng shánduh ba eh ban kiew thieb ne hiar jur, kum ka jingpynsah jingkynmáw ïa ka jingleit jngoh jong ngi ïa ka Laitkynsew. Ka jingleit hiar arsut ïa ka Laitkynsew ka la long kaba slem bad kaba eh, ka thaiñ ka da lam ïa ngi arsut ïa ki riat ki ram ba hiar kynsan da ki máw lynti khohruh khohram kiba la pynlong ïa ngi ban da sumar bha kaba buh ka kjat ban jám. Ka jingïakhun kyrshán ki nongkit kiba kit ïa ki mem ha ki khoh-kit-briew ka la long kaba tyngeh, bad ki la donkam ban pynskhem la ki kjat jong ki da ki dieng-shánduh bajrong. Khatduh khatwai ngi la ïapoi ha ka jinghiar jur bakhatduh eh jong ngi lyngba ka khláw India ba tap rben ki sla sha ka wahbah kaba tuid narúd Shella. Ka la kem ïongreiñ ha kane ka

por. Shaphrang ngi la nang ïakyrdä ban ïaid, ngi da phrung lynti lyngba ki sañium jong ka jingrben sla ba sañiup, ngi la ïaïaid lynti ïa ki krem ki kroh ba itynnat jong ka mariang, ba la khie lapeh da ki tyrkhang bad ki ñuit-máw, bad najrong ki jingtúid kshaid batúid shaid-shaid. Ba ki bakit ki duh jingkyrmen kaba lah ban ïai kit shuh ïa la ki jingkit jong ki, kumta ki mem bad ki khún rit ki la háp shah pynhiar noh na ki khoh-kit-briew jong ki. Ka jingkem-iong-reiñ ka la pynpoi sha ka jingdum ka miet, kaba la pynlong ia kawei pa kawei ka jingjám kjat ka bam lah thikna, bad na ka jinglong khohruh khohram ka lynti i jingbtuit in pynpoi sha ki jingjia kiba má. Shaphrang ngi la nang ïapár, ngi da iapar bad kti bad kjat arsut ka lynti ïaid ba khongwiang da ka jingeh ka bakhráw, ngi da ïabtin lang ïa ki mem bad ia ki khún rit. Teng-teng ka kynhún nongbuaid jong kiba wan-ïew kin iaid buaid shen-shen narúd jong ngi, hynrei ngim man lah ïoh jingtbeh ding ei-ei na ki. Ngi la iapynlong noh da ka dorbár thma, ka jingmih nangta ka long ba ïa u Dr. Griffiths bad ïa nga yn nang phah sha shuwa sha ka wah ban ïoh jingtbeh ding, katba kiwei pat ki rangbah kin nangïaap sha-rái ïa ki mem. Ka jingshimti-kam jong ngi kam long kaba jem, hynrei hadien shibún kaba ïabtuit, syntúid bad tyllun shane shatai ngi la iapoi ha um, bad la ïapyrta ban wanrah jingtbeh ding. Ka jingsawa ktien jong u Sahep Stephens ka la wan pynsawa pat bad ka khubor babha ba ki lieng bad ki jingtbeh ding ki la ha lynti, bad ha ka shiteng kynta ka kynhún ba la shong dum ha ka ranab lúm ka la shah pyllait im bad la pynkit khlem lei-lei ha ki lieng lyngba ka wah. Ha ka jyngkhang jong ka Iing Mishon la ïeng ka Mem Stephens, kiba la pdiang sngewbha naduh la ka dohnúd ïa ki nongïaid lynti ba la thait lwait, bad ki la pynsngew im mynsiem ïa ki da ka jait babha lut baroh. Ka Iing Mishon Shella ka la long kaba heh tam ha ki Ri Lúm bad ka nomuna bapaka jong ka ïing dak bangla India ; ki kamra ki la long kiba heh bad sawang ka kynjang, ka jinglongphér kába da donkam eh ha ka jinglong ka suiñbneng ba kum hangto.

Ym don ei-ei kaba lah ban palat ïa ka jinglehsbun jong u nongpdiang bad ka nongpdiang ïingbasa jong ngi.

SNGI BALANG, *Kyllalyngkot* 7.—Ka jingïohi ïa ka Shella mynmiet bad mynsngi ka la long mar ïabám ha ka jingithiang. Mynmiet ka long ka shihajár tylli ki jingshai ba shat phyrnai kiba dap bad syrtap ïa ka rúd jong u lúm basharing bad ba la shat syrngiew hapoh um jong ka wah kaba tyllun suki jai, katba ryngkat bad ki jingshat sharak ba bá lieb-lieb don ka jingïapah ba khlem kut shuh jong ki jakoid, kiba pah krok-shi-krok baroh baroh shimiet. Ki jingshai step ki la pyni páw ka jingïohi kaba kham iphylla shuh shuh—u lúm uba sharing bha, ba la syrtap lin da ki ïing ba la tei ha kaba kum kata ka jingsharing ba uno uno uba dei leit poi hangto u peit lyngngoh kumno ba kim thung khongpong ; kawei pa kawei ka ïing ka don la ka baranda, kaba ïashongkai hangta imat ka long kaba ki Nong-Shella ki pynlut kaba khambún ka por jong ki ; baroh sawdong la don ki jyngthung jyngtep ba la jyllei, bad arsut harum la túid jaituh ka wah, halor jong kata la pynpér man la ka jait lieng trai ri, ba la pynkit kham bún eh da ki sohñiamtra bad ba la king da ki riewlieng ba khlaiñ ba ksah bha mlan kiba da ïapyrta uwei ïa uwei pat katba ki nang ïaïaid. Ia ka jingïohi la pynthabá da ki rong ba shat thabá jong ki riam Shella katba ki ïakhih leit shane shatai ha ka jingshat sngi mynstep. Ha ka jaka jong ka jingpah krok-shi-krok ba khlem kut shuh jong ki jakoid la pynset kyllut ïa ngi da ki jingïajam ïakieh ba khynwin kiba la sdang ha ka por shat jingshai sngi bad kaba la neh haduh prem-miet, bad kaba la pynkynmáw ïa ngi shaphang kaei ba ngi la ïohsngew ha ka jaka thang ha Sohra, naba ym don san minit kaba la ïaid lait noh khlem ka jingkyrhuh kynúd thum-shi-thum jong ki jingsiat tup, ka jingïakynih sur jong ki sharati ba pynkhynwin shkor, bad kaba tem kaba tied ïa ki ksing ki nakra. La batai ïa ngi ba ka pyrthei riewpyrthei Shella ka kheiñ ka kam ka bakhráw ba donkam ïa ki jinglehniam lehrukom ha ka thang ka tep. Man ba jia jingïap briew, kiba ha ïing ha

sem jong u myniap ki pynbna briew ia kata da kaba pynmih ia kane ka jingiakhynwin ba la iamilai lang ha ki katto katne sngi, bad katba nang kham pynsiem katta la nang kheiñ ba la kham pyndonnám pyndonburom shuh shuh ia ka mynsiem u myniap.—Ka jingpyrkhat basngewphylla. Ngi la iaieng ha khmat jong ka Iing Mishon shuwa ka jingbám step, ngi da iakhmih ha ka Shella baiajam ba pynsngewphylla ; ka jinglong ka bneng ka la long kaba shitlhop ba khleh bad ka jingsngem, bad ka da phér eh na ka lyér pyngngád jong ki Ri Lúm. Ym tang ba ka jaka tei bad ka jinglong ka bneng jong ka Shella ba ki phér na kita kiba ha kiwei pat ki jaka shong Mishon, hynrei ka rukom long briew bad ki jingjia sawdong kér jong ki briew ha ki bún ki bynta kim long satia kum kito kiba ha ki Khasi paka. U Shella khlem da donkam ong ba u long uba ioh ba kot ba em, u da ioh ka jingioh ba wan ryntih na ki bri sohñiamtra jong u, bad, ba u im ka rukom im kaba lam jaituh khapnap kumno re, tang khyndiat eh u pyrkhat shaphang kiwei pat. Wat ki Khristan kim lait war na kine ki jingdum jingmut, bad ka long kaba eh ban kyrsiew ia ki sha ka jingshitrhem mynsiem ha ka kam mishon lane ban pynkohnguh ia ki (la ki lah bha ban kyrshán) ban ai kyllúid kum ki dkhot ka balang. Ka kam jong ka mishon ka la sdang iai ialeh shitom hapoh ki jingwit jingwa basngewkhia mynsiem, kum ka jinglong ka bneng bashit bam koit bam khiah, kaba pynbor ia ka jingleit kynriah jong u Mishoneri sha Laitkynsew hamar ki bnai lyiur, bad ki jinglong leh lwait jong ki briew ; hynrei don sa kiwei kiwei de ki jingpynwit, bam dei tói ban don, bad kiba dawa mynta ban pynleit jingmut khia mynsiem. Ka jingdon hi jong u Mishoneri bad ka Iing Mishon ha kawei ka liang jong ka wah bad ka kynhún Khristan ha kawei pat ka liang ka long shai ka jingkynrum kynram ha ka jaka sangeh mishon. Shuh shuh, na ka liang ka Shella, ka nang pynlang shuh ka jingsniew ba ka Iing Mishon ka kylla long ka bam koit bam khiah. Haba ki Khristan Shella ki pán Mishoneri, ia ka jingpán jong ki la ai ha kata ka púd ba ki baroh ki dei ban leit kynriah

sha kawei ka liang jong ka wah sha ka jaka Mishon, ha kaba la tei ïa ka Iing Mishon. Ki la ïakut ban leh ïa kane, hynrei lait noh tang ar, kito ki jong u Rangbah Ksan, u ebanjelis bad uwei pat, ïa kata ka jingkular ym shym la pyndep. U Sahep Stephens namarkata u donkam ban ryngkang ïa ka wah (kaba shim ïa ka por katto katne) man ba u kwah ban leit khot ïa ki Khristan, ban leit sha ki skul pule, lane ban shim klas. Ha ki Sngi u Blei u pynlut ïa la ka sngi ha kawei pat ka liang rúd wah, ym don por ban wanphai sha la ka Iing Mishon ha ka por shiteng sngi, bad haba ka bneng ka khie érïong ka long teng-teng ka bam lah satia ban ryngkang sha shiliang um. Ruh putet, namar ka jaka Mishon ka long bam shong briew, ym don jingpyrshang ei-ei ïa ka ban pynlong ban khang ïa ka láwbah ba kan tawiar sawdong jong ka, bad ka jingmih nangta ka long ba ka la nang wan tap man ka snem, ka da wallam lem bad ka ïa ki symbai jingpang, kumta ba ka jingim ba ha ka Iing Mishon ka long ha ka jingshong syier kaba jur. Kum ban ban halor kane u Sahep bad ka Mem Stephens kim long daleilei ruh kiba shait ba khiah krat ha ka met, bad ba u sahep u la shab shitom shibún na ka jingjia basngewsih jong u ha ka jingïatyngkhuh jong u bad uwei u masi kyrtong—da ki bnai um man lah ban ïaid ban ïeng —bad katto katne de kum ka jingai jingmut lah ban ïoh shaphang ki jingpynwit ba ka kam mishon ka donkam ïa ka ban ïaleh pyrshah. La jár katta ruh, u Sahep Stephens u trei shlur shaphrang, u da sah ha Shella ha ka lyïur kham slem ban ïa kaba u dei ïa ka ban leh, bad u da trei palat ïa la ka bor jong u ha kaba ïai trei ïa la ka kam babha. Ka Shella ka long ka jaka synshár paidbah, ba la synshár da ki sáw ngut ki nongsynshár, ba la khot Wadár, ïa kiba la jied da u paidbah ha ki por ba la ïabuh pateng pateng, bad ha kine ki jingïajied paidbah, la pyndonkam shibún ka jingpynbám tyngka. Kane ka long ka pop baïaikyrthom ïa ka Shella, bad wat ki Khristan ki shem ka jingeh ban ïada laitlúid war ïa lade na kane. Kumba la kren kynthoh mynshuwa, ïa kane ka jingïakren la pynmih sha khmat da kaba beh balang

ïa uwei u dkhot jong ka balang Shella ba u ïasühsat ha kano re kano ka rukom ha ka mukotduma ïabám tyngka, bad kane ka la long ka jingïakren ban ïatainia ha ka jingïalang para trai-rt jong ka Presbiteri Shangpung. Haba dang ïaïeng ha khmat jong ka Iing Mishon bad u Sahep Stephens, ar ngut na ki nongsynshár ki la wan jngoh ïa ngi (ha ka jingshisha ki rıewpyrthei); ngi kumta kumta hi ngi la ïawanrah ki shuki na ka bynta ki nongwan shong kai bapáwnám jong ngi, bad ngi la ïalaid shaphrang ban ïathuh ïa ki katno ngi la ïasngewbha bad ka jinglong ba-itynnat jong ka shnong baheh jong ki. Uwei na kita u la long u Wadár Sho, u briew uba khlaiñ bad lyngkot rynñïeng, bad ka khmat ba ibha mynsiem ba la pynïeng kynthrung bad ka jaiñspong baheh, bad u da rah u dieng barben ba la pyndait da u pyllun rupa kum ka dak jong ka iktiar. U la wan, u ong, ban ïathuh ïa ngi katno ba u sngewsıh ba um lah pynpáw la ka jingsngewbha jong u ha kaba iohi ïa ngi ha Shella da kaba khot bám sngewbha ia ngı ha ka jingkhawai dawai, hynrei ka jinglyngkot ka por jong ka jıngsah jong ngi ka la khanglád ïa u na kaba pynlong kı jingpynkhreh kat kaba donkam. Ngi hadien kata ngi la shem ba uta u nongsynshár tymmen ba ïasngewtynnat u la lah phah ïa ngi ka jingai sngewbha ba da kı syıar bún tylli, ka makhon bad ki pylleng. Ngi la iakren sngewnguh ïa u naduh la ka dohnúd na ka bynta ka jingleh mon sngewbha bad ki jingpyrkhat pynbiang bám pynbiang dih jong u. Nangta u la ai jingmut ia ngı ba ngin ïaleit lem bad u arsut ka wah ha kata ka step ban leit khmih katto katne na ki bri sohñiamtra jong u, bad u Sahep Stephens ynda u la pdiang ïa ka jingkhot sngewbha jong u na ka bynta jong ngi kita ki rangbah nongsynshár jong ka hima synshár paidbah ki la ïaleit noh. Hadien jong ka jingbám step ka kynhún baroh kawei ka la ïamih ban leit noh sharúd ka wah. Bad ngi la ïadon lem u Rangbah Ksan bad u Rangbah Thimothy, ki ar ngut ki ebanjelis jong ka distrik Shella. U Rangbah Ksan u long u rangbah uba la sáwphew snem ka rta, uba la ioh jingnang jingtip bha eh, u Khristan bashitrhem mynsiem bad u nongtrei ba-

khlaiñ bor; u Rangbah Thimothy u long uba dang kham duna ka rta, ba la páwnám na ka bynta ka jingriewblei jong u bad ka longbriew manbriew Khristan ba khlem jingthoh bria. Baroh ar ngut ki la long ki Phareng paka bad ki lok synrán baïasngewtynnat ka ktien ka thylliej. Ha wah ngi la ïalap ïa u lok tymmen jong ngi, u nongsynshár, ha ka jingbat kynti ïa ar tylli ki lieng. Ngi la ïajám shapoh bad la ïapynsyntúid arsut ka wah, ki rúdwah ki da ïaid laiñ bha riang da ki bri sohñiamtra. Ha kaba khatduh ngi la ïahiar lieng, bad, ba la lam lynti da u Wadár, ngi la ïaïaid lynti lyngba ka khláw kaba da ki dieng sohñiamtra, kiba ki tnat jong ki ki soh rynjup da ki soh. Ngi la ïapoi nangta ha ka bri ha kaba ki sohñiamtra jong ka ki la long ka jingpynsarong bakyrpang pher ïa u nongsynshár, bad hangne la iathuh ïa ngi ban pynsngewbha ïa lade hi, bad kumta kumta hi u soh u la háp da ki rynjup ha ki kjat jong ngi. Sa shisien pat ngi la ïarung hapoh ka lieng, bad la ïaking artet ka wah narúd ka shnong Shella sha ka jaka ba la khot Phali, ha kaba la pynlong ka kynja hat. Hangne ki paid trai-ri ki la wallam la ki khoh sohñiamtra jong ki sharúd ka wah, bad ki dang ïapynkit ïa ki da ki lieng sha Shatok, ka shnong kaba heh katto katne ka jingjngai sharum ka wah. Ki riam ki beit ba thoh thabá bún rong, ki kpieng ki ksah ba phalang jong ki kynthei traishnong harúd ka wah, ki lieng ba i-kynjai ba la pynkit da u soh stem, ki riewlieng ba pálwán, ka jingrben sla ba shoh rong itynnat bad ka jingkynshah na shadien ba i-khlaiñ jong ki lúm ka la pynlong ïa kata ka jingïohi kaba itynnat sat kaba ïai snoh slem slem ha ka jingmut. Ka por ka la ïaid slem haba ngi wanphai pat sha ka Iing Mishon. Ha ka janmiet ngi la ïadon bún ki nongwankai, hapdeng kita la long u Rangbah Sorjamin, u tymmen uba la ai bám ai dih bha ïa ngi katta katta ha Laitkynsew. U la wan rung shapoh, u la ïakynjut-kti bad ngi, bad nangta u la sdang ban kren da ka jingleh shitrhem mynsiem bakhráw shaphang aïu re aïu, ki khmat jong u ki da bá leilieh da ka jingishongshit. Ngi la ïakylli ïa u Sahep Stephens ïa kaei ba u dang ïakren kumta, bad la ïathuh ïa ngi, ïa ka

kam jong ka Mîshon, ka jinglong ba jynjár sat jong ki para-ri riewpyrthei jong u, bad ïa ka khubòr badonburom jong ka Gospel. Kine ki long ki sobjek barobor ha ka jingmut jingpyrkhat jong une u tymmen Khristan bashitrhem mynsiem. Hadien pat, ka tnga bad ka ïing ka sem u Rangbah Ksan, u ebanjelis, ki la ïawan ban khmih ïa ngi. Nyngkong nyngshab eh, ki la ïapynkit ïa ngi da ki jingai sngewbha ba da ki sohñiamtra bad ki kait, nangta da kaba leh pynrit dòn akor ki la ïakynriah sha kyndong jong ka kamra, ki ïashong khylliap khohsiew ha madan, bad hangta ki la ïasah shipor, ki da ïapeit shaiñ ha ngi, bad jubab ïa ki jingkylli jong ngi. Uwei na ki u la long u khynnah samla ba i-nep ka khmat ba dang khatsaw snem, ba la khot "Alik", uba stád bha ha ka *Euclid* bad algebra, bad u dang hikai ka ktien Bengali. U khynnah rit u angnúd eh ban ïawan bad ngi sha Bilat. Bún kiwei kiwei ruh kiba la wan shongkai bad ngi, baroh kita ki da wanrah ki jingai sngewbha da ki tnat ba dap da ki sohñiamtra bad kiwei kiwei de ki jait soh.

SNGI PALEI, *Kyllalyngkot* 8.—Kane ka la long ka sngi bakhatduh eh jong ngi ha Ri Khasi, badnga kynmaw bha ïa kawei pa kawei ka jingjia barit eh ha ka La dang step ngir ngi la ïaleit jngoh kai ïa ka ïing u Rangbah Ksan, kaba kum ban pynkynmaw thymmai biang, ka la long hapoh ka Jaka Mishon. Ka la long ka ïing Shella paka, bad la ka baranda baheh kaba mih kyntur na ka ar mala : hapoh ka la long ka bakhuid bad thanda ; ka jaka buhkot ka dap bha da ki kot bakynsai, kiba bún na kita ki long ki kot thioloji. U ebanjelis u dei-hok ban ïoh ka jingïaroh ka bakhraw ba u pynkynriah tip-briew ïa la ka ïing sha ka Jaka Mishon, katba baroh kiwei pat ki Khristan ki shem daw ban sah ha ka rudwah ba dei jong ki riewpyrthei. Hadien ka jingbám step la king lieng ïa ngi lyngba ka wah da u Rangbah Ksan sha ka jingïalang ai khublei khatduh ïa ngi ha ki Ri Lúm. Ka ïingmane kam shym long kaba da heh eh, hynrei ba la tei ïtynnat eh hapdeng ki dieng; kiba ïarap pynthanda ïa ka. La

pynshitom katto katne ha kaba pynitynnat ïa ka, bad lyngba ka tnúm la pynsdien ka sad jong ka ïingjain baheh, ha kaba ki jingïaseng Presbiteri la pynlong barobor ha Shella, ha kaba ka Presbiteri ba dang shu lah shen la dei ban pynlong ha u Naiwieng, ban nym dei ba ka jingbthei jong ka kholera ka la pynsangeh noh ïa ka. Ka balang Shella ka la sngewpangnud jur ïa kane, bad la don ei-ei kaba ktah mynsiem ha kaba shu dang buh ïa kane ka dak ba shabár jong ka Presbiteri kumba ki sngewsih ban shah ïa ngi ban ieh ïa ka Shella khlem kano-kano ka jingkynmáw biang shaphang jong ka. Ka jingtei ka la shlei shenshen, bad ka la shoh kynsan-kynsan ïa ngi da ka jingwanpaw ba i-donburom surom eh jong ki briew—ki kpieng ki ksah kiba phyrnai ha ki ryndang bad ksangti jong ki khynnah rit bad ka jingphong jaiñ riewbha jong ki kynthei. Ka jingpynbeit riang jong ki shuki ki ap ïa ngi, bad hangne la shong u Wadár basbun mynsiem, uba, la u la long u riewpyrthei, u la wan ban leh burom ïa ngi, ïa u Sahep Stephens, u Sahep Thomas, u Dr. Griffiths bad ïa ngi. Hadien jong ka jinglam khmat balyngkot jong ka jingïaseng, u Sahep Stephens u la pynithuh ïa ngi ha khmat ka jingïaseng bad u Rangbah Ksan nangta u la wan tur sha khmat ban pule ïa ka jingkren pdiang sngewbha na ka liang jong ka balang Shella, u da kren pyntam ha ka jingshisha ba kim shym la ïoh lad, kumba ki la kyrmen, ban pdiang ïa ngi ha ka Presbiteri. Ngi lai ngut ngi la ïakren sngewnguh ïa ki, bad la kren khyndiat ki ktien ïakhlad, u Rangbah Thimothy u da kylla Khasi ïa ki jingkren jong ngi. U Rangbah Sorjamin u la ïeng joit, u la buh la ki kti jong u ha ka dien jong ka shuki, bad u la ai ka jingkren pnah ktien ba shlei da ka jingsngewshitrhem mynsiem u da khmih ha ngi da ki khmat bá leilieh jong u baroh shilynter. U Rangbah Ksan bad kiwei-kiwei de ki la kren pynbúd, ki da pdiang sngewbha bad kren ai khublei ïa ngi ha kajuh ka por. Ka jingdwai ka la pynwai ïa kane ka jingïaseng bakhatduh eh jong ngi. Hangne la long ki khyllipmat bakhatduh ïawai jong ngi ha Ri Khasi. Sa shisien pat la king lieng ïa ngi sha shiliang ka wah, bad la ïa ong khublei sha baroh kiba ha ka Iing Mishon,

ngi la ïajám biang ïa ki jingjám jong ngi kiba khatduh khatwai sha ka rúd jong ka um ha kaba ki lieng ki dang ïeng ap ban kit ïa ngi arsut sha Shatok, ha kaba la ïeng u Sahep bad ka Mem Stephens, u Rangbah Thimothy, u Rangbah Ksan bad bún-bún kiwei-kiwei de ki Khristan Shella. Ngi la ïajám shapoh ki lieng; ki riewlïeng ki shim la ki jaka jong ki, bad ngi khih da kaba kynriah noh na ka rúdwah, ki lok ki jor jong ngi kiba harúd ka wah ki da ïabúd ïa ngi lynter ka wah katba ki ïalah synei, hynrei khatduh khatwai ngim ïohi shuh ïa ki. U Rangbah Ksan, u ebanjelis bashitrhem, u dang ïadon hi bad ngi; shaphrang ngi la ïaleit tad haduh khatduh khatwai ngi donkam ban khublei ïakhlád ïa u, bad u rynsied pjóng ha kawei pat ka lieng kaba ïeit phai kylla sha Shella. Baroh shilynter jong ka por nohphaisngi, ki lúmbah ba i-khaiñ i-bakhráw jong ka Ri Khasi ki ïeng shyeng ha ka jingrúid-dak bashai na shadien jong ngi; ka jingsep ka sngi India ba shoh rong itynnat sat ka pynsum ïa ki da ka jingshai ba i-donburom; kane ka nang kylla sha ka jingsdang dum kem-ïong-reiñ, hynrei la katta ruh da ki khmat ba angnúd ngi peit shain ha ki tad haduh ba ka jingdum baïong ka miet ka pár tuh ban kah, bad da ka pyrda rben jong ka ka kah noh ïa ki na ka jingïohi. Tang lai taïew ki la ïaid lait haduh ka sngi ba ngi, kaba nyngkong eh, ba ngi la leit ïohi ïa ki Lúm Ri Khasi, katba ngi la nang king artet ïa ki um bajaijai jong ka Brahmaputra baradbah; hynrei hamar kine ki khyndiat sngi ngi la ïaïoh kiba kum kita ki jingshem, ngi la ïohi, ngi la ïohsngew bad ngi la sngew ïa kiei-kiei ba kum kita ïa kiba ngim pat ju la ïohi mynno-mynno, ne ïohsngew ne sngew mynshuwa, bad ngi la dang iehnoh ïa ka lyngkha mishon, kaba khih kyndeh tek-shi-tek da ka jingtrei smat Khristan, bad la ka kynhún badonburom jong ki nongtrei bad ka balang ba ki la pynsan pynrangbah hapdeng ka erïong erngit bashyrkhei jong ka jinglong riewpyrthei, bad ka rah lang bad ngi ïa kita ki jingsngew shon jingmut ïa kiba ka por kam lah ïa ka ban pyndam noh.

Ngi la ïadang ïapynpér arsut ka wah jai-shi-jai baroh

kata ka por nohphaisngi, hynrei ki nongking lieng trai-ri jong ngi ki la pynsngewthuh ïa ngi ba ngin nym lah poi ha Shatok tad hadien ka shiteng synñia, kumta ba ngi la ïakup ïa lade da ki shol bad ki rog, bad la ïapynsuk ïa lade-lade ïa ka ban ïohthiah katto katne kynta. Da kaba lyngngoh eh ngi la leit ïohsngew ïa ki Bengali ba ki pyrta "Shatok" kumba hynñiew baje, bad ban ïohi ïa ki jingshai bathabá jong kata ka jaka ba i-trei smat ha khmat jong ngi. U Dr. Griffiths u la don u lok uba shong hangto, u riewdonburom surom uba la long u nongbishár ha ki Ri Lúm Khasi ïa arphew snem, hynrei uba la shongthait noh ha ka shiteng tulop, bad ngi la dei ban sah bad u haduh ba ka jhad kaba dei leit lynti sha Calcutta ka khot ïa ngi. Shen-shen la pynrung ïa ngi ha ka dak bangla baheh ka jong u bad da kaba ïapynmuja ïa ka jingpynsngewsuk baroh, bad hadien ka jingbám janmiet bad ka jingïakren kai biria bad u nongkhot ïingbasa jong ngi, u Sahep Shadwell, ngi la ïaleit thiah noh kham kloi.

SNGI THOHDIENG *Kyllalyngkot* 9.—Ki jhad ïaid wah ha India kim páwnám na ka bynta ka jingtista por; ban long shisngi ar sngi hadien ne wat shuwa ka por ym ju kheiñ kaba daleilei ba ka long ka jingjia bapher khyllah sngi. Ngi la ïakhmih lynti leh-noh-ei baroh shisngi na ka bynta ka tdem jhad ka ban shim ïa ngi arsut ka wah sha Calcutta, hynrei kane kam shym ktah than ïa ka jingsngewsuk jong ngi, naba ka bangla ka la long kaba sngewsuk kynjai, bad u nongkhot ïingbasa jong ngi u la pynsngewtynnat ïa ngi ha ka rukom ba dei ïaroh. Ngi la ïaïaid bad u kylleng ka shnong, bad la shem ïa ka ka jaka ba ïaid bún kam, kaba shlei da ki tiar die tiar thied jong man la ka jait tiar, ïa kiba la pynhiar pynkiew arsut artet ka wah Surma, ha ka lieng nongkyndong. La ki surok ki la shlei, nga leit kum peit-thuh ïa ka jingbamdon ki kynthei hapdeng u paid baïaid, bad nga la sngew synei ïa ki jyngthaw bapli ba la shah set hapoh ïing, ki shah jynjar jong ki jingpyrkhat Bengali shaphang ka kyrdan jong ki kynthei jong ki.

SNGI SAITJAIN, *Kyllalyngkot* 10.—Ha ka por 6.30 baje mynstep ka jingput wisil bajam ka la ai jingtip ïa ka jingnangwan jong ka jhad, bad shen-shen ngi la ïadon halor ka jhad kyrteng ka *Assam*, kaba la pynpaw ka jyngdiang ïaid wah bakyllúid, bad ka ar mala, ka jaka bám jaka dih bad ki kamra shongkai pyngngád. Ka jingïohi ïa ki at ki them, katba ngi la nang ïasyntúid ter-shi-ter, ka la long ka bam i-shoh-khmat; ym don ei-ei ka ban pynkyndit ha ki rúdwah, bad ngi la shu ïaïaid lait hateng-hateng ka lieng kynda, hynrei kane ka jingsngewkynjah hadien ki jingshem bapynkhih mynsiem ha ki Ri Lúm ka la long kaba lah ben pdiang hun sngewbha eh. Kane kaba ïaid lynti ha um, la kumno-kumno, kam long kaba duna ha ka jingsngewtynnat sha ki katto katne na ka kynhún jong ngi, namar ki khún rit u Dr. Griffiths bad ki aïa kim pat la ju ïohi mynno-mynno la ïa ka lieng kynda ne ka jhad mynshuwa; ki la ïapeit shaiñ lyngngoh ha ki jingpynpadai um baheh, bad ki la kylli ïa nga la ka kor pynkhih ka la long ka kor ñiad asteri jain, ba kata ka la long teng kawei ka kor ba ki la ju ïohi myrshuwa. Katba ka sngi ka la nang ngon, ki Mahomeden halor jhad ki la ïadem khohsiew halor ka madan jhad bad la ïaid lyngba ka jingmane janmiet jong ki, barobor ki da dem khohsiew sha pyrshah ka bol ba dang sep. Kine ki jhad kim lah ben ïaid um ha ki wah mynmiet, bad barobor ki pynsangeh noh ha ka por dum. Jlip hiar u kynjri jong ngi, bad la pynskhem skhak ïa ngi sha ka rudwah.

SNGI U BLEI, *Kyllalyngkot* 11.—Ngi la ïasyntuid lynter baroh shisngi, khlem kano-kano ka jingïohi at-them lait sa tang ar tylli ki rudwah ba kham kiew hajrong ha baroh ar liang krung jong ngi. Ngi la long kiba ïadonbok eh ha kaba don ïa u Kapten jhad jong ngi, ïa uba ngi la lap ba u long uba nep palat bad bariewblei naphang shaphang. U Doktor bad ma u ki la ïadon ka jingïataïnia ba shit mynsiem shaphang ki jingïathuhkhana pulpit u Robertson.

LAH SNGI U BLEI, *Kyllalyngkot* 12.—Kajuh ka jingïaid wah bad ka jingïohi wah. Ngi la ïapynkiew tdem

um thnam suki jai lynter baroh shisngi, bad la ïabret angkhor kumba ju leh ha ka por miet.

SNGI HAT MAJAI, *Kyllalyngkot* 13.—Ha ka por 11.30 mynstep ngi la ïapoi ha Marainkonj, ka jaka sangeh ïaid wah ba khie bha ka khaii ka pateng, ba la tei tang khyndiat mail na Dakka, kaba donnám slem na ka bynta ka jingshna ïa ki les pynpúr sopti kynthei. Hangne ngi la donkam ban ap shisngi, bad ba la ïathait da kane ka rukom im ba ha ka *Assam*, ngi la ïaleit kiew ryngkew, bad la ïakhmih hapdeng bún kiwei-kiwei kiei-kiei ïa katto katne ki jingtylliat jhut ba i-tynnat; na kiba la pyntrei da kawei ka kompani bashlan thaw pyrshang. Ngi la ïawanphai sha ka jhad ha ka por janmiet, bad katba ka miet ka la nang wan tyllep nga la sdang ban sngew bam shait tyngeh. Ngan nym da la sngew hér mynsiem ban da nga la don ha la ïing, hynrei ngi la dang ïaleit lynti ha ki jaka kholera, bad, da shisha, kane ka jingpang kyrthep ka la pyni ïa lade hi ha ki Ri Lúm wat hamar ka por ba ngi ïasah hangto; bad shuh-shuh, kaba ïaid wah ha kane ka thaiñ—ki pyntha ka Bengal—ka bud bad katto katne ki jingkheiñduh ha ki nongwei ki bam mlien ïa ka jinglong ka bneng ri India. Katba nga nang khieshoh-rih, nga la kylla long u shah-ksam sha ki shispah tylli ki jingpyntieng, bad da shisha nga la pyrkhat ba katto la dep baroh. Ka la long kaba bhahok ba u Dr. Griffiths u la don bad nga, naba u tip ba nga la ïohpang na ka khieshoh khlaw, bad u la pyndonkam ki dawai ba ju pyndonkam; ka Mem Griffiths, ruh, ka la long ka nors batbıt bha eh hi kein bad kaba sbun mynsiem eh.

SNGI BALANG, *Kyllalyngkot* 14.—Ngi la donkam ban pli jhad la dang step, bad ïa nga la pynkit na ka *Assam* sha ka lieng rah dak Calcutta, ba la pynkup ha ki blangket. Nga la sngew jynjar sat bad nga la thiah kynjah ha la ka kamra jong nga baroh shisngi; ha ka por hynñiew baje ngi la ïapoi ha ka shnong heh jong ka Goalundo, bad hangne ngi la ïa iehnoh ïa ka jhad, bad shim la ki jaka shong jong ngi ha ka trein ïa kaba la buh por ban poi ha Calcutta ha ka step ka babud,

La don de shisha, shibún bah ka kam ïa ka ban leh ha kaba pynïaid ïa ka kynhún baheh jong ngi, kaba buh ïa ki shakri trai ri hapoh trein, ïa kaba kum kata ka rukom pynïaid ki khmat jong ki kim pat la ju poi ïohi mynno-mynno mynshuwa bad ki la shu kum peit tieng kumno re, bad ki da ïa pyn-en ïa ki khynnah rit, kiba ha kane ka por kï'la ïathait lwait , hynrei nga la kylla klet ïa kine baroh.

SNGI PALEI, *Kyllalyngkot* 15.—Kumba hynriew baje la pynkyndit ïa ngi da ki jingkyang pyrta "Calcutta," bad ngi la ïasngewbha eh ban lap ïa lade hi ha kaba kut jong ka jingleit lynti jong ngi khatduh khatwai. U Dr. Griffiths bad ka kynhún ki da ïadon ki lok hangne, bad ki la pynmareh sha ka jaka shong jaka sah jong ki, katba u L—bad ma nga ngi la ïaleit wad ïa kano-kano ka jaka sah ka barit. Ki jingshem jong ngi ïa ki hotel ha Calcutta ka la pynlong ïa ka ban nym ïakren ïa ki, bad ngi la kut jingmut ban leit wad da ka ïing ai-bám ka ban pynsuk. Nga dang kren shaphang ïa lade hi, kum ban ong noh, kum uba ïashim bynta ha ki jingtrei shitom ïa ka ïit ïing ; kane kam long ha ka jingshisha kumta, namar ñiar eh ba ngan lah khih, bad ñiar ba ngan peiphang kham bha ïa kata ka jingkyrkhu ïa "kaba don u lok ha ka shipa". U lok synrán jong nga khatduh khatwai u la lap ki jaka sah ba pynhun mynsiem jrut ha Chowringhee, kawei na ki jaka ïaid jaka ïeng ba i-kyntiak jong ka Calcutta, bad shen-shen ïa nga la pynbeit ha ka jaka thiah ba ïoh lyer bha, ba la ker tawiar da man la ka jingsngew pahuh-bai bad da u nongap bakyrpang ban hajir kaba peit ïa nga. Ha kine ki jingpynjia babha pyrthei, shen-shen nga la sdang ban sngew kham shait bha pat, bad ka khieshoh mian-pa-mian ka la iehnoh dak ïa nga.

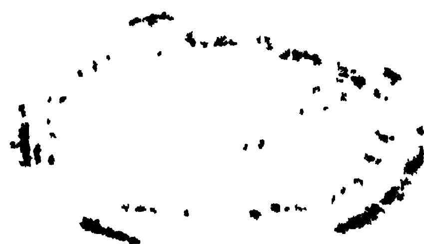
SNGI THOHDIENG, *Kyllalyngkot* 16.—Ngam don ei-ei ïa ka ban buh jingthoh naba ngam shym mih na la ka kamra, hynrei nga la nang shait bha pat kloi-kloi hapoh ka jingsumar bad jingpeit basbun jong ki lok ki jor..

SNGI SAITJAIN. *Kyllalyngkot* 17.—Shu dang ha ka pyrthei kamra thiah, hynrei kat ha ka janmiet nga la sngew lajan kumba ju long mynshuwa biang sa shisien pat, tangba shu tlot khyndiat hadien ka khieshoh.

LA KUT, IA KA JINGIAID LYNTI HA RI KHASI.

Ki Kot Khasi ba lah ban ïoh na ki nongdie kot Khasi ha Shillong lane na ki nongthoh hi harum :—

Da I Kong Beatrice Mittra, B. A.
Jaïaw, Shillong.

1. Ka Histori jong ka ri India (IV-VI) ... 1T. 50 nP.

Da u Bah Frank M. Pugh,
Jaïaw, Shillong.

2. Ka Kot Hygiene (IV-VI) .. ... 1T. 50 nP.
3. Ka Kot Geography (IV-VI) ... ... 2T.
4. Ka Drama u Shakespeare, Katba phi mon 1T.
5. Ka Daïalok Nangno u Khasi u hiarpateng 1T.
6. U Khún Syiem na ka Iing u Dabid Kitab I 1T.
7. U Khún Syiem na ka Iing u Dabid. Kitab II & III .. 2T.
8. Ka Phawar-Rwai Khasi ... ... 1T. 50 nP.
9. Ka Shang Syntiew ... ... 1T. 50 nP.
10. Ka Kot Geometry Thymmai (IV-VI) ... 1T. 50 nP.
11. U Khún Syiem na ka Iing u Dabid. .. Kitab IV & V ... 2T.
12. U Romeo bad ka Juliet ... ... 2T.
13. Ka Histori jong ka Assám (IV–VI) ... 50 nP.
14. Ka Gulabpi (Ka Khana India) ... 3T.
15. U Elija, Ka Prosodi bad Retorik ... 3T.
16. Ka Jingïarap ïa ki Kot B. A. Khasi Bynta I ... 2T.
17. Ka Jingïarap ïa ki Kot B. A. Khasi Bynta II ... 2T. 50 nP.
18. Ka Shang Khmih-Pyrthei u Lord Clwyd ... ... 2T.